ARGEȘ

Revistă de cultură fondată în 1966 • Serie nouă
■ Anul XXIV (LVIII) ■ Nr. 6 (504) ■ Iunie 2024 ■ 5 lei ■

Editori:
Consiliul Local Pitești
Primăria Municipiului Pitești
Centrul Cultural Pitești

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România

Premiile revistei Argeș

Poezie:
Aurel Udeanu

Critică:
Daniel Cristea Enache

Eseu:
Lucian Sârbu

Memorialistică:
Florin Chivoci

Cărțile Revistei Argeș, vol. al IV-lea

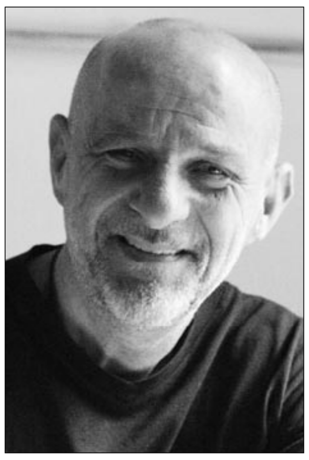

ÎPS Calinic Argeșeanul – la aniversare

p. 15-18

Radu Aldulescu

Trăim în România și n-avem pe cine să dăm vina. Situația e de vină, așa că mă întorc încă în timp, pe la începutul anilor ’90, când timpul părea să aibă mai multă răbdare. Am jurizat, atunci, la Concursul de debut al editurii *Nemira* și am dat câștigători, printre alții, pe Petre Barbu și Dumitru Ungureanu, deveniți, ulterior, colaboratori de nădejde ai *Argeș*-ului.

Pe Argeș în jos

Trece timpul. Dar nici chiar așa! Nu pot și nu vreau să cred că au trecut mai bine de douăzeci de ani de când am publicat prima dată în revista *Argeș*. Se întâmpla, cred, cu puțin înainte de 2003, când m-am strămutat, ca și definitiv, în Mioveni, dezicându-mă ca și definitiv de orașul meu natal care m-a scuipat afară din el ca pe un dumicat otrăvit... Nu mai intru în detaliile acestui roman fluviu având drept personaj central un scriitor liber profesionist, o anomalie în România mileniului trei. Trecutul este, altminteri, un mort fără cadavru pe care dăm să-l reconstituim-resuscităm, fără nicio șansă de izbândă, prin romane, demersuri memorialistice, sporovăieli la un pahar de vorbă. Ce a fost nu mai are cum să mai fie și, totuși...

Pe unii din cei care gravitau în jurul revistei *Argeș* și Centrului Cultural Pitești îi știam din scrisul lor, cu mult înainte de a-i cunoaște în carne și oase. Cel dintâi în postura asta care îmi vine acum în minte este prozatorul Dumitru Augustin Doman. Pe la mijlocul anilor ‘80, îi citisem niște proze în *Luceafărul,* care m-au tușat până într-atât încât, când l-am cunoscut personal, la distanță de alți douăzeci de ani (trece timpul ca nebunul, trece viața ca un vis...), am ținut să i le povestesc. Doman mi-a fost prezentat într-un birou al Centrului Cultural de către Jean Dumitrașcu, grație căruia am primit, la un moment dat, Premiul pentru proză al revistei *Argeș*, la care am colaborat constant, după aceea, timp de câțiva ani buni. După revenirea în București, am reluat colaborarea cu *Argeș*, prin prietenul Leonid Dragomir care face, în prezent, revista. Nefiind un împătimit al publicisticii culturale, cred că m-a motivat mai ales faptul că *Argeș* este una din puținele reviste literare autohtone care nu s-a complicat să-mi cenzureze opiniile. Țin să spun, în acest sens, pentru cine nu știe sau nu vrea să știe că, după mai bine de treizeci de ani de literatură în regim de libertate, cenzura funcționează încă în reviste culturale de prim-plan, cărora nu le dau numele, dintr-un reflex al autocenzurii de care nu pot să mă dezbar. Așa se face că avem o literatură și o cultură care-și merită soarta de a fi printre ultimele din Europa. În grupările literare de la noi, există ceea ce, cu o vorbă proastă, se cheamă delict de opinie, care delict este amendat drastic, de regulă, prin marginalizare, excludere, sau trimitere în moarte civilă.

Pe poetul Mircea Bârsilă l-am citit, de asemenea, cu circa douăzeci de ani înainte de a-l cunoaște personal, în niște grupaje de poeme apărute în *SLAST* și *Luceafărul*. Încă de atunci, el era susținut și promovat de critică și cred că mai ales de Alex Ștefănescu, cu care personal am avut o relație extrem de sinuoasă, încununată de o ruptură atroce-irevocabilă.

Timp de mai bine de douăzeci de ani, am aflat, pas cu pas, că mediul literar din Pitești, polarizat în jurul revistei *Argeș,* are o coeziune aparte, datorată, probabil, unor energii ale locului pe care nu le-am simțit în mediul literar bucureștean gravitând în jurul revistelor literare centrale. Am descoperit și cunoscut aici mulți poeți valoroși, obscurizați prin condiția lor de scriitori în aceste vremuri tulburi, nepropice pentru literatură și, totodată, de condiția de provinciali. Este, desigur, o anomalie și o tristețe enormă, de neconceput în urmă cu câteva zeci de ani, care dă seama, totuși, în ce fel de literatură ne facem de lucru. Conița Lena și soțul ei Valentin Predescu, bunăoară, ambii poeți de talie europeană, în ce mă privește, nu sunt susținuți și promovați nici pe departe, atât cât ar merita, nici în locurile lor de baștină. Culmea e că nici nu poți învinovăți punctual pe cineva pentru această situație, neavând decât să constați că, de fapt, asta e situația. Nu e nevoie de poeți, măcar că aceștia se încăpățânează să existe. Același lucru, mai mult sau mai puțin nuanțat-modificat (Unii se pricep să se autopromoveze mai bine decât alții, ceea ce nu face, însă, vreo diferență. La o adică, sunt toți în aceeași oală.), se poate spune și despre Virgil Diaconu, Florentin Sorescu, Allora Albulescu, Nicoleta Popa, Aurel Sibiceanu, Florian Silișteanu și alții. Există multă poezie valoroasă în zonă. Poezia, aici, are o forță difuză-sublimă, tocmai în virtutea faptului că n-are contacte cu cititorii prin tiraje consistente, cum existau pe vremea lui Nichita Stănescu sau Cezar Ivănescu, care, deloc întâmplător, au lăsat și ei niște urme cu bătaie lungă în posteritate, în paginile *Argeș*-ului. În contrapondere cu acești monștri sacri, cine a auzit, bunăoară, de Anton Jurebie? Am jubilat descoperindu-i harul poetic în paginile *Argeș*-ului. I-am citit, mai apoi, câteva plachete despre care am scris în *Argeș* și în *Luceafărul*. Tot în *Argeș* și în *Luceafărul* am scris despre Cristian Meleșteu, pe care l-am văzut un autor de prim-plan al prozei contemporane. Asta se întâmpla cu mai bine de zece ani în urmă, iar Meleșteu a mai publicat de atunci câteva romane bune și, totuși, marile edituri de la noi sunt încă reticente în a-l adopta. Trăim în România și n-avem pe cine să dăm vina. Situația e de vină, așa că mă întorc încă în timp, pe la începutul anilor ’90, când timpul părea să aibă mai multă răbdare. Am jurizat, atunci, la Concursul de debut al editurii *Nemira* și am dat câștigători, printre alții, pe Petre Barbu și Dumitru Ungureanu, deveniți, ulterior, colaboratori de nădejde ai *Argeș*-ului. De la debut, așadar, am mizat pe acești doi prozatori care de-a lungul timpului au confirmat cu volume de povestiri și romane foarte bune. Îndrăznesc să spun că au confirmat, mai ales în ce mă privește, fiindcă, în virtutea politicilor literare actuale, ei nu au, în ierarhii, locurile pe care le merită și nu au reușit să răzbată pe filierele scriitorilor traduși în limbi de circulație, pentru a întrema faima literaturii române contemporane, debilizată în ultimul hal de politicile traducerilor practicate la noi. Iarăși trebuie să ne amintim că trăim în România, o țară tristă și plină de humor, vorba genialului poet, o țară în care, de bine de rău, există mici enclave ale literaturii valoroase, precum revista *Argeș*.

Dintre criticii fideli și constanți ai revistei, îl știu cel mai bine pe Nicolae Oprea, foarte atent și aplicat pe literatura română contemporană și, totodată, pe literatura argeșeană. Este, desigur, un privilegiu al sorții să ai forța și disponibilitatea de a evalua critic o literatură locală, în pandant sau comparativ cu literatura așa-zis centrală. Să ne gândim numai de unde vin un Rebreanu, un Preda sau Eugen Barbu și că acest lucru se vede în primul rând în romanele lor, unele din ele având aura inconfundabilă de capodopere, trăgându-și sevele din ceea ce, cu sintagme comune, se poate numi marginalitate, provincie, impregnate de culoare locală. Acești autori formează o tradiție și, totodată, o fundație pe care literatura ultimilor treizeci de ani s-ar fi putut structura și înălța, dar, din păcate, acest lucru s-a întâmplat în foarte mică măsură. Puținii autori care au încercat să se sprijine pe această fundație-tradiție n-au prea primit girul criticii de întâmpinare, pe cale de dispariție, în momentul de față. De girul publicului cititor să nu mai vorbim. Haosul valoric și mediocritatea fac legea pe o piață de carte în agonie perpetuă. Un critic de anvergura lui Nicolae Oprea care își face de lucru, de mai bine de patruzeci de ani în miezul sistemului, știe prea bine ce vreau să spun. Faptul că nici el, ca mulți alții, nu are puterea de a orienta literatura actuală spre un canon valoric valabil, care să nu-și piardă valabilitatea în afara granițelor, ar fi subiectul altei discuții.

(va urma)

Premiile FILSTREET, ediția a II-a, 24-26 mai 2024

Premiul Național de Literatură „ION BARBU” pentru poezie, opera omnia - ELENA ȘTEFOI;

Premiul Național de Literatură „URMUZ” pentru proză/dramaturgie, opera omnia - MATEI VIȘNIEC;

Premiul literar pentru debut, decernat unui scriitor aflat la prima carte, poezie/proză, volum apărut în anul editorial precedent ediției festivalului:

1. poezie – VASILE GRIBINCEA, pentru volumul „Coerența labirintică. Volum Alternativ/ Continuu” (Editura Cartier);
2. proză (dramaturgie) – OANA PALER pentru romanul „Stadii”, Editura Rocart
3. eseu, critică și istorie literară:

– ANDREEA POP pentru volumul „Geografiile lui Alexandru Vlad”, Casa Cărții de Știință;

– SORIN IAGĂRU-DINA pentru volumul „Oglinda când ți-ar arăta... Discursul critic a șase scriitori români postbelici”, (Editura Muzeul Literaturii Române);

Premiul internațional pentru promovarea și traducerea literaturii românești în străinătate „Radu Gabriel Pârvu” – CHRISTIAN W. SCHENK, pentru promovarea și traducerea poeziei românești în Germania;

Premiul special de literatură FILSTREET decernat de Editura ROCART – FLORIN IARU;

Premiul special de literatură FILSTREET decernat de Primăria Pitești – NORA IUGA.

Gheorghe Grigurcu

„O tăcere comunicativă”

■ Iluzia: un real al conştiinţei asemenea umbrei pe care o aşterne trupul.

■ Resurecţia tăcerii, a unei tăceri misterioase a celor iubiţi care nu se mai află între noi, aidoma unui grai. Ar fi excesiv să doreşti a afla ceea ce îţi spun, ar fi miraculos să afli ceea ce îţi spun.

■ Ploi. Fastuoasa cruzime de moment a furtunilor de vară, molcoma tiranie fără final a ploilor autumnale.

■ „Spiritul reflectă sau gândeşte prin «puneri» – existenţa, lucrurile, totul. Avem de a face aci cu o particularitate ce nu exprimă însă potenţa incomensurabilă inerentă spiritului. Potenţa supremă a Spiritului se manifestă mai izbitor, devenind o evidenţă, când Spiritul gândeşte prin «punere» *Nimicul*. Cât timp spiritul se mărgineşte la gândirea «existenţei», el ar putea într-un fel să fie înlocuit printr-o oglindă, cât timp însă Spiritul gândeşte «nimicul» el nu poate să fie decât ceea ce este: spirit” (Blaga).

■ În anii tineri dezamăgirile sosesc imprevizibil, acum se întâmplă să le intuieşti apariţia. Sensibilitatea premonitoare a senectuţii.

■ A.E.: „Recunoaşterea dureroasă a unei greşeli pe care ai săvârşit-o nu reprezintă oare ea însăşi o povară suplimentară a greşelii în cauză? Durerea regretului nu e nici ea neglijabilă”.

■ Nemăsura în fapt a oricărui vis pe care prea adesea n-o luăm în seamă.

■ Naiv e cel ce, în ochiul filistin al publicului, nu-şi supune experienţele vieţii unor limite convenţionale. Un ne-limitat.

■ „În sfârşit, după cinci luni din viaţa asta a mea în care n-am putut scrie nimic care să mă mulţumească, pe care nici o putere de pe lume nu mi le poate răscumpăra, deşi toate ar fi datoare s-o facă, îmi vine ideea să mai stau o dată de vorbă cu mine însumi. A răspuns mereu, când îmi puneam cu adevărat întrebarea, că mai rămânea ceva să ţâşnească din mine, din căpiţa asta de paie care sunt eu însumi de cinci luni încoace şi a cărei soartă pare să fie să se aprindă vara şi să ardă mai repede decât ar apuca să clipească cel ce-ar sta s-o privească. Şi măcar de mi s-ar întâmpla mie! Chiar de zece ori să mi se întâmple, căci eu nu regret nici măcar vremea aceea nefericită!” (Kafka).

■ Obiectiv faţă de tine însuţi, respectându-ţi subiectivitatea.

■ Poet al cărui text posedă expresivitatea unei limbi materne, poet al cărui text degajă stângăcia unei limbi învăţate cu aproximaţie.

■ Senectute. Nu cumva intemperanţa, graba, nu contează în ce privinţă, te avertizează asupra timpului scurt pe care-l mai ai până la suprema încercare? Un soi de alarmă reflexă.

■ A.E.: „Fatalitatea cea mai primejdioasă, aceea a circumstanţelor pe care ai impresia că le ţii sub control. Manifestându-se nu o dată într-o manieră sadică, cea a surprizei”.

■ „Oamenii sunt subiecţi istorici. Dar, până la sfârşit, oamenii şi civilizaţiile se sprijină pe începutul lor şi îşi au forma în ceva deosebit de istorie. Învăţând din religia noastră importanţa istoriei, am pierdut astăzi această religie şi nu ne mai rămâne decât istoria. Istoria, o dimensiune a unei realităţi mai cuprinzătoare. Eschatologia zugrăveşte sfârşitul istoriei prin categorii estetice. Huizinga, Van der Leew au arătat că ea nu s-a născut din nevoie, ci se întemeiază mai mult pe joc. Figurare şi imaginaţie creatoare. Ea nu aparţine împărăţiei necesităţii, ci libertăţii” (André Scrima).

■ Scriptor. Armonii divine ale zilei ivindu-se când nu te aştepţi, asemenea unor metafore ale văzduhului.

■ A.E.: „Caracterul ludic al creaţiei? Pe sfert, pe jumătate, hai pe trei sferturi. Mai departe riscă a se descalifica precum un sportiv care încalcă regulile jocului”.

■ Îmi spunea V. L.: „Când sunt singur şi mă aflu în faţa oglinzii, îmi dau seama că aş putea fi un foarte bun actor. Ajuns pe scenă, mă împiedică timiditatea.” Era prea inteligent pentru a exagera.

■ „Democraţia e atunci când guvernul cinează regulat cu opoziţia” (T.S.Eliot).

■ Satisfacţie. Recitind un vers mai vechi al tău, să descoperi într-însul o conotaţie pe care n-ai remarcat-o până azi. E ca şi cum ar fi să găseşti din întâmplare un mic obiect la care ţineai, pe care-l credeai pierdut.

■ „S-o spunem scurt: pentru creştin, musulman sau evreul practicant, moartea nu-i de temut, ci de sperat. Ea pune capăt ispitelor, suferinţelor şi iluziei. Ne împinge la picioarele lui Dumnezeu. Ne deschide poarta spre viaţa adevărată. Moartea e doar un început. Cel ce a scris *Condurul de satin* şi-a gravat pe mormânt cuvintele acestea îndrăzneţe: «Aici se odihnesc cenuşa şi sămânţa lui Paul Claudel»” (Jean d' Ormesson).

■ Iubirea de tine însuţi? O poţi percepe iubind pe alţii.

■ Cu cât un autor dispune de o mai puternică personalitate cu atât, în pofida unor posibile aparenţe, distanţa sa de real e mai mare. Ficţiunea îi impune o izolare nu doar în raport cu lumea literară, ci şi cu existenţialul brut. Originalitatea operei e produsul a ceea ce am putea numi un complex al distanţei cu caracter inspirator. Aceasta constituie modalitatea temerară, dar şi, în diverse grade, dureroasă de a-i face faţă.

■ Un vis aidoma unui text neterminat.

■ Erai foarte tânăr când ai scris acest vers: „E prea târziu să se mai poată adapta”...

■ A.E.: „Să nu uităm că linguşirea poate avea şi o faţă pozitivă. Insuflă încredere celui linguşit, întrucât cineva se înjoseşte în faţa puterii prezumate de care dispune acesta”.

■ A.E.: „Aroganţa: un soi de flatulenţă morală în public”.

■ „Pasiunea nu e o rătăcire deplină, din moment ce o dirijezi, îi eşti stăpân, când nu te abandonezi. (...) Platon ar spune că ea declanşează în noi puterile divinatorii, că din ea se nasc vrăjile, farmecele, că ea declanşează entuziasmul, care e un fel de posedare divină. Datorită ei, lirismul pune stăpânire pe cuvântul nostru, şi e rândul cuvintelor să dănţuiască în vârtejuri; ea e cea care le grupează şi le împrăştie în jurul unui singur nume, ca lumea noastră în jurul unui astru unic, care o pune în mişcare” (Johandeau).

■ Alura de transcendenţă a unei stări de ataraxie.

■ Declin? O zi în care ţi-ai propus ceva în afara scrisului, dar ai ajuns doar să scrii, lăsându-ţi indispoziţia unei zile în care n-ai făcut nimic.

■ La local, un client: „Sunt un băutor de vise”.

■ Dimineaţă de noiembrie. Aidoma unor vălătuci de fum, forme risipindu-se înainte de-a se închega.

■ „Când Richard Wagner încerca să îşi termine opera *Die Meistersinger von Nürnberg*, geniul său muzical a fost pus la încercare de plânsetele constante ale unui câine. Proprietarul casei sale legase un buldog pe nume Leo în faţa casei – iar Leo, în mod clar, nu era impresionat de muzica lui Wagner. Făcându-i-se milă de căţel, marele compozitor a chemat un servitor ca să îl ajute să îl elibereze pe Leo, dar câinele l-a muşcat pe Wagner de degetul mare de la mână. Pentru că nu a putut să mai scrie timp de şase luni, editorul său a fost foarte nemulţumit şi probabil a crezut scuza «câinele mi-a muşcat degetul» la fel de mult pe cât este crezut astăzi cea cu «câinele mi-a mâncat tema pentru acasă».” (Vicky Edwards).

■ Scriptor. Noapte de noapte aşteaptă un vis atât de „frumos”, încât să fie capodopera onirică a trăirilor sale atât de eterogene.

■ Îţi propui să mergi protocolar „înainte”, dar uneori, din păcate, nu-ţi dai bine seama, în confuzia vârstei şi a visului încă riscant însoţitor, care direcţie semnifică acel „înainte”.

■ „Când iubeşti pe cineva renunţi pentru totdeauna la orice fel de libertate. Dorinţa se poate stinge, pasiunea poate muri cu desăvârşire, dar în adâncul inimii rămâne ceva inalienabil, ceva ce poate fi dat, dar niciodată luat înapoi. Cel care iubeşte şi-a vândut sufletul şi zadarnic încearcă ura să ia locul iubirii, aparţinem până la moarte celor pe care i-am iubit” (Julien Green).

■ Senectute. Dacă ţi se pare că ai mers prea mult, te mai poţi opri. Dacă ţi se pare că ai mers prea puţin, nu mai există nici o soluţie.

■ Zile în care scrii mult, de spaimă.

■ „Ironicul, un patetic jignit” (Christian Morgenstern).

■ Scriptor. Necunoscutul ca o provocare, necunoscutul ca o promovare.

■ Scriptor. Infatuarea, un pas făcut înapoi din capul locului.

■ Organizare: colajul unor amintiri, colajul unor uitări.

■ „Un arbore e socotit a fi cea mai înaltă fiinţă din lume. Acest titlu îl poartă *Armillaria ostoya*, o ciupercă din Oregon, SUA, care creşte şi se dezvoltă subteran, parazitând arborii de la suprafaţa solului. Exemplarul din Oregon se întinde pe o suprafaţă de cca. 9 km. pătraţi şi cântăreşte aproximativ 31.000 de tone” (*Dilema veche*, 2023).

■ Câte un loc comun reabilitat sub condeiul unui nume celebru, graţie acestuia.

■ Senectute. La vârstele anterioare, materia vieţii se înfăţişa în genere în grupaje unitare, acum tinde la disjuncţii uneori analitice, de cele mai multe ori pur şi simplu la capriciul unor dispoziţii de moment.

■ „O vorbă bună poate face o minune mai mare decât un vrăjitor” (proverb chinez).

■ Arghezi i-ar fi dat poetului Alexandru Căpraru o dedicaţie cu semnătura „un simplu soldat”.

■ O insatisfacţie minoră intervenită intempestiv poate uşura una majoră. Generozitatea minorului.

■ „Cu ocazia doliului fiicei sale, Cicero n-a fost ciceronian, a fost mai degrabă... «epicureic», în exacta accepţiune a caricaturii pe care a făcut-o! Omul a fost bogat, a iubit banii, a fost legat de lucruri, îi plăceau parfumurile şi vinurile fine, banchetele luxoase şi obiectele de artă, cărţile scumpe şi vilele pe care le colecţiona, piesele de artă greacă şi veşmintele elegante, avea acea masă de acum înainte celebră, al cărei cost extraordinar o făcuse să fie cunoscută dincolo de hotarele Romei, era fără scrupule când era vorba să obţină moşteniri care îi sporeau averea sau când comitea ceea ce astăzi s-ar numi manipulări bursiere. Acelaşi om, scriind contra lui Epicur şi a epicureicilor, afirma că plăcerea nu poate fi binele suveran...” (Michel Onfray).

■ La un post de radio, cuvântul „bisericeală”.

■ Senectute. Meditând mai mult la ceea ce n-ar mai putea începe, decât la ceea ce s-ar pute termina.

■ „Istoria, Muza care a cules tot ce Muzele cele mai înalte ale filosofiei şi artei au aruncat” (Proust).

■ „NASA a lansat o misiune spre îndepărtatul asteroid Psyche, alcătuit din metal şi care nu a fost niciodată studiat, despre care oamenii de ştiinţă cred că ar putea fi o parte a nucleului unui corp ceresc străvechi, informează Agerpres. Oamenii au «vizitat» deja corpuri cereşti alcătuite din roci, gheaţă sau gaze. Însă «acum va fi prima dată când vom merge să vizităm o lume care are o suprafaţă metalică», a declarat într-o conferinţă de presă Lindy Elkins-Tanton, coordonatorul ştiinţific al misiunii” (*Click*, 2023).

■ Vocile atât de diverse care se disting şi se unifică în marele cor care este viaţa. Dirijorul se află în interiorul fiinţei fiecărui corist.

■ Scriptor. O stare prielnică întreruptă din pricina unei banale obligaţii asumate, aidoma unei autoflagelaţii.

■ Visul îşi caută redempţiunea în alt vis, realul în sine.

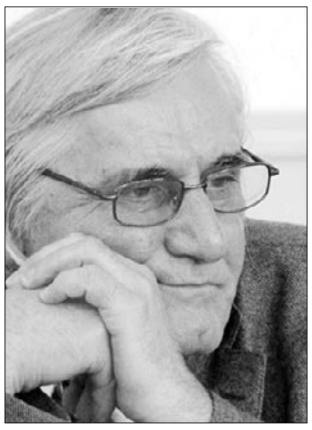
■ Senectute. Şi încă un an şi încă o lună şi încă o săptămână, încercând cu stângăcie a mima eternitatea.

■ A muri să însemne, paradoxal, a te despărţi şi de viaţă şi de moarte?

Satisfacţie. Recitind un vers mai vechi al tău, să descoperi într-însul o conotaţie pe care n-ai remarcat-o până azi. E ca şi cum ar fi să găseşti din întâmplare un mic obiect la care ţineai, pe care-l credeai pierdut.

jurnal de idei

Nicolae Oprea

Cu un succes imediat la difuzarea întârziată din 1957, trilogia *Cronică de familie* constituie una dintre capodoperele romanului postbelic, ca frescă a societăţii româneşti, acoperind peste 90 de ani (1862-1954). Forţa narativă a romancierului se concretizează prin prezentarea dramaticei istorii, pe fir genealogic, a unei străvechi familii de boieri autohtoni.

Rememorări

Petru Dumitriu - 100 (I)

Dintre prozatorii postbelici care au marcat, cu pecete originală, evoluția romanului românesc, prolificul Petru Dumitriu a avut existența cea mai aventuroasă, cu surprinzătoare și condamnabile meandre social-politice sub comunism. După ce studiase Filosofia la München, cu bursă Humboldt, scriitorul în devenire, revenit în țară, se adaptează fără complexe noului regim politic pro-sovietic și în timpul proletcultismului publică o serie de nuvele și romane tributare „realismului socialist": *Duşmănie*, *Nopţile din iunie*, *Drum fără pulbere, Pasărea furtunii*, *Focul nestins* ş.a. A încheiat *pactul cu diavolul* în 1951 - cum va recunoaște după '89 -, atunci când a publicat un roman de câteva sute de pagini despre Canalul acoperit cu victime Dunăre-Marea Neagră, falsificând conștiincios adevărul istoric, în linia partidului; e drept, spre a-și salva părinții arestați de securitatea comunistă. Romanul *Drum fără pulbere* fiind considerat de criticii vremii *Epopeea marilor transformări* (cum spunea exclamativ Dumitru Micu). Datorită acestor cărți de compromis moral și estetic are o ascensiune uluitoare pe scara socio-profesională. În scurt timp e numit redactor-şef la revista de mare tradiţie „Viaţa Românească", director la ESPLA – editura-fanion a scriitorilor din deceniul stalinist, membru în Biroul de conducere al Uniunii Scriitorilor; este distins cu Premiul de Stat, călătorește oficial în URSS şi China etc.

Venit pe lume cu un veac în urmă, prozatorul s-a născut în familia colonelului Petre Dumitriu şi a Mariei Theresia din Baziaş (jud. Caraş-Severin), în *8 mai 1924*. După studii primare şi liceale la Orşova şi Târgu-Jiu, a urmat cursuri de Filosofie la Universitatea din München între anii 1941-1944, fără a le încheia, revenind în ţară după cotitura istorică din 23 august. Semnificativă în privinţa evoluţiei tânărului prozator este căsătoria formală din 1952 cu prozatoarea interbelică de origine franceză, naturalizată în România, Henriette Yvonne Stahl, fosta soţie a lui Ion Vinea, care a murit cu patru decenii în urmă – în *25 mai 1984*. Talent precoce, Dumitriu debutează cu povestirea *Nocturnă la München* în „Revista Fundaţiilor Regale" din 1943. Editorial, debutează cu proză scurtă în 1947, adunând *8 proze* (cum specifică în subtitlu) în volumul *Euridice*. Publică apoi o serie de nuvele şi romane proletcultiste: *Duşmănie*, *Nopţile din iunie*, *Pasărea furtunii*, *Focul nestins* ş.a. Nuvela *Bijuterii de familie* (1949) anunţă romanul *Cronică de familie*, apărut într-o formă abreviată în acelaşi an cu *Cronică de câmpie* (1955). În 1960 alege calea exilului în Germania federală. Între 1962-1968, publică mai multe romane în limba franceză, republicate în româneşte după 1989: *Ne întâlnim la Judecata de apoi*, *Extremul-Occident*, *Incognito*, *Iniţiaţii*, *Surâsul sard* ş.a. În timpul crizei moral-spirituale trăită intens între anii 1969-1979, refuză categoric să mai scrie. Revine în literatură, în 1979, cu o culegere de eseuri pe teme religioase şi morale *Au Dieu inconuu* (*Dumnezeului necunoscut*), urmată de: *Zero sau punctul plecării*, *Libertatea*, *N-am altă fericire decât pe Tine* etc. Din 1988 revine la proză şi publică romanele: *La Famme au miroir*, *Les Amours difficiles*, *La Moisson*, *Proprietatea şi posesiunea*, *Vârsta de aur sau Dulceaţa vieţii*. A trecut în nefiinţă în 6 aprilie 2002, la Metz (Franţa).

În chip paradoxal pentru un prozator de fibră realistă, începuturile literare ale lui Petru Dumitriu se revendică de la experienţa clasicismului. Împrejurarea are o explicaţie firească în cazul unui tânăr intelectual filofrancez (primele încercări, precoce, sunt scrieri în franceză), care nu se poate sustrage influenţei clasicismului francez. Piesa de teatru *Preludiu la Electra* (1945), concepută după modelul tragediei antice, reprezintă o replică sub-înțeleasă la *Electra* lui Sofocle. Numai că autorul român – dramaturg în devenire ce se va limita la acest experiment – mută accentul conflictului dramatic spre „preludiu", reconstituind momentele anterioare răzbunării Electrei, începând cu întoarcerea victorioasă în Micenes a lui Agamemnon şi încheind cu uciderea acestuia de către Clitemnestra şi Egist. Tot din antichitatea greacă îşi trag seva cele opt proze incluse în volumul de debut *Euridice* (1947). În povestirile scrise în anii 1943-1945 uzează de formula clasicistă a *scrisorilor*, adresate soţiei lui Orfeu, marcată în titlu. Sunt proze eseistice şi livreşti, "sofisticate" în substanţa lor (avea să recunoască autorul), evocând tragicul destin al Niobeei, zeiţa împietrită în stâncă după uciderea odraslelor sale (*Niobe*), figurile mitice ale lui Dionysos şi Penteu (*Dionisiaca*) sau aventurile lui Iason şi Medeea (*Argonautica sau Fabuloasa aventură*). Tragismul conflictelor şi personajelor evocate se diluează, însă, în magma unor naraţiuni hibride, impregnate de lirism şi decorate cu ornamente oţioase. Ele constituie, în fond, simple exerciţii de stil pentru prozatorul în formare. Abia nuvela *Bijuterii de familie* învederează înzestrarea temeinică a prozatorului format la şcoala realismului. Încorporată ulterior în *Cronică*, aceasta va fi piesa-nucleu a trilogiei romaneşti, având acţiunea focalizată în jurul bijuteriilor moştenite de Eleonora Vorvoreanu şi "vânate" de familia scăpătată a sorei sale, Elena. Pe fundalul răscoalei ţărăneşti din 1907, cu scene naturaliste ale înfruntării brutale dintre ţărani şi arendaşi, prozatorul detaliază planul paralel al confruntării psihologice dintre cele două surori, încheiată tragic prin uciderea moşieresei din Vădastra nu de către răsculaţi, ci de sora sa rapace. Depăşind nefasta experienţă a realismului socialist din „oribile non-cărţi" – astfel autodefinite retrospectiv - Dumitriu publică în 1955 - anul apariţiei *Moromeţilor* lui Marin Preda, rivalul din generaţia războiului - o variantă redusă a *Cronicii de familie*, cuprinzând nuvelele *Davida*, *Bijuterii de familie*, *Salata* şi *În bătălia pierdută*. În anul următor, editează varianta definitivă a romanului (difuzat abia în 1957), în trei volume, alcătuit din 24 de părţi nuvelistice. Cu un succes imediat, *Cronică de familie* constituie una dintre capodoperele romanului postbelic, ca frescă a societăţii româneşti, acoperind peste 90 de ani (1862-1954). Forţa narativă a romancierului se concretizează prin prezentarea dramaticei istorii, pe fir genealogic, a unei străvechi familii de boieri autohtoni. Destinul familiei Cozianu este proiectat pe fundalul istoriei României densă în evenimente capitale: războiul de independenţă, războiul balcanic, primul şi al doilea război mondial; răscoalele ţărăneşti din 1888 şi 1907 şi trei dictaturi: a lui Carol al II-lea, antonesciană şi comunistă. Modelele implicite de raportare polemică sunt *ciclul Comăneştenilor* (Duiliu Zamfirescu), *ciclul Halippa* (Hortensia Papadat-Bengescu) – din literatura română, *Familia Thibault* (Roger Martin du Gard) – din literatura franceză. În fapt, cronica de familie a lui Dumitriu se suprapune peste istoria romanului autohton, asimilând creativ stiluri şi evenimente similare, de la *Ciocoii vechi şi noi* de N. Filimon şi *Tainele inimei* de M. Kogălniceanu, până la *Răscoala* de L. Rebreanu şi *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război* de Camil Petrescu.

Vasta ţesătură romanescă debutează în vremea lui Cuza, cu asasinarea prinţului Şerban Vogoride (o răzbunare pasională cu implicaţii politice), pusă la cale de fiica boierului de viţă veche, Alexandru Cozianu (*Davida*) şi se încheie, în plin proletcultism, cu reproducerea unui jurnal al unui tânăr comunist, care reconstituie ascensiunea, în plan social şi artistic, a ultimului descendent din familia Cozienilor (*Tinereţea lui Pius Dabija*). Fluenţa naraţiunii decurge din existenţa personajelor-liant provenind din această familie, urmărită în ordine cronologică, dar fiecare parte a romanului poate fi considerată şi nuvelă independentă, cu intrigă şi deznodământ în stil tradiţional. Astfel, *Salata*, cu acţiunea plasată pe graniţa româno-bulgară după războiul balcanic, este o bună nuvelă psihologică, iar *Datorie*, *Mizeriile războiului* şi *Augusta sau Marşul nupţial* sunt nuvele de război sau cronici de front presărate cu aspecte de viaţă mondenă şi elemente de senzaţional. „Nuvelele" *Chinta regală*, *Acvarium*, şi *Nişte oameni foarte ocupaţi* înclină tipologic spre cronica de moravuri, iar *Plăcerile tineretului* şi *O zi foarte plină* sunt veritabile proze existenţialiste, cu personaje precum Şerban Romano, Ghighi Duca şi Elvira Vorvoreanu ilustrând categoria înfrânţilor, lipsiţi de idealuri, eşuând într-o existenţă larvară, la nivelul instinctelor, bazată pe surogate (alcool, droguri, erotism, homosexualitate). Ultimele părţi ale volumului al II-lea, *Cariera lui Dimitrie Cozianu* (*I-II*), îmbracă formula unui Bildungsroman, urmărind formarea ultimului descendent direct al neamului şi ascensiunea lui în lumea afacerilor. Decăderea familiei boiereşti, odată cu instaurarea regimului comunist, este anunţată în cadrul unei povestiri schematice, *Vântul de martie*. Dar secvenţele următoare, *Viaţa la ţară* (*II*) *şi Un înger*, *Izabela şi sfârşitul carierei lui Dumitru Cozianu* şi *Fuga* prezintă veridic procesul alterării şi destrămării relaţiilor familiale, sub semnul aceloraşi bijuterii de familie, ascunse de Şerban Lascari într-un loc tainic pe care nu mai apucă să-l destăinuie înaintea morţii. Penultima parte, *Boierii vechi şi noi* constituie un microroman social cu apăsat accent satiric, unde este surprinsă cu fineţe analitică psihoza aşteptării de care suferă clasa socială în declin. Romancierul realizează tabloul vivant - deşi exagerează caricatural, ca G. Călinescu în *Bietul Ioanide*– al lumii decrepite a vechilor boieri deproprietăriţi şi marginalizaţi, nevoiţi să-şi vândă obiectele de valoare spre a supravieţui, reanimaţi periodic de ştirile de la *Vocea Americii* despre venirea americanilor. Dotat cu „o excepţională înzestrare pentru portret, un ochi avid de culoare, de pitoresc sau de grotesc", cum remarca Nicolae Manolescu, romancierul trasează cu mână sigură, de expert în arta portretistică, fizionomii de cele mai multe ori cu tuşe îngroşate, dar fără excese descriptive. Portretul baroc, deviat înspre grotesc, cu înclinaţie către detaliul fizic respingător (de ex.: Bonifaciu Cozianu, Lăscăruş Lascari, col. Vorvoreanu ş.a.) ilustrează un gen de determinism caracterologic pornind de la convingerea autorului că trupul uman exprimă îndeobşte temperamentul. Încheind oarecum expeditiv *Cronica de familie*, "cronicarul" ficţional îi promite "cititorului", căruia i se adresează ceremonios, o *Colecţie de Biografii Contemporane*, din care va realiza doar câteva fragmente înainte să părăsească ţara.

În primele romane din exil, *Incognito* şi *Ne întâlnim la Judecata de Apoi*, Petru Dumitriu va contura, în schimb, infernul comunismului românesc, evocând anii copilăriei şi adolescenţei din timpul războiului în romanul *Incognito*, comparat în comentarii critice cu celebrul *Doctor Jivago* al lui Boris Pasternak. Cu aceeaşi înclinaţie spre curbele înălţării şi decăderii umane, urmăreşte în *Ne întâlnim la Judecata de Apoi* destinele unor "stalinişti de profesie", cu nume bizare, deşi trimit la modele reale ("şeful" Amon Râ, Diocleţian Sava, Erasmus Ionescu, Alfred Anania, Malvolio Leonte, Herakles Niţeluş etc.) într-o naraţiune subiectivă, din perspectiva unui personaj care crezuse în utopia comunismului până în momentul când optează pentru exil în Occident.

Octavian Soviany

Departele. Atracţia pentru astral şi căutarea originii (II)

(urmare din numărul trecut)

Aceleiaşi sfere de preocupări îi aparţine şi nuvela *Sărmanul Dionis* (1872). Una dintre puţinele nuvele eminesciene publicate antum, aceasta se înscrie în ansamblul unei proze de factură romantică, pe care critica a receptat-o mai anevoie, considerând-o inferioară poeziei lui Eminescu. Cel care a pus capăt acestei prejudecăţi este G. Călinescu: el a subliniat că nuvela (şi proza eminesciană în general) nu trebuie raportată la canoanele realismului, ci la cele ale romantismului. Ea prezintă particularităţile basmului romantic, urmează logica visului şi nu este cu nimic inferioară prozei romanticilor germani (Novalis, Jean-Paul, A von Chamisso, E. T. A. Hoffmann). Ca şi aceştia, autorul a încercat să-i infuzeze naraţiunii fantastice o coloratură filosofică, din perspective unei viziuni puternic subiectivizate, care accentuează unilateral asupra subiectului uman în actul cunoaşterii, concluzionând că „în fapt lumea e visul sufletului nostru”.

Cea mai mare parte a criticii a fost de părere că nuvela lui Eminescu ilustrează teoria lui Kant despre spaţiu şi timp, considerate forme a priori (anterioare oricărei experienţe) ale sensibilităţii, lipsite de existenţă în adevăratul înţeles al cuvântului. Fără a nega influenţa lui Kant (Eminescu a tradus, de altfel, un fragment destul de întins din opera fundamentală a filosofului: *Critica raţiunii pure*), G. Călinescu consideră că esenţială cu adevărat este, pentru viziunea autorului, noţiunea de archaeus, preluată - prin intermediul lui Schopenhauer - din filosofia ocultă, care desemnează individul etern ce se încarnează într-un şir de indivizi trecători şi pe care fiecare îl poartă alături de sine, sub forma umbrei sale. Archaeul reprezintă aşadar individul primordial, prototipul, „ideea” (în sens platonic) a omului în carne şi oase, iar tentativa regăsirii lui - care este motivaţia călătoriei în timp şi spaţiu a lui Dionis - e strâns legată de căutarea originii, ce constituie una dintre marile teme eminesciene.

Nuvela a cunoscut o perioadă de gestaţie, fiind anticipată de două fragmente eminesciene, intitulate *Umbra mea* şi *Archaeus*. În primul dintre ele, protagonistul îşi schimbă natura cu cea a umbrei sale şi pleacă cu iubita în lună, dar atmosfera este de feerie onirică, fără tensiunile pline de dramatism din *Sărmanul Dionis*. În cel de-al doilea, eroul întâlneşte într-o cafenea un bătrân misterios, care îi explică noţiunea de archaeus. Adusă, în sfârşit, la forma ei definitivă, nuvela a fost citită în cenaclul Junimii (unde a provocat mai degrabă nedumerire) şi publicată în 1872, în revista *Convorbiri literare*.

Protagonistul nuvelei este o ipostază a omului dedublat al lui Eminescu. Portretul său se întemeiază pe o succesiune de antiteze, care îi evidenţiază natura contradictorie. *„Faţa era de acea dulceaţă vânătă albă ca şi marmura în umbră, cam trasă fără a fi uscată, şi ochii tăiaţi în forma migdalei erau de acea intensivă voluptate pe care o are catifeaua neagră. Ei înotau în orbitele lor — un zâmbet fin şi cu toate astea atât de inocent trecu peste faţa lui la spectacolul ce-l privea.”* Termenii acestei antiteze sunt marmura (albă), sugerând masculinitatea, duritatea, răceala, luminozitatea, şi catifeaua (neagră), care evocă – prin contrast – feminitatea, moliciunea, căldura, obscuritatea, personajul apărând astfel ca un amestec paradoxal de angelic şi demonic, de forţă şi slăbiciune, de raţiune şi pasionalitate, de masculin şi feminin, ca şi cum ar poseda ceva din natura ambelor sexe. Este interesant că descrierea lui Dionis, surprins în timp ce se afla într-o cafenea, este întreruptă prin introducerea unui episod narativ: în local îşi face apariţia un băiat îmbrăcat cu haine prea mari, care cântă dintr-o vioară dezacordată şi vrea să-l facă să danseze pe un „ungur lungan”. Această scurtă secvenţă narativă reprezintă o „punere în abis” a nuvelei şi rezumă subiectul acesteia: copilul cu haine prea mari e reflexul parodic al lui Dionis însuşi, care, prin dorinţa sa de a-şi depăşi condiţia, îşi impune o sarcină ce depăşeşte limitele umanului, vioara e cartea de astrologie, iar „lunganul” figurează misterul cosmic şi divin la care protagonistul vrea să ajungă apelând la magie. Aspiraţia spre ideal e dublată astfel de propria-i parodie.

Protagonistul posedă ceva din capacităţile cognitive ale geniului; Dionis e înzestrat cu o gândire speculativă profundă, meditează la sensul adânc al existenţei, ajungând la concluzia că lumea e vis, spaţiul şi timpul fizic sunt lipsite de o existenţă reală şi pot fi dominate prin magie. Acestor gânduri de o gravitate extremă li se opun „meditaţiile” în versuri ale personajului, care au o tonalitate jucăuşă, înscriindu-se în sfera ironiei romantice, adică a tendinţei artistului romantic de a lua în derâdere plăsmuirile propriei sale imaginaţii, lumea fanteziei în care se refugiază fiindcă e dezgustat de real. Acum eroul plasează temele sale de reflecţie, inclusiv ideea că lumea e vis, într-un univers de pisici (tot aşa cum în fragmentul *Archaeus* apărea comparaţia glumeaţă între creierul lui Kant şi creierul unui gânsac): *„De-ar fi-n lume numai mâţe — tot poet aş fi? Totuna:/Mieunând în ode nalte, tragic miorlăind — un Garrick,/Ziua tologit în soare pândind cozile de şoaric/Noaptea-n pod, cerdac şi streşini heinizând duios la lună.//Filozof de-aş fi — simţirea-mi ar fi vecinic la aman!/În prelegeri populare idealele le apăr/Şi junimei generoase, domnişoarelor ce scapăr/Li arăt că lumea vis e — un vis sarbăd — de motan”.* Iar această pendulare între entuziasm şi luciditatea sceptică, caracteristică omului eminescian, accentuează natura dedublată a protagonistului, sugerată de antiteza marmură-catifea.

Dorinţa lui este să-şi regăsească eul originar, archeul, propria formă ideală; această dorinţă îi este stârnită şi întreţinută de portretul tatălui său, un personaj misterios, cu origini incerte *„cine ştie cum rătăcit în clasele poporului de jos”*. În camera sărăcăcioasă a lui Dionis *„deasupra cărţilor dorminde în colţ se ivea o îngerească umbră de om. Era aninat într-un cui bustul în mărime naturală a unui copil ca de vro optsprezece ani, cu păr negru şi lung, cu buzele subţiri şi roze, cu faţa fină şi albă ca tăiată-n marmură şi cu nişte ochi albaştri mari sub mari sprâncene şi gene lungi negre. Ochii cei albaştri ai copilului erau aşa de străluciţi, de un colorit atât de limpede şi senin, încât păreau că privesc cu inocenţa, cu dulceaţa lor mai femeiască asupra spectatorului. Cu toate că acel portret înfăţişa un chip îmbrăcat bărbăteşte, însă mâinile cele dulci, mici, albe, trăsurile feţei de o paloare delicată, umedă, străluctiă, moale, ochii de o adâncime nespusă, fruntea uscată şi femeieşte mică, părul undoind, cam prea lung — te-ar fi făcut a crede că e chipul unei femei travestite. Visătorul Dionis se opri în dreptul acelui portret care sub lumina plină a lunii părea viu, ochii lui erau plini de o superstiţioasă nerozie, el şopti încet şi cu glasul înecat de lacrimi: <<Bună sară, papa!>>, umbra părea că-i surâde din cadrul ei de lemn -el s-apropie şi sărută mâinile portretului, apoi faţa, gura, ochii cei de foc vânăt. Înecat de iubire pentru o fiinţă ce nu mai exista, ar fi dorit ca etern să ţie astă noapte cu aerul răcoare limpezit de lumina lunii, vecinic ar fi dorit să ţie dulcea, neînţeleasa, dar atât de fericita lui nebunie. Va să zică asupra acestui chip îşi concentrase el amorul lui, atâta formă avea pustiita, sărmana lui viaţă — un portret!... Da, era tatăl său, când fusese în vârsta lui de acum.”* Acest portret, care se aseamănă cu acela al îngerului din *Povestea magului călător* reprezintă de fapt „forma ideală” a lui Dionis, rădăcina propriei sale fiinţe, pentru care resimte o atracţie aproape erotică. Tentativa lui de a-şi regăsi „chipul originar” însă eşuează, puterile sale magice sunt limitate şi reuşeşte, cu ajutorul cărţii de astrologie, să se întoarcă în timp doar până în epoca lui Alexandru cel Bun, unde vieţuieşte sub chipul călugărului Dan, care nu este decât un „avatar”, unul dintre numeroşii indivizi trecători în care se întrupase de-a lungul timpurilor, individul etern. Evident că eroul nu se poate fixa aici; pentru a-şi continua drumul către origini e silit însă să recurgă la ajutorul magului Ruben, o întruchipare cu chip omenesc a spiritului luciferic. Acum el îşi schimbă natura trecătoare cu natura umbrei sale (care întruchipează archeul, individul etern) şi pleacă împreună cu iubita lui, Maria, în lună, Cuplul Dionis-Maria reprezintă o ipostază a perechii primordiale, care migrează într-o lume paradisiacă, unde îngerii transpun în fapte gândurile protagonistului, acesta posedând toate puterile spirituale de care dispunea Adam înainte de căderea lui în păcat. Dar dorinţa de cunoaştere a lui Dionis nu este satisfăcută nici acum; după ce şi-a regăsit „forma originară”, el va încerca să cunoască misterul originii universului şi să forţeze intrarea în „doma lui Dumnezeu”, străjuită de imaginea ochiului triunghiular. Această dorinţă de cunoaştere este vinovată, păcătuieşte prin hybris (lipsă de măsură care lezează justiţia şi ordinea cosmică), iar eroul - în care se întâlnesc natura angelică a Mariei şi cea demonică a lui Ruben - cade în păcatul luciferismului, ajungând să se întrebe pentru o clipă dacă nu cumva el însuşi e Dumnezeu. Dionis nu se prăbuşeşte însă, ca Lucifer, în infern, mai întâi pentru că gândul său vinovat nu e dus până la capăt, iar în al doilea rând, pentru că e salvat de credinţa Mariei, cuplul reprezentând în viziunea lui Eminescu (consideră Ioana Em. Petrescu) o formă de existenţă intermediară, plasată între existenţa personală a individului şi existenţa impersonală a universului. El îşi pierde însă puterile spirituale pe care le posedase la un moment dat şi recade în planul terestru, dar cu situaţia materială îmbunătăţită (primeşte o moştenire), astfel încât se poate căsători cu Maria, care în viaţa reală era fiica - de care eroul se îndrăgostise - a unui preot bătrân, gazda lui Dionis. Acest final reprezintă însă doar în aparenţă o împlinire. Deposedat de bunurile sale spirituale, eroul e recompensat prin nişte bunuri materiale, care îi permit să se integreze în societatea pe care o detestase anterior, e transformat într-un burghez oarecare, în timp ce perechea primordială devine un cuplu conjugal ca oricare altul. Pentru că, amestec de forţă şi slăbiciune, de căldură şi de răceală, de fervoare şi demonism, eroul nu merită nici infernul, nici paradisul şi, de aceea, este redus la dimensiunile omului comun. La fel ca toate experienţele eminesciene de tip vizionar, şi aceea a lui Dionis e sortită prin urmare să eşueze. Nu e mai fericită nici experienţa bătrânului dascăl din *Scrisoarea I* (1881). Posedând cheia secretă a universului şi asistând la spectacolul naşterii şi stingerii lumilor, el constată că istoria acestuia urmează aceeaşi schemă a „măririi şi prăbuşirii”, că naşterea este urmată implacabil de moarte, iar geneza de apocalipsă, că existenţa cosmosului nu face decât să reproducă, la scară mărită, scenariul existenţelor omeneşti: *„Dar deodat-un punct se mişcă... cel întâi şi singur. Iată-l/Cum din chaos face mumă, iară el devine Tatăl!.../Punctu-acela de mişcare, mult mai slab ca boaba spumii,/E stăpânul fără margini peste marginile lumii.../De-atunci negura eternă se desface în fâşii,/De atunci răsare lumea, lună, soare şi stihii.../De atunci şi până astăzi colonii de lumi pierdute/Vin din sure văi de chaos pe cărări necunoscute/Şi în roiuri luminoase izvorând din infinit,/Sunt atrase în viaţă de un dor nemărginit./ (...) În prezent cugetătorul nu-şi opreşte a sa minte,/Ci-ntr-o clipă gându-l duce mii de veacuri înainte;/Soarele, ce azi e mândru, el îl vede trist şi roş/Cum se-nchide ca o rană printre nori întunecoşi,/Cum planeţii toţi îngheaţă şi s-azvârl rebeli în spaţ›/Ei, din frânele luminii şi ai soarelui scăpaţi;/Iar catapeteasma lumii în adânc s-au înnegrit,/Ca şi frunzele de toamnă toate stelele-au pierit;/Timpul mort şi-ntinde trupul şi devine vecinicie,/Căci nimic nu se întâmplă în întinderea pustie,/Şi în noaptea nefiinţii totul cade, totul tace,/Căci în sine împăcată reîncep-eterna pace...”* Experienţa vizionarului nu face astfel decât să confirme concluzia cugetătorului, formulată la începutul poemului: *„Lună tu, stăpân-a mării, pe a lumii boltă luneci/Şi gândirilor dând viaţă, suferinţele întuneci;/Mii pustiuri scânteiază sub lumina ta fecioară,/Şi câţi codri-ascund în umbră strălucire de izvoară!/Peste câte mii de valuri stăpânirea ta străbate,/Când pluteşti pe mişcătoarea mărilor singurătate!/Câte ţărmuri înflorite, ce palate şi cetăţi,/Străbătute de-al tău farmec ţie singură-ţi arăţi!/Şi în câte mii de case lin pătruns-ai prin fereşti,/Câte frunţi pline de gânduri, gânditoare le priveşti!/Vezi pe-un rege ce-mpânzeşte globu-n planuri pe un veac,/Când la ziua cea de mâine abia cuget-un sărac.../Deşi trepte osebite le-au ieşit din urna sorţii,/Deopotrivă-i stăpâneşte raza ta şi geniul morţii”.* Singura realitate, singura certitudine e aşadar moartea. Şi toate aspiraţiile, toate acţiunile, toate experienţele omeneşti stau deopotrivă sub semnul zădărniciei.

Este interesant că descrierea lui Dionis, surprins în timp ce se afla într-o cafenea, este întreruptă prin introducerea unui episod narativ: în local îşi face apariţia un băiat îmbrăcat cu haine prea mari, care cântă dintr-o vioară dezacordată şi vrea să-l facă să danseze pe un „ungur lungan”.

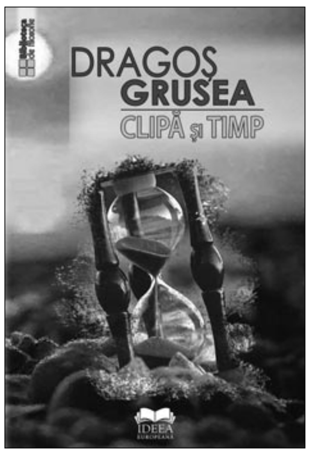
Sorin Lavric

Cronica ideilor

Eonul categoriilor

DRAGOS GRUSEA, *Clipă și timp*, București, Editura *Ideea Europeană*, 2020, 336 pag.

Unui om normal, aflat în deplin acord cu sine, nu i-ar trece în veci prin cap să facă filosofie. E nevoie de o zdruncinare, de o surpare în urma căreia, scos din armonia complacerii blînde, să intri în pielea unui zărghit cu apucături abstracte. Zărghirea cîntărește cît un salt de la sănătate la boală: în loc să digeri umoarea gîndurilor firești, te răstignești pe crucea contradicțiilor. În plus, după ce ai fost atins de mania conceptelor, o întoarcere la starea dinainte nu mai e posibilă. Pacostea gîndirii abstracte e un morb fără leac. Prins în menghina noțiunilor seci, chircirea pe care o suferi e condiția reflexivității. Întors spre tine ca o filă împăturită, te lovești de propria minte pînă la sațietate morbidă.

Acesta e cazul lui Dragoș Grusea. Rupt de preocupări lumețe, tînărul s-a zăvorît în cușca schemelor speculative, spre a mistui la nesfîrșit tratate, exegeze, scolii. Cînd l-am cunoscut în urmă cu un deceniu, studentul avea înfățișarea unui pilastru famelic, a cărui paloare nu era întrecută decît de fistîceala rustică a celui venit dintr-un ungher de sat. Născut în 1986 la Rupea, o comună din preajma Brașovului, pilastrul rural trăgea după sine neputința de a se adapta la moravurile Bucureștiului, de unde aerul

retras cu care lipea zidurile. Părea un învins de povara propriei sfieli, și cine s-ar fi încumetat să-i prezică viitorul, l-ar fi așezat în rîndul perdanților din fașă. Dar atunci s-a petrecut zdruncinarea: Dragoș și-a pierdut armonia cu sine și a alunecat în mania conceptelor. Ce a urmat a fost o asiduă instruire, căreia cei cinci ani petrecuți la Tübingen i-au dat patina cizelată a profesionistului în idealismul german. Astăzi, pe deplin format, Dragoș Grusea e un fin cunoscător al tetradei sfinte: Kant, Schelling, Fichte, Hegel, la erudiția căpătată adăugîndu-se înlesnirile de limbă, deoarece scrie limpede despre distincții fioros de subtile.

Cu ani în urmă, Dragoș Grusea mi-a mărturisit că filosofia i-a distrus viața: l-a rupt de vraja cuvenită vîrstei și l-a împins în copca dureroasă a ruminării lucide. Culmea e că mi-a spus-o cu aerul unui ins ușurat, al cărui suflet scăpase de o povară ingrată, a cărei apăsare amenința să-i înăbușe elanul. Atunci am înțeles că distrugerea de care vorbea fusese o eliberare. Departe de a-l strivi, disciplina conceptelor îl scăpase de pericolul de a-și irosi viața în agitații oarbe. Scutit de amețeala unei tinereți sortite de a se rata în numele senzațiilor tari, tînărul a pășit în empireul abstracțiilor înalte. E drept, și-a plătit îndrăzneala cu ruptura de care vorbeam la început: oricum, dar nu normal, Grusea e atins de sindromul gîndirii abstracte, suferind de pacostea schemelor reci, preschimbate în etalon de măsurare a vieții. El simte că trăiește numai atunci cînd învîrtește antinomii, ceea ce înseamnă că are voce de cap, nu una de piept, dar trecerea anilor îi va îndrepta lacuna. Dar, cu sau fără voce de piept, autorul se va răsuci necontenit în jurul cozii, fără leac împotriva morbului de care suferă, și anume fandacsia cronică de a trece viața prin sita schemelor.

Volumul de față, avîndu-i drept țintă pe Goethe, Nietzsche și Kant, cărora autorul le scoate mațele la propriu, până într-atît de adâncă e analiza pe care le-o face, dovedește o putere a minții care îl apropie de cinul gânditorilor: în cîțiva ani, lepădîndu-se de ticurile exegetice cu care s-a molipsit din lectura comentatorilor, autorul va gîndi pe propriile speze. Tema volumului e veșnica marotă din care filosofii și-au făcut piatră de poticnire: timpul. Luînd viziunea lui Kant drept cheie de interpretare a timpului, Grusea o aplică asupra a două opere: *Faust* de Goethe și *Așa grăit-a Zarathustra* de Nietzsche. Senzația pe care o capeți este că Goethe și Nietzsche sînt măcinați cu ajutorul pietrelor de moară din cele trei *Critici* kantiene. Cei doi sînt laminați pînă cînd gîndurile lor devin foițe subțiri ce se așează docil în tabla categoriilor kantiene.

Autorul distinge trei feluri de timp: timpul banal, „mefistofelic" (fărîmițarea monotonă a clipelor, într-un „acum" evanescent), timpul logic („faustic", cînd succesiunea clipelor stă pe copca unui „atunci" pe care Kant îl introduce ca formă *a priori* a sensibilității) și timpul sacru („arhetipal"), cînd momentele trecut-prezent-viitor se comprimă brusc în densitatea clipei mistice, a cărei tensiune deschide cîmpul lui „totdeauna". Cele trei forme de timp se regăsesc atît în *Faust,* cît și în *Așa grăit-a Zarathustra*, concluzia fiind că ambele opere s-au ivit din aceeași paradigmă. „Asemenea cărți nu pot fi rezultatul meditației individuale a unui poet, care s-a gîndit la viață și ne-a oferit o *viziune personală* asupra ei. Ele sunt prin excelență o înfruntare de arhei, care pun stăpînire asupra vieții poetului și ulterior asupra întregii epoci istorice." (p. 33)

Cu alte cuvinte, prin gura lui Goethe și Nietzsche a vorbit aceeași stihie, dar cel care a descris-o cel mai fidel a fost Hegel, dar nu oricum, ci pe urmele lui Kant. Astăzi omenirea se pregătește să schimbe eonul, părăsind paradigma inițiată de Kant, asta însemnînd că tabelul categoriilor kantiene (și implicit al judecăților) e pe ducă. În locul lui va apărea un tabel în stare a oglindi noul eon. Cum va fi acela nu știm încă, dar Grusea îi anticipează ivirea vorbind despre venirea unui zeu sub domnia căruia timpul sacru va fi prezent. Abia atunci timpul omenirii nu-și va mai avea temeiul într-un „trecut postulat" (trecutul logic pe care Kant îl instituie prin noțiunea de *a priori*). Chiar dacă afirmația aduce a profeție bolîndă, volumul lui Grusea e tehnic pînă în măduva oaselor, nici un cearcăn de visăraie tembelă netulburîndu-i paginile. Autorul nu se sfiește să afirme că, dacă astăzi sacrul a dispărut din lumea occidentală, este pentru că omenirea a epuizat schema timpului kantian. Și cum orice categorie e căptușită cu timp, odată cu scăpătarea timpului se stinge valabilitatea categoriilor. E nevoie de un alt tipar al timpului (de un nou tabel al categoriilor de gîndire), pe care Grusea îl vede ivindu-se din timpul arhetipal (sau liturgic), pe care tot Kant îl surprinde prin noțiunea de sublim din *Critica facultății de judecare*: trăirea estetică a sublimului dă naștere timpului sacru pe care Goethe și Nietzsche îl evocă în operele amintite. Același timp sacru îl descrie Tolstoi în *Moartea lui Ivan Ilici* sau Rebreanu în *Pădurea spînzuraților*: Transfigurarea mistică a lui Ivan Ilici coincide cu comprimarea timpului în clipa sacră. „Căuta vechea, obișnuita sa teamă de moarte, și n-o mai găsea, nici moartea nu mai exista, în locul ei lumina. Pentru el toate acestea s-au petrecut într-o clipă și sensul acestei clipe *nu s-a mai schimbat pînă la sfîrșit.*" (p. 316) Aceeași clipă o trăiește Apostol Bologa în romanul lui Rebreanu.

Grusea descrie formele de timp cu ajutorul a trei judecăți: timpul mefistofelic e surprins de „Acum este acum" (judecata permutării), cel faustic de „Acum este atunci"(judecata stră-mutării) și cel arhetipal de „Acum este totdeauna" (judecata trans-mutării). Timpul mefistofelic este șirul clipelor rupte una de alta, ca o destrămare sacadată. Cel faustic e șirul clipelor înnodate prin țărușul aprioric, ca o șenilă compactă, iar cel arhetipal e explozia prezentului în ipostaza de clipă eternă (precum ciuperca atomică). Ideea lui Grusea este că dacă primul timp e steril, cel de-al doilea stă să dispară. Dacă totuși nu va dispărea, elementul sacru nu va mai apărea vreodată. Trebuie să sperăm că un gînditor de geniu, întocmind noua tablă a categoriilor gîndirii, îl va ispiti pe zeu să coboare iarăși printre noi. Spre această țintă au năzuit Goethe și Nietzsche, fără să știe că paradigma în care respirau (timpul kantian al lui „acum este atunci") nu le îngăduia saltul de la profan la sacru. Erau robii lui Kant fără s-o știe, iar alături de ei toată cultură de pînă acum. Din păcate, eonul și-a epuizat resursele, de aceea se impune o „ieșire din timpul" kantian, o „ab-cronie", un ricoșeu către timpul arhetipal. Fără instituirea lui, soarta culturii apusene e pecetluită.

Iată cum o exegeză tehnică poate căpăta o tentă gravă. Dacă Occidentul se duce de rîpă nu e din cauza demografiei, ci fiindcă nu-și poate inventa un tipar de gîndire. Categoriile kantiene sînt îmbibate de timp, sînt căptușite cu el, dar cum modul acesta de înțelegere a timpului s-a stins, vigoarea categoriilor a răposat.

După cele trei judecăți temporale din finalul cărții (de permutare, stră-mutare și transmutare a timpului) nu-mi rămîne decît să aștept tabla de categorii a eonului în care omenirea e pe cale să intre. Dacă nu o va da Dragoș Grusea în timpul vieții lui, nu văd cine o va mai da în cultura română.

Daniel Cristea-Enache

LA PERSOANA I

Surpriza lui Alex Ștefănescu

Diana Serena Bunea în dialog cu Daniel Cristea-Enache

Diana Serena Bunea (English Teacher, École de Berges, Montréal) mi-a făcut onoarea unor convorbiri ce vor constitui o carte; și care sunt purtate, bilunar, pe LiterNet, la rubrica *La persoana 1*.

În această „rundă” apare un critic literar emblematic al biografiei mele intelectuale și al cărții noastre. **(D.C.-E.)**

Diana Serena Bunea: Dacă este posibil, domnule Profesor, să reluăm „firul” dialogului și să ne împărtășiți câteva dintre amintirile cele mai frumoase sau momentele emoționante petrecute alături de Alex Ștefănescu de-a lungul timpului.

Între timp a și apărut (în condiții editoriale excepționale) cartea de *Convorbiri cu Alex Ștefănescu* la Editura Spandugino.

Daniel Cristea-Enache: Da, au apărut Convorbirile noastre la Spandugino; și în cuprinsul lor, la un moment dat, Alex Ștefănescu vorbea (scria) despre zilele și nopțile petrecute cu ani în urmă împreună, la Vârfuri, în casa și curtea cumpărate în anii 2000 de către socrii mei. Acolo, în acel paradis vegetal, copiii mei și-au petrecut copilăria, așa cum eu, pe vremuri, o făcusem la Snagov-Sat, care era pe atunci un altfel de Paradis, datorită lacului: un paradis acvatic.

Cu mai mulți prieteni, printre care și soții Domnița și Alex Ștefănescu, ne-am făcut acolo la Vârfuri o micro-vacanță prilejuită, dacă-mi amintesc bine, de una dintre celebrele „punți” create cu magnanimitate de guvernanți între Paște și 1 Mai. Prin asemenea „punți”, în România (în acest caz, Canada, unde vă aflați Dvs., ar avea ceva de învățat în ce privește instituționalizarea Chiulului), se obțin numeroase zile libere datorate ba zilei celor ce muncesc, ba sărbătorii religioase, ba weekend-ului, într-un mod nespus de ispititor pentru toți românii care în acea cohortă de zile libere obținute prin „punte” pornesc cu mic - cu mare la munte, la mare, pe Valea Prahovei, pe Valea Oltului, iar televiziunile nu mai prididesc să arate coloanele de mașini blocate în drum, în elanul general al sărbătoririi a orice.

Într-o asemenea „punte” noi am mers la Vârfuri nu numai fiindcă acolo era și este minunat, ci și pentru că satul respectiv, aflat undeva mai sus decât mai cunoscuta Pucioasa, se situează în afara rutelor obișnuite de deplasare ale compatrioților. Mergând acolo nu riscam să facem pe drum ore întregi, într-o coloană nesfârșită de mașini, întrucât asemenea coloane se formau pe rutele consacrate ale sărbătoririi Chiulului.

Teodora Stanciu și Oana-Georgiana Enăchescu, tot din grupul nostru de prieteni, au venit atunci cu un alt șofer de la o acțiune culturală, prin niște coclauri de munți unde eu am ajuns cu mașina noastră (pentru prima și ultima oară) să le preiau pe invitatele noastre și să venim la Vârfuri, făcând echipa completă. Am ajuns cu ele cu mașina la Vârfuri când se lăsase deja seara, iar în curte am observat ceva insolit: toți musafirii noștri stăteau aliniați în coloană, cu cățeaua noastră Frida cuminte în linie (!), așteptând să coborâm din mașină. Atunci, la un semn, au început să scandeze cu toții „Da-ni-el! Da-ni-el” sau „Da-ni-el Cris-tea-E-na-che!” sau „DCE! DCE!”, după modelul celebrelor scandări din „Epoca de Aur”: „Ceaușescu și Poporul!”, „Ceaușescu — PCR!”.

Ideea fusese, bineînțeles, a lui Alex Ștefănescu, care avea geniu regizoral și scenografic în regim ludic. Dacă surprizele ori farsele altora sunt puerile, jenante, și îți vine să plângi, nu să râzi, la ele, surpriza lui Alex fusese pregătită laborios, prin repetiții, după cum am aflat chiar de la el, și râseseră cu toții cu lacrimi la aceste preparative ale întâmpinării lui DCE. Era o surpriză extraordinară, barocă, despre care Alex Ștefănescu a și scris într-o carte a lui, făcându-i pe unii să creadă că literaturizează. Tot ce a povestit a fost însă riguros exact: așa s-au întâmplat lucrurile, eu intrând în jocul invitaților aliniați, care scandau numele meu, și făcându-le cu mâna în maniera Tovarășului Ceaușescu. Am râs cu toții atunci ca niște nebuni, ca niște copii mici fericiți de cea mai frumoasă surpriză imaginată. Dacă aș avea puterea ca, spunând și eu „O, timp, suspendă-ți zborul!”, acest lucru să se și întâmple, iar Timpul să încremenească într-un punct, acea seară memorabilă de la Vârfuri ar fi un punct temporal ideal. Era Alex, pe atunci în plină putere, creierul și sufletul petrecerii, era Cristina Țurlea, soția lui Stelian Țurlea, tânără, frumoasă și sănătoasă. Nici Cristina, nici Alex nu mai sunt printre noi acum; și e dureros aproape fizic pentru mine să compar prezentul fără ei cu trecutul alături de ei.

De aceea, eu sunt privilegiat că l-am cunoscut pe Alex Ștefănescu și, mai mult încă, m-a onorat cu prietenia lui profundă, cu nuanțe paterne. A fost un noroc al vieții mele prietenia cu el — și o bucurie continuă, reciprocă, cu hohotele noastre de râs care ne făceau pe toți să răgușim și să ne pierdem vocea atunci când îl ascultam pe Alex povestind. Cunosc câțiva performeri, campioni ai spunerii de bancuri, dar la Alex nu erau bancuri spuse cu talent actoricesc, ci povești de viață, întâmplări care te lăsau cu gura căscată, idei originale, năstrușnice, lămuriri științifice din *n* domenii, dialoguri spontane cu câte unul dintre ascultători — mai tot ce spunea el era și extraordinar de interesant, și serios, și comic, și povestit sau relatat sau portretizat sau interpretat într-un mod unic. Atunci când Alex povestea ceva, când făcea portretul cuiva, când evoca, când explica, cel mai nimerit lucru era să stai mut de uimire și să asculți, fiindcă intervenind de pe margine nu făceai decât să strici plăcerea tuturor. Un vorbitor atât de bun te făcea, la propriu și la figurat, ascultător. Renunțai la veleitățile tale de a ieși în evidență, pentru a-l asculta pe Alex în regalul lui fără „concurenți”. Ce s-a petrecut atunci la Vârfuri a fost cu adevărat o micro-vacanță paradisiacă, făcută așa de un magician al cuvintelor și al spunerii lor.

Dar tot atunci s-a mai întâmplat ceva nespus de frumos, la care numai eu și Matei, băiatul meu, putem fi martori. Alex l-a învățat pe Matei șah, după ce se distrase cu mine luându-mi mai multe partide cu mare ușurință; iar eu am asistat, fascinat, la lecțiile lui Alex Ștefănescu de șah predate unui copil. Explica lucruri grele, abstracte, într-un fel din care orice tont ar fi putut pricepe. La un singur om am mai întâlnit o asemenea putere și capacitate de a mă face să înțeleg imediat ceea ce nu înțelesesem multă vreme: fostul meu meditator la matematică și fizică, profesorul Dafinei, care spunea, pe bună dreptate, că pregătindu-mă cu el pot fi liniștit: eu voi intra cu siguranță la Facultate (pe atunci, înainte de 1989, visam să fac ASE), de ce?, fiindcă el poate face „și un scaun” să ia examenul. Alex, în mod similar, ar fi putut să facă și scaunul pe care eu stăteam privindu-i și ascultându-i să mă dea jos de pe el și să se apuce să joace șah, cu brațele și mintea lui de plastic, mai bine decât

mulți oameni. Inteligența lui Alex Ștefănescu era una ieșită din comun; iar felul complex în care el i-a explicat șahul lui Matei în acea seară magică de la Vârfuri va rămâne una dintre cele mai uimitoare experiențe din viața mea.

În cartea noastră de convorbiri de la Spandugino, Alex povestește și un alt episod petrecut la Vârfuri în acea micro-vacanță, și de care uitasem: că am stat într-o noapte până aproape de dimineață numai noi doi de vorbă, făcându-ne (scrie el în Convorbiri) confidențe, mărturisiri, confesiuni, ca de la un suflet la alt suflet. Absolut nimic nu mai țin minte din acea noapte a confesiunilor în doi, și pot să explic și de ce: mai întâi fiindcă eu foarte rar fac confesiuni, iar apoi fiindcă mă grăbesc mereu să le uit pe ale altora.

Astfel că Alex Ștefănescu — excepționalul meu prieten cu nuanțe paterne — a dus cu el în viața de apoi, în deplină și eternă siguranță, confesiunile mele și ale lui.

(*va urma*)

Dumitru Ungureanu

Chibițoteca

Teoria nemuririi și practica supraviețuirii

Recitind, cu folos și plăcere, povestirile aproape uitatului Radu Albala, strânse în volumul *Femeia de la miezul nopții*, spre final am găsit disecată o teorie a lui Albert Camus. N-aș fi prea sigur că e o teorie, deoarece lucidul intelectual avea darul să vorbească despre diverse probleme ale umanității într-un fel combinat – reflecție filosofică și proză analitică –, folosind metafore sclipitoare, cu multă priză la cititorii mijlocului de veac trecut. Mai dedat desfrâului narativ, balcanicul Radu Albala nu se avântă în cogitațiuni existențialiste, specialitatea posesorului unei „instruiri de institutor" (așa îl înțepa Cioran pe francez). Povestitor cu ighemonicon, Albala își pune un personaj să me(r)diteze pe marginea chestiunii propuse de Camus: „Singura problemă cu adevărat serioasă e sinuciderea. A judeca dacă viața merită sau nu trăită." Mai că te simți îndemnat să vezi o axiomă în discuția imaginată de narator, dacă n-ar fi, din start, plasată cu șiretenie de ficționar versat, sub umbrela constatării tipic levantine: „Hai, mă, că au deschis la Capșa, să luăm o cafea, că aici nu mai dau nimic de băut...".

Iar băutura, cum se știe, contribuie la nașterea de capodopere poetice inclasabile și intruvabile, rodul efemerelor inspirații...

Totuși, problema resuscitată de Camus (pentru că nu e a lui, ci vine din antichitatea greco-latină) merită mai mult decât niscai divagații la un pahar de coniac și-o cafea la filtru (cafeaua turcească, la ibric, nu știu să fi dat asemenea dileme). N-o să mă apuc aici de plictisitoarea muncă sofistică, osândită aprioric la neant. Omul este o creatură predestinată parcă bucuriei de a trăi. Se vede asta din proliferarea inconștientă a speciei, numărul de indivizi depășind lejer al optulea miliard. Percepția despre viață, la nivel individual, este una vecină cu sentimentul nemuririi. Trăiești cu mentalitatea că niciodată corpul tău nu va înceta să funcționeze. Câte o bubă sau boală îți dă un avertisment, mai serios ori mai discret. Nu-l iei în seamă. Asta e, se întâmplă, îți zici. Și rezolvi cu medicamente, cu atenție la mâncare sau cu schimbarea obiceiurilor zilnice. Medicina actuală dă rezultate uluitoare în vindecarea diverselor anomalii trupești, uneori și sufletești. Unii speră, poate pe bună dreptate, că foarte curând se va descoperi leacul nemuririi, condensat într-o pastilă cu dizolvare lentă. Zâmbesc amintindu-mi notațiile Monicăi Lovinescu, dintr-un volum al *Jurnalului*, despre profesorul Lucian Bădescu, român emigrat în Franța, care „avea certitudinea că până să ajungă să îmbătrânească se va inventa ceva împotriva morții". Și Mircea Eliade, influențat de gândirea indiană, elaborase teorii similare în câteva povestiri. Să te miri că renumiți cărturari refuză singura certitudine a vieții fiecărui om – moartea? Nu-i deloc o teorie, este un fapt sigur, observat din preistorie, transmis prin mituri și povești ce nu mai încântă, ca odinioară, omul cotidian, conectat la rețeaua informatică mondială. Iar omul de mâine pare să se configureze deja de-acum: implantare de cipuri și procesoare programabile, de unde prezumția unora și teama altora că se naște un soi de robot, un hibrid capabil să elimine ființa pur umană, lipsită de abilități tehnico-softwaristice. Există o literatură SF imensă, animată de scenarii abracadabrante, există și laboratoare unde chiar se întâmplă chestii greu de imaginat.

Trăiești cu mentalitatea că niciodată corpul tău nu va înceta să funcționeze. Câte o bubă sau boală îți dă un avertisment, mai serios ori mai discret. Nu-l iei în seamă. Asta e, se întâmplă, îți zici. Și rezolvi cu medicamente, cu atenție la mâncare sau cu schimbarea obiceiurilor zilnice. Medicina actuală dă rezultate uluitoare în vindecarea diverselor anomalii trupești, uneori și sufletești.

Scriitorul Bogdan Suceavă, conaționalul nostru rezident în SUA, are un roman, *Vincent nemuritorul*, în care personaj central – prozaic spus – este creierul unui om transplantat sub formă de informație, după moartea în condiții favorabile transferului, în memoria artificială stocată într-un cluster din rețeaua mondială. Program în sine, liber pe internet, Vincent acționează ca un om și... Las cititorului plăcerea să descopere ce anume face! Suceavă oferă o soluție de nemurire. Este privilegiul artiștilor să intuiască realități pe care oamenii de știință le transpun în practică. Deseori, din păcate, cu distrugerea unor stări de lucruri considerate imuabile, ba chiar și cu moartea prea multor inocenți. O fi asta legea secretă ce guvernează mersul treburilor pe planeta noastră? Nu știu.

Ce m-a apucat să „filosofez" ca un băutor convertit la abstinență? Nimic alta decât semnalul de alarmă tras de-un infarct miocardic, urmat de implantarea necesarului stent. Nu mă pregătisem pentru inedita afacere. Puținele informații culese (via internet, firește!) mai degrabă mă înfricoșaseră. Conștient și resemnat că pot muri în orice moment, n-am avut, însă, nicio ezitare să spun „da" când medicul, foarte amabil și competent, m-a întrebat dacă sunt de acord să continue banala (pentru el) operațiune, pentru care nici nu aveam suficienți bani, nefiind gratuită. Șansele de reușită erau 50/50. Mi-am dat seama, mai apoi, că instinctul supraviețuirii biruise filosofia existențială, dovedindu-mi ce sunt: un biet om, dedat chibițării...

polemos

Lucian Sârbu

Despre Phoenix, fără ură și părtinire

Când, în 2021, cercetătorul timișorean Emanuel Copilaș a spus în cadrul unui podcast că membrii trupei Phoenix au ajuns cam „boschetari" după ce au fugit în Germania, o mulțime de prieteni și fani ai binecunoscutei formații de rock românești din anii 1960-1970 au ținut imediat să amendeze afirmațiile acestuia care se bazau, totuși, pe ceea ce înșiși membrii trupei declaraseră de-a lungul timpului legat de experiența de după emigrare.

Mica polemică desfășurată mai ales online i-a prilejuit, însă, lui Emanuel Copilaș – autor al unei interesante monografii despre *Generația anului 2000. Cultură și subculturi ale tineretului în România socialistă* (ed. Tritonic, București 2019) – să își propună sondarea mai profundă a fenomenului muzical „Phoenix" în cadrul unei noi lucrări colective intitulată *Formația Phoenix: muzică, politică, societate* (ed. Universității de Vest, Timișoara 2023).

Oarecum justificat, volumul acesta a fost atacat încă de la lansarea oficială chiar de către unul dintre participanți – criticul muzical Mimo Obradov – care a remarcat că o mulțime de texte n-au nimic de-a face cu legendara trupă timișoreană. Din păcate sunt obligat să-i dau dreptate, fiindcă există, într-adevăr, adunate în copertele acestui volum o serie de texte care reușesc performanța de a menționa numele de „Phoenix" doar pe ici-colo, sau chiar deloc, fiind mai degrabă niște ocazii cu care autorii au vrut să epateze publicul vizavi de știința lor pe... alte subiecte. Introducerea scrisă de Șerban Foarță (dar și diversele memorii ale lui Nicu Covaci) e binevenită din acest punct de vedere, pentru că arată clar că textierii și cu muzicienii nu aveau nici un fel de subtilități metafizice în cap.

Dintre textele care au prea puțină legătură reală cu ceea ce a însemnat Phoenix singurul care se salvează cât de cât e cel al lui Al. Mamina care reușește să schițeze o foarte interesantă genealogie morală a culturilor de tineret în contextul anilor 1960-1970.

Totuși, pe măsură ce înaintăm în lectura volumului referințele reale la subiect devin din ce în ce mai directe și interesante. Nu lipsesc nici controversele: au fost cei de la Phoenix niște „favorizați" – fie și de o manieră involuntară – ai regimului ceaușist, sau, dimpotrivă, au fost purtătorii unui ethos protestatar? A făcut Phoenix parte din mișcarea protocronistă, atât de iubită în epocă de partidul comunist, sau dimpotrivă, suprapunerile tematice cu protocroniștii sunt strict întâmplătoare și lipsite de sens?

Și aici argumentele se împart. Pentru Copilaș, cei de la Phoenix au profitat în mod evident de infrastructura UTC din epocă, dar și de relațiile pe care și le-au dezvoltat, prin natura meseriei, cu fel de fel de ștabi locali și animatori culturali care aveau nevoie de spectacole de succes cu care să producă bani. Emblematic în acest sens rămâne episodul – povestit chiar de Nicu Covaci – în care un securist îl apostrofează că a schimbat dolari (lucru interzis în epocă). Atunci când Covaci îl trage de limbă, să își dea seama ce știe despre cantitățile de valută pe care le schimba el, securistul zice „o mie de dolari", ceea ce era nimica toată față de zecile de mii de dolari pe care liderul trupei Phoenix le traficase cu adevărat până atunci. Inclusiv Ion Iliescu, prim-secretar la Timișoara la începutul anilor 1970, i-a dat o mână de ajutor lui Covaci pentru ca tânărul rocker să-și poată susține examenul de licență, din care fusese dat afară fiindcă... avea plete. Teza subiacentă ar fi că, odată ajunși în Germania, pe o piață muzicală capitalistă, extrem de competitivă, nemții având propriile lor formații rock, lipsiți de rețelele de sprijin de acasă, era normal ca „phoenicșii" să eșueze.

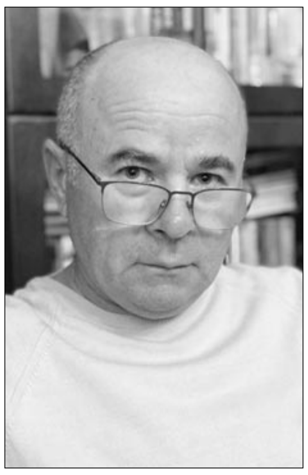
Acestei abordări i se opune frontal textul lui Sorin Bocancea, care demonstrează cu suficientă rigoare că de fapt Phoenix era o formație perfect autonomă financiar în România socialistă, una care nu doar că nu depindea în vreun fel de resursele materiale ale UTC-ului ci, dimpotrivă, producea bani grei pentru instituțiile culturale care voiau să îi invite pe scenă. Totuși, cum se explică eșecul din Germania? „Prin inadaptare." Pur și simplu membrii trupei nu s-au putut adapta la noua realitate a economiei de piață.

Nu e mai puțin adevărat că în anii 1970 nu existau în Occident uriașele comunități de români care există acum, și care ar fi putut asigura o receptare adecvată muzicii celor de la Phoenix. Aș zice că Phoenix pur și simplu au făcut prea devreme pasul către Occident.

Dar ce se poate spune despre tema „haiducismului", care ar putea fi socotită ca fiind sincronă cu preocupările la modă ale regimului? Și aici părerile sunt împărțite, dar aș remarca un lucru foarte simplu, de care nu pomenește nici un autor. Este adevărat că regimul comunist a început să inventeze sau să scoată la iveală fel de fel de figuri forțate de eroi populari (haiducii) care „luau de la bogați ca să dea la săraci", făcând o mulțime de filme în acest sens, la unul dintre ele Phoenix contribuind cu coloana

(continuare în p. 30)

Leonid Dragomir

Daniel Cristea-Enache – spectatorul implicat

Încercând să încadreze într-un gen literar eseurile ce alcătuiesc *Cinematograful gol* (Ed. Spandugino, București, 2023), Daniel Cristea-Enache mărturisește într-o "Notă a autorului" la prima ediție din 2011 că nu este sigur unde s-ar putea încadra scurtele sale eseuri, un fel de tablete. Ar putea, spunea el, să fie considerate publicistică, dar și memorialistică deghizată, confesiune sau jurnal despre perioada de formare. Radu Cosașu, într-un text inclus ca postfață în noua ediție din 2023, considerată definitivă, le califică drept "reportaj intim", o dare de seamă asupra constituirii convingerilor autorului cu privire la diverse aspecte ale lumii în care i-a fost dat să trăiască. În opinia mea, toate aceste genuri posibile pot servi ca un fel de grile de lectură pentru eseurile-tabletă ale lui Daniel Cristea-Enache. Oricum, o certitudine negativă îi apare cu claritate chiar autorului, care este de acord cu propunerea nu prea obișnuită a lui Radu Cosașu: ele nu sunt critică literară. Bineînțeles că oricine poate remarca prezența criticului în finețea judecăților aplicate ce-i drept altor domenii decât operele literare, unele mai îndepărtate de acestea, precum politica, fotbalul, jocurile video, viața cotidiană sau morala, altele mai apropiate, ca spectacolele de teatru și film. Textul despre *Faust-ul* montat de Silviu Purcărete la Sibiu este, consider, unul dintre cele mai bune scrise cu privire la acest spectacol unic. În ce mă privește am citit și pe alocuri recitit *Cinematograful gol* ca pe o relatare din diverse unghiuri asupra formării deopotrivă umane și intelectuale a autorului, ale cărei coordonate se reflectă chiar în titlurile celor zece părți sau capitole (nu le voi enumera aici).

Născut în 1974, Daniel Cristea-Enache aparține generației numite a „decrețeilor" sau „generația cu cheia de gât", pentru cei născuți și crescuți în orașe. Mărturisesc că aparțin aceleiași generații, deși sunt mai în vârstă cu vreo șapte ani decât autorul și am crescut la țară, urmând totuși școala generală, liceul, ș.c.l. în orașe. Este cu siguranță un motiv să mă simt afin cu setul de valori în funcție de care mai tânărul meu congener privește, înțelege și judecă spectacolul lumii. Chiar dacă ultima sintagmă poate părea uzată, ea exprimă corect atitudinea de spectator implicat care-l definește pe autor în mai toate situațiile în care-l poartă viața. Într-unul dintre texte, el rememorează atmosfera copilăriei, accentuând, împotriva a ceea ce cred mulți dintre cei care n-au apucat perioada comunistă, asupra libertății copiilor nesupravegheați continuu de părinți, profesori, pedagogi, agenți de pază, camere video, ș.a : "cheia de gât, spune el, nu e așadar un simbol al captivității, al nefericirii decrețeilor". Fără a fi deloc nostalgic, autorul nu poate uita și părțile bune ale fostului regim: profesorii foarte bine pregătiți și dedicați meseriei, nivelul ridicat al învățământului, existența unui țesut social ce împiedica atomizarea societății românești (care a urmat după prăbușirea comunismului), o anumită siguranță a vieții de zi cu zi în ciuda penuriei de toate felurile, nivelul ridicat al fotbalului autohton, capacitatea de a ne bucura de lucrurile simple. Relele existau și ele din abundență, dar pentru copilul și preadolescentul de atunci mai existau încă puritate, credința că binele învinge întotdeauna, că munca și pasiunea sunt secretele reușitei în orice domeniu; sau cel puțin așa își apare sieși retrospectiv. Le va cultiva și după 1989, iar când nu le va regăsi în viața reală le va descoperi în cărți, dar și în filme de karate, jocuri video, desene animate vizionate împreună cu copiii săi sau în contemplarea modului de viață al oamenilor simpli. Modele i-au fost mai mulți dascăli sau scriitori, principalul fiind însă tatăl său adoptiv, marele critic și cunoscător al lui Dostoievski, Valeriu Cristea. Cu un portret al acestuia se deschide cartea și suntem puși în fața unui om parcă din altă lume decât a noastră: "Valeriu Cristea era acel soi rar de om care se îndoiește (metodic) dar nu se *îndoaie* (s.a) niciodată". Aflăm că nu-l interesau banii sau bunurile materiale, avea convingeri de stânga, dar una creștină, nu cea marxistă, atee, iubea și îngrijea cu generozitate animalele, nu făcea compromisuri. Era, punctează autorul cu o desăvârșire stilistică întâlnită pe tot parcursul cărții, "*un om întreg*" (s.a), dar cu laturile și dimensiunile personalității rotite, mereu, în jurul unei axe morale. De oriunde porneai, ajungeai inevitabil la ea, și fără să se numere printre acei eticiști antipatici, cu morala mereu în gură și cu gesturi largi, Valeriu Cristea era un om pentru care adevărul exista și nu trebuia nicidecum ocolit". Alți doi mentori, profesorul Chevorchian, de la fostul liceu "MF3", actualul "A.I. Cuza", care i-a determinat opțiunea pentru literatură și profesorul Theodor Hristea, de la Facultatea de Litere din București, sunt evocați de asemenea cu multă dragoste, fiind, ca și Valeriu Cristea, oameni pe care relativismul postmodern nu-i afectase. Generația noastră este una dintre ultimele formate aproape exclusiv prin intermediul cuvântului scris și rostit, iar în textele lui Daniel Cristea-Enache acest lucru este cât se poate de vizibil: ele par scrise cu o ușurință deplină, cuvintele se așează perfect la locul potrivit, fiind în același timp foarte precise și, unde este cazul, profunde.

Una dintre consecințele nedorite ale libertății dobândite după 1989 a fost, consider, pierderea simțului umorului, atât în viața reală, cât și în scris. În *Cinematograful gol* sunt pagini întregi la care nu-ți poți stăpâni nu doar zâmbetul, ci și râsul, mai ales cele despre tipologia poporului nostru sau despre teme precum: traficul din cartierul Militari la ore de vârf, pățaniile din unele călătorii în străinătate, stângăciile intelectualului confruntat cu probleme practice, atmosfera de la *România literară*, jocurile video sau fotbalul la care autorul chiar se pricepe. Umorul lui Daniel Cristea-Enache, însoțit permanent de autoironie, este unul cald, plin de empatie pentru cei nerăsfățați de soartă, fie ei oameni sau animale, fără extrageri elitiste din situațiile neplăcute ale cotidianului bucureștean, dovedind o mare capacitate de a se detașa de sine pentru a-l percepe și înțelege pe celălalt. Este, cu alte cuvinte, un idealist în sensul moral, condiție fără de care cultivarea literelor poate deveni o ocupație destul de seacă, nerelevantă dincolo de un cerc de specialiști. Cartea sa poate fi citită și ca o propedeutică la studiul literaturii care necesită pe lângă înzestrări native sau abilități dobândite și anumite condiții de natură etică, nu în sensul moralismului plicticos. Daniel Cristea-Enache admiră, poate cel mai mult, atât în literatură, cât și în viață, autenticitatea. Îi e dor de golanii din copilărie cu care se mai „caftea" sau vedea filme la un cinematograf de cartier ascultându-le replicile deplasate dar trădând o atitudine francă, opusă snobismului, și mult umor. De altfel, așa cum experimentează el, într-un cinematograf vechi și clasic, spre deosebire de unul de la mall, nici nu se poate vedea un film decât împreună cu ceilalți spectatori, pătimind laolaltă dramele personajelor de pe ecran. Nostalgia este sentimentul care-i însoțește evoluția în timp și în spațiu conferindu-i identitate și făcându-l să se regăsească pe sine, scriind această carte, "și ca personaj al cărții și ca autor al ei". Iar noi cititorii descoperim un personaj în care-l recunoaștem pe autorul însuși, foarte consecvent cu sine, pentru care între viață și ficțiune nu există ruptură, ci întrepătrundere constantă și potențare reciprocă în perspectiva unui sens, nu abstract, ci deschis comunicării și comuniunii cu semenii.

Relele existau și ele din abundență, dar pentru copilul și preadolescentul de atunci mai existau încă puritate, credința că binele învinge întotdeauna, că munca și pasiunea sunt secretele reușitei în orice domeniu; sau cel puțin așa își apare sieși retrospectiv.

FILSTREET 2024

cronici

Dan Ciachir

Sfânta Elena de la Mare este singura noastră mânăstire aşezată efectiv pe ţărmul mării. Pământul chinoviei a fost tasat şi acoperit cu iarbă până unde începe apa, astfel încât am putut-o privi în voie: albastru-vineţie, cu valuri mici, neagitată, luminată de soare, răspândind miros de alge.

Jurnal 2017

17 noiembrie

O emisiune de televiziune a făcut să-mi amintesc de profesorul Cicerone Poghirc, clasicist de renume, iniţial profesor la Universitatea din Bucureşti, stabilit apoi în Germania, predând la Bochum şi la Paris. M-a căutat întrucât auzise că am publicat o carte intitulată *Gânduri despre Nae Ionescu* şi ne-am întâlnit în apartamentul unei nepoate ale sale care locuia pe Calea Dorobanţilor. Atunci am aflat că Nae Ionescu apărea în matricolele Universităţii din München în calitate de audient al unor cursuri de Patristică.

18 noiembrie

Din Patericul cel Mare, tradus într-o admirabilă limbă română de părintele profesor Constantin Coman: „Zis-a un Bătrân: «Dorinţa de a plăcea oamenilor ia toată seva omului şi-l lasă pe el uscat».”

23 noiembrie

Stéphane Courtois spune într-un interviu că François Mitterrand este omul care a îngropat Partidul Comunist Francez. Bun şi folositor lucru a făcut!

1 decembrie

Vorbind la telefon, Părintele Păcurariu mi-a confirmat că Regina Maria trecuse la Ortodoxie şi că a fost prohodită după rânduielile pravoslavnice; că scena cu Regele Carol al II-lea oprit de Mitropolitul Gurie să intre prin Uşile Împărăteşti în Sfântul Altar al Catedralei din Chişinău, în 1936, este reală; că Regele Mihai I este ultimul monarh ortodox care deţine privilegiile bisericeşti ale împăraţilor bizantini; că soţia Regelui Mihai este principesă de Bourbon-Parma, nu regină, întrucât nu a fost consacrată de Biserică...

6 decembrie

La ora 13.30 s-a anunţat că a încetat din viaţă Regele Mihai I la reşedinţa sa din Elveţia. Dumnezeu să-l odihnească împreună cu drepţii!

9 decembrie

La ora 15 am intrat pe post la TVR, în emisiunea Ora Regelui, împreună cu Teodor Paleologu, Bogdan Şerban-Iancu şi Dorina Florea fiind moderatori. La sfârşit, o doamnă din regie şi-a amintit de prezenţa mea la o ediţie Ora Regelui de acum trei ani.

16 decembrie

M-am trezit cu puţin înainte de 5 dimineaţa pentru a merge la Antena 3, unde am intrat pe post între orele 10 şi 12. Întrucât maşina trimisă a ajuns după 20 de minute la studiourile din Pipera, m-am plimbat o jumătate de ceas prin împrejurimi – era un aer foarte curat –, recunoscând linia de altădată a tramvaiului 5 (acum circulă pe ea tramvaiul 16) şi şoseaua care ducea în Băneasa spre fostul poligon auto, fabrica Electronica de altădată şi Grădina Zoologică.

Funeraliile Regelui Mihai I, începute în Sala Tronului cu o slujbă bisericească, au fost grandioase, depăşind în măreţie – cum bine a spus istoricul Filip-Şerban Iorga – pe cele ale Reginei Maria din 1938.

Erau prezenţi în Palatul Regal Regele Spaniei Juan Carlos şi Regina Sofia, perechea regală a Suediei, Prinţul Charles, Marele Duce al Luxemburgului, Regele Simeon al Bulgariei...

A urmat o slujbă, în curtea şi în faţa Palatului, care te făcea să te crezi în Bizanţ, cu zeci de preoţi, diaconi şi cântăreţi, protia având-o Preasfinţitul Timotei Prahoveanul. Apoi, sicriul cu trupul Regelui a fost coborât şi aşezat pe un afet de tun, înconjurat de câteva sute de militari în uniformă de paradă, care împreună cu preoţii, diaconii şi cântăreţii l-au urmat – afetul de tun era tractat de o maşină militară – pe drumul spre Dealul Patriarhiei, împreună cu mii de oameni.

20 decembrie

Eram în subsolul anticariatului de pe strada Academiei când a telefonat Ion Varlam. Ţinea să-mi spună că nu a pomenit funeralii comparabile cu cele ale Regelui Mihai I şi mi le-a enumerat pe cele văzute în Franţa, la televizor, în frunte cu înmormântarea generalului De Gaulle. Pentru Ion Varlam, grandoarea funeraliilor de la Bucureşti a decurs din prezenţa masivă a monarhilor europeni.

Jurnal 2018

12 ianuarie

Aflu dintr-un jurnal TV5 că Editura Gallimard a decis să nu mai tipărească din opera lui Céline, imprimată în colecţia „Pleiade”, volumele *Bagatelles pour un massacre* şi *L'école des cadavres*. Le-am citit în anii '70 împrumutate de la Marcel Petrişor, el avându-le de la Modest Morariu. Era după ce apăruse la Cartea Românească, tradusă de Maria Ivănescu, soţia lui Cezar Ivănescu, *Călătorie la capătul nopţii,* capodopera lui Céline.

25 ianuarie

Au murit Neagu Djuvara, la vârsta de 101 ani, şi Aspazia Oţel Petrescu, la 95, oameni cu biografii foarte diferite, dar mărturisitori ai credinţei ortodoxe. Dumnezeu să-i ierte!

31 ianuarie

Ieri la ora 12 am plecat împreună cu profesorul Filipoiu la Căldăruşani, unde am ajuns după 50 de minute. Era soare, vreme frumoasă, iar termometrul arăta 10 grade, însă lacul încă era îngheţat. Am făcut o plimbare în jurul cetăţii, intrând şi în casa fostă a Mitropolitului Iosif Gheorghian, din al cărei pridvor vast – acoperit de câţiva ani – se deschide spre lac o privelişte atât de frumoasă. Apoi, înainte să ne aşezăm la masă, am intrat în biserică închinându-ne la icoana şi moaştele Sf. Grigorie Dascălul. De două ori am ieşit cu Filipoiu în latura dinspre nord a stăreţiei – el ca să fumeze, eu ca să privesc cerul nespus de albastru şi să gust liniştea de amurg.

3 februarie

Deschizând televizorul, am avut norocul ca pe TV5 să se difuzeze filmul *Zvăpăiata,* ecranizare a unei nuvele de Cehov citită şi răscitită pe când aveam 16-17 ani, ca şi *Doamna cu căţelul, Ordinul Anna, Salonul numărul 6* şi multe altele. Cehov a fost scriitorul străin pe care l-am citit cel mai mult în adolescenţă şi în prima tinereţe. Începusem cu schiţele sale, pe când aveam 12 ani, adunate într-un volum din „Biblioteca pentru toţi”, *Un impresar sub divan*, iar în vremea studenţiei adunasem din anticariate cele zece volume ale ediţiei sale de *Opere*, publicate în anii '50 la Editura Cartea Rusă în traduceri foarte bune. *Doamna cu căţelul* fusese, de asemeni, ecranizată.

7 februarie

Am plecat ieri la 9.30 împreună cu Alexandru Filipoiu, în maşina sa, spre Mânăstirea Sf. Elena de la Mare, unde am ajuns trei ceasuri mai târziu, fără să mai intrăm în Constanţa. Când am ieşit din Bucureşti s-a lăsat o ceaţă nu foarte deasă, îngăduindu-ne să mergem cu 90-100 de kilometri pe oră, şi care s-a risipit înainte să trecem Dunărea.

Ajunşi la Costineşti, după ce am intrat în biserică să ne închinăm, am mers la stăreţie, unde eram aşteptaţi, însă nu ne-am aşezat la masă decât peste 30 de minute, răstimp în care am privit marea. Sfânta Elena de la Mare este singura noastră mânăstire aşezată efectiv pe ţărmul mării. Pământul chinoviei a fost tasat şi acoperit cu iarbă până unde începe apa, astfel încât am putut-o privi în voie: albastru-vineţie, cu valuri mici, neagitată, luminată de soare, răspândind miros de alge. De jur împrejur nici ţipenie de om, până în depărtare. Se zărea epava de la Costineşti şi zburau pescăruşi peste valurile cu spumă albă. Nu mi-a mai fost dat să privesc marea dintr-un loc atât de frumos! Ne-am întors apoi la stăreţie, unde maica stareţă Cipriana ne aştepta cu prânzul.

8 februarie

În „România literară”, un interviu cu Ion Vianu din care transcriu: „Ortodoxia e un creştinism al frumuseţii, al adorării frumuseţii divine. E o orientare religioasă în care privilegiază esteticul în raport cu eticul.”

14 februarie

Am citit în „La Stampa” că anual 2000 de preoţi catolici din întreaga lume se răspopesc. Eparhia regiunii Lucca are astăzi peste 300 de parohii şi numai 150 de preoţi slujitori, între care mulţi în vârstă de peste 70 de ani. Expresia „lipsă de vocaţii sacerdotale” a devenit un clişeu în Italia şi nu numai acolo.

24 februarie

În reluare un interviu cu Sanda Tătărescu înregistrat în anul 2007, pe când avea 87 de ani, o ţinută şi un comportament de autentică doamnă. A făcut închisoare şi pentru faptul că fusese translatoarea tatălui său, Gheorghe Tătărescu, la întâlnirile acestuia cu ofiţeri englezi şi americani din Comisia Aliată de Control. Întrebată dacă Gheorghiu-Dej l-a urât atât de mult pe Tătărescu – fuseseră colegi în Guvernul Groza – încât să-l trimită în puşcărie, fiica sa a dat un răspuns care mi-a adeverit o bănuială: nu Dej, ci ruşii i-au purtat sâmbetele. Sanda Tătărescu a povestit cum la un moment dat a fost închisă împreună cu Alice Voinescu, care o îndemna la rugăciune profundă pentru a putea să reziste încercărilor prin care trecea. De altfel, la 87 de ani, fiica fostului premier făcea elogiul vieţii şi al bucuriei de-a trăi.

6 martie

În numărul pe februarie din „Convorbiri literare”, un excelent articol al lui Virgil Nemoianu despre *egalitarismul* înspre care tinde Occidentul şi elementele de marxism-leninism din plămada sa ideologică actuală.

7 martie

Zilele trecute am scuturat de praf volumul I din ediţia Ion Vinea – *Opere* apărută la Editura Dacia în 1972, la Cluj, dornic să recitesc poezia *Casa din Mangalia.* Am recitit-o cu plăcere, amintindu-mi că Ion Vinea a fost unul dintre scriitorii mei preferaţi atât ca poet, cât şi ca prozator, pentru a nu mai vorbi de traducătorul din Shakespeare.

Sorin Antohi

Idei și zile

Idei și zile, un proiect individual mai vechi, e completat în ultimii șapte ani de *Idei în Agora*, un program colectiv dedicat analizei spiritului public inițiat de mine și susținut de Adrian Majuru, fost student devenit autor cunoscut și prieten apropiat, manager al Muzeului Municipiului București. Întîlnirile propun un dialog între curente, mișcări, personalități, viziuni despre lume, teorii, ideologii. Filmele sînt postate pe YouTube. Arhiva, la http://muzeulbucurestiului.ro/idei-in-agora.html.

Programul a început pe 21 iunie 2017. La cele 100 de evenimente și 3 reuniuni conexe au participat 125 invitați (unii au revenit cel puțin o dată) din 18 țări: România (majoritatea), Armenia, Belgia, Brazilia, Bulgaria, Franța, Germania, Israel, Italia, Marea Britanie, Republica Moldova, Olanda, Portugalia, Spania, Statele Unite, Turcia, Ucraina, Ungaria. Începînd cu ediția IVC, *Idei în Agora* e patronată de Academia Europaea (AE) și se înscrie în planul, inițiat de mine în 2019, de a înființa la București o filială regională AE. Întîrziat de pandemie, planul se împlinește ca proiect strategic al Academiei Române cu AE și a fost lansat public pe 8 mai 2024.

În continuare, alte cîteva fragmente pe care le-am scris pentru pliantele difuzate la fiecare ediție *Idei în Agora*.

*

LXVI: *O meta-știință a Omului Nou? Întoarcere în România anilor 1940-1970* (Dialog cu Marius Turda, 11.11.2022)

Prăbușirea Germaniei naziste și impunerea Uniunii Sovietice ca mare putere globală au antrenat Europa Centrală și de Est într-un proces rapid de transformare forțată pe toate planurile. Dar nu tot trecutul a fost depășit sau uitat. De pildă, Omul Nou, constructorul și produsul oricărei religii/utopii/ideologii, a cunoscut o nouă încarnare, în care antimodernismul (inclusiv fascismele și nazismul) s-au împletit pînă la SF și distopie cu modernismul (inclusiv cel sovietic). Astfel a apărut o meta-știință a Omului Nou, fuziune demiurgică sau cel puțin co-evoluție reciproc mimetică a științelor sociale, umane și biomedicale cu imaginarul social, științele exacte, tehnologia și propaganda.

*

LXVII: *Noica. După 35 de ani* (Dialog cu Andrei Pleșu, 6.12.2022)

Andrei Pleșu revine la *Idei în Agora* după cincizeci de ediții, pentru o discuție despre Constantin Noica. (Arhiva păstrează filmul primei întâlniri: XVII. *Cultură, ideologie și politică în România de azi*, 20 februarie 2018.)

Pentru mai multe generații crescute și formate în România, Noica a fost încă din timpul vieții sale un mit cultural central. În cultul acestei figuri mitice se regăseau deopotrivă intelectuali veritabili și veleitari, victime și propagandiști ai Partidului-stat, vârstnici și tineri, discipoli apropiați și îndepărtați, admiratori mai mult sau mai puțin lucizi și detractori mesmerizați. Toți aveau un raport oarecare, întemeiat sau bovaric, cu una sau mai multe dintre dimensiunile imaginarului nostru social din anii 1964-1989: fascinația pentru înalta cultură interbelică și dorința de a reînnoda firul tradiției, memoria represiunii comuniste și încercările de a găsi forme relativ decente de libertate supravegheată, himera depășirii totalitarismului prin revenirea la naționalism, obsesia specificului național și tentația de a discuta baștina în termenii ontologiei etnice, "boicotul istoriei" și ambiția de a-i transcende „teroarea".

Așa am ajuns eu însumi la Noica în adolescență și prima tinerețe, când două din cărțile sale, apărute în 1944, mi-au revelat la el două discursuri pentru mine ireconciliabile. Astfel, în *Jurnal filosofic* mi s-a părut că-l regăsesc pe Cioran, iar în *Pagini despre sufletul românesc* îl întîlneam la tot pasul pe Mircea Vulcănescu. Dar, am început atunci să mă întreb, se putea altfel?

*

LXXII: *Egoistorie, microistorie, istorie* (Dialog cu Alexandru Zub, 6-8.03.2023, Văratec)

L-am cunoscut pe Alexandru Zub în toamna lui 1981. Îl descoperisem în liceu prin periodice și îi citisem cam toate cărțile. Contrainuitiv, Luca Pițu m-a dus la el într-o după amiază, pe una din rutele noastre peripatetice: cea care lega Casa Universitarilor, trecînd pe lîngă Casa Pogor, de Casa Culianu. A admis după mulți ani că voise să-mi găsesc o contrapondere pentru pasiunile mele teoretice, deconstructive și cosmopolite. L-am găsit pe savantul de numai 47 de ani, deopotrivă aulic și cordial, în biroul lui la fel de celebru de la Institutul de Istorie și Arheologie „A.D. Xenopol". (Mihai Dinu Gheorghiu, alt prieten dintre cei care-l frecventam pe Alexandru Zub și participam la proiectele intelectuale și editoriale coordonate de el, a scris în epocă un articol în care omul și instituția fuzionau: „Cafeaua la Zub".) După o discuție în trei care a demarat natural și în care, cum spuneam noi pe atunci, „ne-am ridicat la concept", Alexandru Zub mi-a pus practic la dispoziție fascinanta lui bibliotecă și a devenit unul din mentorii, protectorii și prietenii mei. A fost o experiență formativă esențială, pe care și alții au avut-o (iar mulți puteau s-o aibă).

Convorbirile noastre de la Văratec pornesc de la lunga și strînsa noastră istorie comună, încercînd să exploreze o viață și o operă excepționale. Volumul pe care-l plănuim pe baza acestui nou dialog îl va continua pe acela apărut în 2001 la Polirom, *Oglinzi retrovizoare. Istorie, memorie și morală în România*, bazat pe conversații înregistrate în vara lui 2000 chiar în biroul de care vorbeam.

*

LXXXV: *Cantemir,* homo viator. *Din tenebre, spre Lumini* (Dialog cu Alexandru Zub și Ștefan Lemny, 10.11.2023, Muzeul Memorial "Mihail Kogălniceanu", Iași)

La 350 de ani de la naștere, Dimitrie Cantemir rămîne un subiect esențial. Plasarea lui pe harta mentală a (pre)modernității, de la geografia propriu-zisă și geopolitică la geografia simbolică și istoria conceptuală, de la știință și teologie la literatură și muzică. În numeroase țări, discuția despre Cantemir și moștenirea sa (vast proiect lansat de Antioh Cantemir) este în evoluție, ca și mitologia, clișeele culturii populare și automatismele culturii înalte.

Pentru mine, Cantemir este exponențial, între altele, prin plasarea lui pe o linie alternativă în raport cu cea care ducea, prin Descartes, la modernitate. Cantemir a mers la un moment dat spre Van Helmont și, astfel, fără să înțeleagă, desigur, fiindcă aceste categorii nu puteau exista în *cronotopul* lui, spre o *pre-antimodernitate*. La Constantinopol, în special prin influențe ca aceea a Universității din Padova, Occidentul era cunoscut, deci nu e vorba neapărat de plasarea excentrică a lui Cantemir în raport cu paradigma canonică a premodernității și modernității timpurii. Dacă era așa, el se putea "corecta" în Rusia occidentalistă a lui Petru I. Ucronic, se poate imagina Europa fără cartezianism, sau cu un alt fel dencartezianism, unul în care ambiguitățile lui Descartes însuși ar fiînclinat altfel balanța (spre ce s-a numit *théologie grise*, *ontologie blanche* etc.). Și așa mai departe, putem explora toate tranzițiile de la formule radicale de *Ex Oriente lux* la cele, simetrice, de *Ex Occidente lux*. Nu e vorba de abordări iconoclaste, ci critice și alternative, prea rare la noi.

*

LXXXVIII: *Ultimul stinge lumina. România migratoare* (Dialog cu Remus Gabriel Anghel, 16.01.2024)

Migrația a fost pentru conștiința publică a României moderne condiția definitorie a Celuilalt (în vreme ce a noastră era statornicia), mai ales o realitate a trecutului îndepărtat, pierdută în istoria și mitologia etnogenezei. Dar migrația (cu numele ei vechi: bejenia, pribegia) etnicilor români în interiorul și între statele în care s-au aflat rămîne un fapt social constitutiv, și nu numai în perioade de invazii, războaie și dezastre naturale.

După 1990, migrația externă (și mai puțin cea internă) a populației României a devenit subiect de cercetare. Deși Institutul Național de Statistică nu ne va da niciodată cifrele exacte (nici nu le are, nici nu le poate avea, nici nu ar fi prudent să le comunice), milioane de concetățeni au plecat și pleacă din țară. Treptat, migrația externă s-a extins de la geografia ei tradițională, păstrată și în comunism – Occidentul —, la aproape întreaga planetă. Combinată cu scăderea catastrofală a natalității, migrația (tot mai mult doar emigrație, cu naveta și remigrarea ca simple fenomene secundare) a schimbat profund societatea și economia, iar mai nou modelează decisiv politica, ideologia, cultura. Pentru a da un exemplu extrem: vidul demografic apărut în anumite zone și sectoare a dat naștere imigrației. Sîntem departe de *le grand remplacement*, unii migranți doar trec pe-aici în drum spre Occident, dar alternativa la împămîntenirea celor care vor dori este tot mai mult *the wilding of Romania* (unele teritorii dinafara conurbațiilor în care se concentrează migrația internă sînt deja pustii).

*

VC: *7 octombrie 2023* (Dialog cu Jean-Jacques Askenasy, 5 aprilie 2024)

În februarie-martie 2018 mă aflam din nou în Israel. Printre altele, înregistram cartea mea de convorbiri cu Jean-Jacques Askenasy, *Oameni și patrii. Istoriile și geografiile identității* (Polirom, 2021). Jean și cu mine am vorbit mult despre dificultatea de a situa Israelul în spațiul simbolic și istoric dintre Utopie și Armaghedon (povestea unei mici așezări inițiate în anii 1980, Geva'ot Eden, ar putea fi o bună notă de subsol a acestei topografii). Locuiam la Herzliya (numele e dat în memoria lui Theodor Herzl, fondator al sionismului modern, autorul utopiei paradigmatice *Altneuland*) și călătoream prin cam tot Israelul dintre Safed și Ierusalim, vorbind cu evrei, cu arabi și, la o conferință internațională găzduită de Institutul Van Leer, cu vechi colegi de studii utopice din cîteva țări. Am trecut pe lîngă Muntele Meghido, locul biblic al luptei finale dintre Bine și Rău, am fost la Neve Shalon/Wahat al-Salaam, Oaza Păcii, comunitate intenționată (microutopie) de israelieni de origine evreiască și arabă, am văzut casa în care o familie de evrei tocmai fusese masacrată de palestinieni care veniseră clandestin din Gaza.

Pe 7 octombrie 2023, toate cele de mai sus și tot ce știam despre Israel mi-au revenit simultan în minte.

(Extrase din manuscrisul Idei și zile *au mai apărut în* Trivium, Observator cultural *și, începînd din iulie 2023,* Argeș.*)*

...fascinația pentru înalta cultură interbelică și dorința de a reînnoda firul tradiției, memoria represiunii comuniste și încercările de a găsi forme relativ decente de libertate supravegheată , himera depășirii totalitarismului prin revenirea la naționalism, obsesia specificului național și tentația de discuta baștina în termenii ontologiei etnice, "boicotul istoriei" și ambiția de a-i transcende „teroarea".

Mihai Amaradia

știu întunericul, am fost acolo și am ieșit, e muțenie acolo,

în întuneric se zbiară numai înăuntrul tău,

acolo scriam cu degetul numele tău în negura din fața mea

necontenit până când din numele tău o ușă s-a făcut,

până când s-a deschis și-am putut vedea,

și-am pășit cuminte afară în soarele ce îmi încălzea hainele.

poesis

a fost Mihai aici

... la acest eveniment unde
mă așezasem cuminte în spate,
după atâția ani nu mă mai recunoșteau,
credeau că poate sunt barmanul
venit să asculte și el,
unii poate că-și imaginau
că sunt trimis de sus
atât de cuminte și atipic
stăteam neclintit, ascuns
după anii ce-au trecut
ca autobuzele prin autogară.

Pentru ea venisem
nu pentru ce spuneau acolo,
voiam să văd ce bluză mai poartă,
ce pantofi, dacă avea rochia vie
sau moartă sau între,
cum îi stătea părul,
să-i văd oasele pieptului, degetele,
chiar să fi vorbit acolo
un apostol nou născut, venisem
să văd cum îi stau nasturii
dacă mai poartă rochie cu nasturi
în față, îi cunoșteam bine,
să-i văd sprâncenele, ștrampii,
claviculele, mă bucuram
că lumina era bună, puteam
să-i văd ochii din miere de brad.

Nu mă stia nimeni așa deghizat
în cei 12 ani trăiți la plata cu ora,
și-a venit ea și-a ascultat
și toate câte am spus că vreau să le văd
le-am văzut și le-am recunoscut,
când s-a terminat s-au îmbrățișat
s-au pupat, a urmat o degustare de rozeuri
la care n-am mai stat.

Când am plecat a început a furtună,
a fost Mihai aici am auzit de pe scări,
apoi mă țineam cu greu să conduc
printre linii, și ușor mă gândeam
la oasele ei iliace
și la palmele mele pe volan.

cadoul de Crăciun

... cadoul de Crăciun rămas nedesfăcut
ceasul acela bărbătesc mic dreptunghiular
salariul ei pe 4 sau chiar 5 luni,
dacă mișc cutia îl pot auzi măsurându-mi timpul
înăuntru, avea probabil din naștere această trăsătură
de aș da mai slab sau mai puternic lumina pielii
ca o veioză reglabilă de la buton, unică era
și i-am făcut mult rău, speranțe sunt încă
chiar dacă separate, gândesc că cel mai regretabil lucru
e să vezi cum se stinge o minune chiar dacă lumini
se vor naște mereu, mă-ntreba, ai văzut atâtea locuri
care e locul tău preferat unde ai vrea să trăiești ?
se aștepta să-i spun că undeva în Lisabona
într-un apartament deasupra unei librării
sau într-o mansardă în Mala Strana din Praga
de unde să se vadă podul cel vechi de secole,
sau undeva prin insulele africane stăpânite de portughezi,
îi arătam locul meu preferat pe genunchii ei, între brațe,
râdea, spunea că se aștepta și la asta oricât de clișeu ar suna,
de romanțios, râdea, și-mi cuprindea capul
în locul lui preferat, și-mi voi aminti toată viața
cum mi s-a așezat o vrabie pe umăr când am ieșit din biserică,
încât aproape că era să mă pierd de tot.

legenda unui om firesc

Se poate să mă subestimezi tinere poet, știu
că înfățișarea mea e a unui fermier sau
a unui muncitor necalificat nicidecum poet,
vezi tu, odată am fost iubit chiar și eu,
era o fată ce avea o bărbie ascuțită,
părul ei doldora era peste tot, umplea tot,
sigur că ceva tot a rămas în memoria acestei vieți
prinse între Arrivals & Departures, gândurile acestea
ca niște ruine bine îngrijite, amintirea luminii,
a înălțimilor, a culorilor sonore, văd tot,
văd claviculele ca oasele mari ale aripilor,
venele albastre ale tâmplei stângi,
unde curgea o viață din care și eu faceam parte,
harta cerească pe care o formau alunițele mari, mici,
știu tot pe de rost și-atât de clar,
binecuvântarea visurilor atât de apropiate, aievea.
Acum tot ce am încape într-o geantă, puține lucruri
în buzunarul interior al vestonului pașaportul, banii,
cazierul judiciar și fișa medicală că sunt apt de muncă
departe, acum tinere iau lucrurile pe rând așa cum vin,
când nu sunt prins cu treabă, privesc mult ,
am semnat în alb pentru tot ce va veni în anii aceștia
plini cu ștampile între Departures & Arrivals,
uneori se întâmplă să-mi mai zâmbească câte-o fată.

postcard from Groningen

Tot ce are nevoie un bărbat singur,
o masă mică rotundă
cu un singur scaun unde
să i se aducă o cafea mică
cu un păhăruț cu frișcă și o prăjitură
puțin mai mare decât un zar,
undeva într-un colț unde
să nu-i știe nimeni numele.

Prin gândurile lui vor trece multe,
când va privi în zare la insula mică
unde-i farul din Groningen,
nu va atrage atenția nimănui
când își va mirosi cureaua de piele
a ceasului vechi,
nimeni nu va vedea cum e legat
să se întrebe asupra succesiunilor
de întâmplări ce-au lăsat în inima lui
o cameră single unde
nimeni nu va mai putea intra vreodată
deși acolo el face curat săptămânal

Tot ce are nevoie un bărbat singur
e un zâmbet adus de ospătărița
venită din Venezuela să lucreze aici
în această zi însorită
din mijlocul lui octombrie unde
frunzele au îmbătrânit și vântul
e prea tare, bucuriile mici,
în viziunile lui o femeie
aleargă ușor legănându-și părul
în stânga și-n dreapta și-n stânga...

postcard from Koln

...cum am ajuns aici să văd vitraliile, cu un tren
și apoi altul înca un autobuz și alt tren
până în gara din Koln, domul în lumina lui octombrie,
pe malul Rinului pescarii, în spatele lor
o jumătate de minge albastră unde se joacă Moulin Rouge,
tot acolo taximetriștii turci zgomotoși cu benzurile ca untul,
o gașcă de bețivi tolăniți au plecat când a venit poliția,
cafeaua Melitta de la o asiatică toată un zâmbet,
un mexican desenase într-un cerc mai multe inimi steaguri
unde se puneau bani, am pus și eu pe-al meu, frumos cerșit,
înăuntru magii în aur masiv, si vîrful de piatră al unui turn,
și vitraliile milioane de culori și lumini,
întunericul nu există decât cu promisiunile luminii
cum desparte heblul două tablouri, ce-a fost și ce va veni,
știu întunericul, am fost acolo și am ieșit, e muțenie acolo,
în întuneric se zbiară numai înăuntrul tău,
acolo scriam cu degetul numele tău în negura din fața mea
necontenit până când din numele tău o ușă s-a făcut,
până când s-a deschis și-am putut vedea,
și-am pășit cuminte afară în soarele ce îmi încalzea hainele.
Atâta muncă și atâta răbdare din subsoluri pînă la înălțimi.

așa e natural

Cele mai frumoase îmbrățișări
pentru mine le avea
cele în care cu palma mâinii drepte
mă apăsa strâns în mijlocul spatelui
să-mi apropie inima de inima ei,
îmi cuprindea cu palma obrazul
și cu degetul opozabil
îmi ștergea închipuitele lacrimi
și când plecam îmi dăruia ceva
o eșarfă, un fes, o cămașă de noapte,
mirosind a celebrul ei Givenchy.

De peste 9 ani sunt prins
deși pașii mei se depărtează
cu miliardele, niciodată al ei,
deși tot acolo am rămas,
sănătos scriu numai
despre ce cunosc cu simțurile
sau bănuiesc cu simțurile,
cum asta vine aici, asta aici,
asta se potrivește dincoace așa
și asta sigur e de aici,
așa e natural și ca să adorm
îmi spun singur o poveste cu ea.

din mare mila ta Doamne

...în acest tren Regio, în acest vagon necompartimentat
suntem 9 oameni și-un câine cu limba scoasă,
merg de niciunde vreo 20 de km către niciunde,
tot la fel vrăbiile, lizierele, mirosul ierbii arse
nu-mi provoacă nicio bucurie, sunt străin
și cred că bucuriile apar din ceea ce cunoști cu adevărat,
cum recunosc eu dragostea ta elementară
când mă întrebi câte kg de cireșe să iei să faci dulceață,
când îmi spui că sâmbătă mergi cu fata să vadă circul,
când trebuie să găsim o soluție să reparăm tavanul,
cum dragostea mea e elementară ca bună ziua domn învățător,
ce am avut de pregătit pentru azi? astăzi nu lipsește nimeni.

În acest tren Regio, în acest vagon necompartimentat
unde stau de nevoie până să se sature portofelul
mă rog cu ochii să avem răbdare, să nu țină mult
și viața aceasta pe care o împing înaine 8 ore pe zi
va fi pentru ca în toate celelalte să mă așez dodo somnic
să fiu cal cu povara ușoară pe umeri prin iarba înaltă
pe unde nu poate să pășească fata
să car lubenița cea mare de la supermarket.

În rest totul e bine, ai mei, ai tăi, ai noștri
din mare mila ta Doamne.

dimineața, la prânz și seara

Pentru când vei fi necăjită,
pentru când veți fi
ca fetele lui Feodor
voi ști ce să fac, vă voi povesti
vă voi duce chiar eu acolo
să vedeți cu ochii poiana aceea
din mijlocul pădurii de fag
unde soarele aprinde
într-o lumină verde gălbuie
feriga înaltă ce mângâie
burțile sătule ale vitelor,
să vedeți balta acoperită cu frunze,
țestoasele.

Acolo am construit un leagăn
pentru momente ca acestea,
un leagăn din funie de carpen
ce te va duce să te apropii în bucurii
și înapoi în brațele mele
și iar în fericiri
zburând peste vadul pârâului
și iar înapoi în sărutul meu pe creștet,
îți voi arăta locurile unde avem fânețurile,
locurile unde se găsesc hribii în mai,
și locul acele unde primăvara
cresc numai tămâioarele albe
și mi-ar fi fost drag
să termin poemul acesta frumos,
pentru că nu tu,
fata ce cunoaște miriștile,
pentru că nu puteai tu să faci asta
omului ce se poartă de parcă
lumea ar putea fi normală.

Acum atât doar,
rugăciuni către cerul înalt
dimineața, la prânz și seara.

Mircea Bârsilă

Zidul de ceață

Volumul de poezii *Zidul de ceață* (Editura Limes, 2023) publicat de **Dumitru Augustin Doman**, continuă, într-o altă modalitate de exprimare literară, meditațiile distopice din cărțile sale centrate pe tematica morții și a conflictului irezolvabil cu timpul: *Meseria de a muri* (2001), *Moartea noastră cea de toate zilele* (2007) și *Moartea de după moarte* (2019).

Ceața aparține, simbologic, materiilor „negative". Din acest unghi, respectivul fenomen meteorologic asigură tranziția dintre două realități opuse (viață și moarte; bine și rău...) și dintre cele două tipuri de manifestare a imaginarului (cel diurn și cel nocturn), iar „proprietarul" zidului de ceață din mijlocul orașului are statutul *Nimicitorului* din poezia lui Aurel Pantea: „În mijlocul orașului -/ un uriaș zid de ceață./ Unii îl văd, alții îl presimt doar,/ cei mai mulți, neștiutori, trec/ pe lângă el ca printr-un aer călduț.//.../ Iar zidul își ia ofrande/ din rândul bătrânilor, tinerilor, al femeilor, al bărbaților, al sfioșilor, al curioșilor// Zi și noapte, șiruri de oameni -/ jertfe ale marelui și implacabilului/ proprietar de ceață" (*Zidul de ceață*).

Obsesiva raportare la moarte, din perspectiva celui ce trăiește într-o stare de prizonierat în iminenta finalitate a existenței, este colorată cu secvențe în cadrul cărora hedonismul, încifrat în scurte și fulgurante pasteluri, are la bază atât experiența peisajului ca „obiect de plăcere", cât și latentul sentiment al sacralității naturii: al naturii, așadar, ca templu (cum o văzuse, între alții, și Baudelaire). Norii, albăstrimea văzduhului, lumina dimineții în zori, cea a amiezei, apusurile de soare, dealurile din preajmă, înstelatul cer al nopții (etc.) sunt elementele structurante ale unei fulgurante viziuni apolinice (senine, luminoase) a lumii: „În zori, sus,/ pe culmea dealului,/ în deplină liniște,/ carul mic/ cu oiștea-nfiptă/ în fagii seculari (*Carul mic*). Alteori, starea de liniște sufletească generată de frumusețea albastrului nesfârșit al cerului se inversează într-o toxică receptare a trecerii, secundă cu secundă, a timpului: „Stai la masa ta din grădină,/ sub cerul nesfârșit de albastru./ La un moment dat,/ pe creștet începe să-ți picure timpul,/ ca o ploaie acidă./ Mii, milioane, miliarde de secunde/ îți picură în moalele/ capului ca miliarde de picături de ploaie acidă,/ Nesfârșitul cer albastru îți cerne în creștet/ secunde acide./ Stolul de mierle se răspândește/ ca o furtună scurtă de vară" (*Timpul ca o ploaie acidă*). În *Momentul inoportun*, căderea frunzelor din vișinul din grădină, secerate de brumă, stârnește, în linia poeziei despre efemeritatea „celor ce sunt" (sau cea a *paradisului în destrămare*!), fățișa melancolie a poetului: „Se moare la momentul inoportun./ Tocmai când frunzele/ vișinului din grădină/capătă cea mai frumoasă culoare/galben-roșcată,/ tocmai atunci vine bruma/ într-o noapte/ și frunzele zboară prin grădină,/ tocmai atunci/ risipei se dedă vișinul/ din fundul grădinii". Cadrul natural nu exclude intruziunea unor instantanee din categoria imaginarului cu adiacențe de factură gotică și a unor citate (arhicunoscute) de care are nevoie textul: „În zori, pe deasupra/cartierului de la marginea orașului,/ plutesc sicrie de carton/ ca nouri lungi pe șesuri" (*Ca nouri lungi*).

Mecanismul poeticii lui Dumitru Augustin Doman funcționează în portativul așa-numitului „dezacord atitudinal" constând, în cazul de față, în opoziția celor două atitudini: cea apolinică (hedonistă) și cea dependentă de o hiperluciditate - filtrată în retortele metafizicii nihiliste a existențialiștilor și cea a lui Emil Cioran - și care este susținută de ideea că existența este subordonată unei finalități, în fața căreia rațiunea umană se simte bruscată de o absurditate inadmisibilă. Într-o singură poezie (*Umbra morții în câmpul de crini),* o poezie antologică, relația dintre cele două atitudini antagonice menționate se destabilizează, prin lichefierea graniței dintre ele, fapt ce permite, în consecință, împrumutul, una de la cealaltă, al anumitor atribute de care au nevoie spre a lăsa impresia că, în principiu, se înrudesc sub multe aspecte. Relaxarea statutului lor optimizează efectele lirice ale mesajului pe care-l conține scriitura, în care re-nuanțările stării emoționale și febrila sinceritate a mesajului trimit, mutatis/mutandis, la elegiile (erotice!) ale uitatei poete Sapho: „Astăzi e singura zi/ -n care n-am văzut și/ nici măcar n-am/ simțit umbra morții./ Sufletul meu dornic/ de a cânta precum lebăda a fost trist,/ sufletul meu trist a fost toată ziua./ Soarele a strălucit pe-un deal,/apoi în crucea dealului, pe urmă pe-un alt deal,/ dar sufletul meu a fost sfâșiat de tristețe./ Umbra morții nu se vedea, nu se simțea./ Soarele de vară pe cer, umbra morții nicăieri./ Doar în roșul amurg, în plimbarea din grădină,/ am simțit și chiar am văzut umbra morții./ Sufletul meu s-a liniștit./Umbra morții aluneca/ de la Răsărit spre Apus/ ca o felină aluneca prin/ câmpul alb de crini/ din marginea grădinii./ Sufletul meu liniștit/ se pregătește să cânte precum o lebădă".

În această poezie despre misterioasa neliniște metafizică de care cugetul poetului se simte „deranjat", problematica morții este abordată la *persoana întâi,* spre deosebire de multe dintre celelalte poezii unde moartea este văzută*, conceptual*, la *persoana a treia*. Spre a evidenția deosebirea dintre cele două perspective apelăm la următorul citat din cartea lui Vladimir Jankelevitch: „Moartea la *persoana a treia* este moartea-în-general, moartea abstractă și anonimă, ori moartea-proprie în măsura în care aceasta e concepută impersonal și conceptual/.../. Dacă persoana a treia este un principiu al seninătății, *persoana întâi* e cu siguranță o sursă de angoasă. La persoana întâi, moartea constituie un mister ce mă privește în mod intim și în întregul meu, adică în neantul meu (dacă e adevărat că neantul reprezintă nimicul acestui întreg): ader strâns la ea, fără a-mi putea păstra distanța față de problemă" (Vladimir Jankelevitch, *Tratat despre moarte*, Editura Amacors, Timișoara, 2000, p. 25, traducere de Ilie Gyurcsik și Margareta Gyurcsik).

Multe texte, precum *Frunze, metafore...* , încadrabilă în paradigma poeziei despre poezie („Ce tristețe/ când sentimentele/ devin metafore, deci poezie!/ E ca și cum/ frumoasele și grasele/ flori de leandru/ ar fi presate într-un ierbar") sau *Natură moartă,* care excelează din punct de vedere pictural („Printre ruinele unui castel medieval,/ o carte din care au rămas/ doar coperțile ondulate de argint") sunt memorabile, așa cum se dovedesc a fi și originalele „vedenii" cu valențe urmuziene: „Un contrabas negru și borțos/plimbând prin aer/ o coasă ascuțită brici./ Parcă vezi coasa contrabasului/ retezând capete de cocostârci:/ Harșt!/ și/ Harșt"/ și Harșt!" *(Moartea ca un contrabas borțos*); „Ambulanțele/ în formă de sicrie/ aleargă în viteză/ pe străzi și/pe drumuri de piatră și/ de pământ/ cu sirenele date la maxim./ Ele cară la deal și/ la vale niște ceasuri uriașe/ în care a pătruns virusul ucigaș și/care ceasuri/ arată bezmetice tot felul de ore./ Ambulanțele sunt însoțite de/urletele câinilor/ al căror ceas biologic/ s-a defectat de asemenea" (*Pandemie*); „În miez de iarnă și-n miez de noapte,/ moartea se plimba la marginea orașului;/ era neagră-neagră și călărea un cal negru" (*Un cal negru în miez de noapte*).

Sumbra viziune din poezia *Strigătul cosmic*, amintind de „visele rele" din lirica lui Al. Philippide, are ca infrastructură expresionista plastică a cosmicului strigăt escatologic: „Ziduri cu tencuiala mai căzută,/mai scorojită, ziduri din care, în palimpsest, unul lângă altul,/ reluat în mii și mii de exemplare, *Strigătul* lui Edvard Munch./ O lume de ziduri scorojite -/ un strigăt cosmic care/acoperă totul./ Un strigăt pe care/ nimeni nu-l aude,/ toți fiind ocupați cu/ strângerea bogatei recolte de/ rapiță". Textul se încheie într-o notă ironică ce vizează continuarea „spectacolului" lumesc ai cărui actanți ignoră „deznodământul" procesului numit existență. Tot de factură ironică, în genul rostirii populare cu „două fețe", sunt și ultimele patru versuri din poezia *Pe ici, pe colea* : „E vineri seara și/ sunt mai palid decât Iisus/ pe cruce. Dar,/ beau vin cu cana de lut și-mi fac/ iluzii că moartea e departe,/ foarte departe./ Amurgul e la fel de/ roșu precum vinul din cană./ Și o voce de nu știu unde/îmi spune că moartea nu e/ prea departe,/ nici foarte aproape,/ dar e pe ici, pe colea..."

Dacă în *Scrisori de acreditare,* ironia fuzionează cu o ambiguă compasiune existențială („La mal de Styx/ șiruri lungi de umbre/cu scrisori de acreditare/în mâini,/ scrisori/ pe care/ nu le citește nimeni"), în *Cenușa („*oamenii înșiși se nasc/ iubesc și mor/ apoi devin cenușă./ Cenușa-/ atotcuprinzătoarea vatră a lumii") *triumful morții* – a cărui expresie este cenușa, ca rămășiță a ceea ce a avut cândva viață – este prezentat cu o brutalitate justificată, probabil, de gândul că lumea este lipsită de necesarul suport transcendent.

Ceața aparține, simbologic, materiilor „negative".

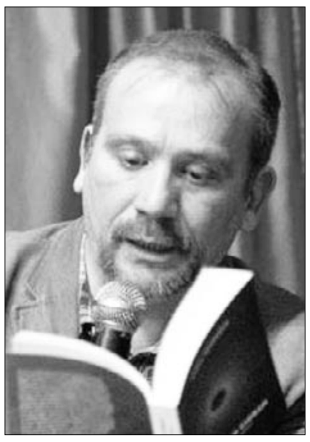
Volumul se încheie cu un lung poem (*Introducere în epilog*) în care reflecțiile eseistice personale pe tema morții („Să vorbești despre moarte ca de un eșec./ Ei, dar cum să fie un eșec tocmai moartea, draga de ea?/ Poate pentru unul, pentru altul să fie un eșec, și acela,/ desigur, temporar./ Dar pentru întreaga omenire!?!") alternează cu citate celebre din Max Scheler („Doar omul modern n-a găsit un simbol pentru moarte"), Angelus Silesius („Mori înainte să mori,/ Pentru a nu muri atunci când trebuie să mori"), Ungaretti („Moartea se plătește trăind") sau Emil Cioran („A încerca să filosofezi asupra morții e/ adevărata modalitate de a învăța să mori")....

Reflecțiile lui Dumitru Augustin Doman despre moarte „beneficiază", literar, de o iscusită pendulare între ironie și autoironie, între atitudinea anti-lirică și poetizarea cinică a considerațiilor grave (și chiar anxioase) pe tema extincției, într-o modalitate ce constă, în primul rând, în tehnica foarte bine stăpânită a sincerității *controlate*, asumată ca „supapă de descărcare" și, pe de altă parte, ca modalitate retorică menită să faciliteze actul simultan de simbolizare și de des-simbolizare, în regimul „lirismului negru", a universalei revolte umane împotriva efemerității „clipei cea repede/ ce ni s-a dat".

S-ar putea ca volumul *Zidul de ceață* să aibă o mai mare rezistență la eroziunea timpului, decât multe dintre cărțile congenerilor săi cu veche și fermă „legitimație de poet".

Horia Vicențiu Pătrașcu

Sinuciderea ca mod de viață

...gândirea cioraniană este o gândire regresivă, o gândire de tip neoplatonic, dar – iată! – și de tip kantian, una care urmărește condițiile de posibilitate ale experienței. Cioran – un cititor fervent de Kant în tinerețe, de Plotin și Bergson – descoperă valențele extraordinare ale câmpului de posibilitate, ale imersiunii în „virtualitatea" experienței date. Cum e posibil ceea ce este dat? Această întrebare de tip kantian – este cred o întrebare fundamentală a gândirii lui Cioran.

Una dintre temele preferate de Cioran este sinuciderea. Câteva butade, vorbe de spirit și paradoxuri ne vin imediat în minte când luăm în discuție această temă. De pildă: „sinuciderea nu are sens pentru că întotdeauna când ne hotărâm să o facem este prea târziu." Sau: „a fi este o stare de sinucidere amânată".

Titlul prezentării mele este, în spirit cioranian, o formulare paradoxală. Căci poate fi concepută sinuciderea ca temă constantă a unei vieți, ca motiv în jurul căruia să se poată țese textul vieții unui om? Poate fi cu adevărat sinuciderea un mod de viață?

Cred că pentru început ar trebui să facem – oricât de aproximativ – anumite distincții în privința sinuciderii. Există mai multe tipuri de sinucidere și de idei suicidare, or nu cred că Cioran se referă la o sinucidere generică, care le-ar cuprinde pe toate, ci la un anumit tip de sinucidere, vom vedea care. Există desigur idei suicidare care apar pe fondul unei puternice depresii psihologice sau fiziologice. În asemenea stări sinuciderea este un gând care aproape că nu-ți aparține, care te ia în posesie, care te stăpânește, asemenea unui demon. Nu întâmplător se vorbește de rapt suicidar, de o ideație suicidară care intervine brusc, cu o urgență extraordinară, ca și când ar fi vorba despre îndeplinirea unei necesități... vitale, extrem de presante. Sunt cazuri patologice – al căror tratament este neîndoielnic unul medical, în speță psihiatric.

De asemenea, există cazuri de sinucidere narcisică, vindicativă – unde cel care se sinucide dorește să-i pedepsească pe ceilalți care, crede el, nu i-au onorat suficient existența, astfel încât printr-un ultim gest, cu adevărat ireversibil, li se impune într-un mod irevocabil printr-o dispariție care nu mai lasă loc nici unui fel de replică, nici unui dialog. Sinuciderea narcisic-vindicativă este un act de auto-impunere dramatică prin retragerea totală a sinucigașului din spațiul, relativ și relativizant, al vieții. E o formă superlativă de întoarcere a spatelui, de retragere a verbului (un fel de „nu mai vorbesc cu tine" pentru totdeauna), de denunțare unilaterală a oricărei posibilități de negociere. Nu doar vestita formă de sinucidere a samurailor, dar sinuciderile din dragoste, în general sinuciderile din relațiile conjugale se circumscriu acestei motivații. Cadavrul se impune atunci ca prezența unei absențe absolute, ca o învingere totală a celui rămas în viață, ca o acaparare și parazitare a conștiinței lui, printr-un infernal sentiment de vinovăție și de remușcare. (Care ajunge să fie „condusă de un mort" – ca să citez o vestită frază a lui Cioran dintr-un discurs encomiastic la adresa lui Zelea – Codreanu, rostit după moartea lui). Sinucigașul narcisic-vindicativ vrea să-l ucidă moral pe cel căruia i se adresează (partener de cuplu, prieten, familie, cunoscuți).

Există desigur sinuciderea ca formă de preîntâmpinare, de anticipare a unui termen fatal, irevocabil, așa cum este condamnarea la moarte prin decizia unui tribunal ori prin aceea mult mai insiduoasă a unei boli incurabile. Să o numim sinuciderea din demnitate: ultim act al voinței libere dintr-o scenografie de operetă unde liberul arbitru este constrâns să se exprime doar prin smulgerea cuțitului din mâinile unui asasin implacabil. O întâlnim în recomandările stoicilor, în condamnarea lui Seneca la sinucidere, în eutanasiile de astăzi.

Să nu uităm, de asemenea, sinuciderea care se asociază, aproape ca un act reflex, în anumite forme de faliment – economic, politic sau existențial. Bancherii, bogătașii, oamenii puternici, obișnuiți să comande vieții, sunt de multe ori subiecții unei asemenea forme de sinucidere. Falimentul este, de altminteri, spune Schopenhauer, starea normală a viețuirii, căci viața este „o afacere fără costuri acoperite". Falitul – din oricare motiv: economic, politic, carierist – se pune, am putea crede, în legătură cu această stare de faliment metafizic, căci falimentul lui punctual îl face să *realizeze* faptul că orice viață cere, pentru a fi trăită, niște costuri infinit mai mari decât beneficiile pe care le aduce. Este sinuciderea de tip contabil, sinuciderea „calculatoare", sinuciderea de tip „balanță". E probabil cea mai „rațională" sinucidere posibilă dacă ne gândim că, la origine, rațiune înseamnă calcul, proporție, măsură.

Așadar, să recapitulăm aceste forme de sinucidere: sinuciderea-pulsională, patologică, morbidă întâlnită pe fondul marilor depresii psihologice sau fiziologice, sinuciderea narcisist-vindicativă, unde un eu hipertrofiat se afirmă pentru ultima oară – și pentru totdeauna – în spațiul conștiinței celui căruia îi dedică actul său suicidar, sinuciderea de operetă unde libertatea și demnitatea se reduc la săvârșirea, cu mâna proprie, a unui act de execuție imposibil de evitat, în sfârșit sinuciderea „din faliment", absolut rațională, contabilicească, calculatoare – unde, printr-un act punctual și puternic, mi se revelează falimentul de fond al viețuirii înseși: pentru a trăi costurile sunt mult mai mari decât beneficiile.

Se referă Cioran la vreuna dintre aceste forme de suicid? Dacă ne uităm la modul în care-și construiește apologia ideii sinuciderii – vedem că sinuciderea exaltată de Cioran este una salutară, salvatoare, vitalistă. Ideea de sinucidere te ajută, crede Cioran, să trăiești mai departe, să continui să respiri. Sinuciderea la Cioran servește doar ca idee – ea se autodizolvă odată cu punerea în practică. Cioran descoperă valențe vitaliste, pozitive, ideii de sinucidere – în speță ale gândului reconfortant – că oricând poți încheia socotelile cu viața, că spectacolul vieții depinde de spectator, că, în cele din urmă, din moment ce nu mă sinucid pot să-mi imaginez, pot să cred că ceea ce trăiesc este urmarea acordului meu, este expresia voinței mele. O iluzie? Poate. Dar o iluzie extrem de utilă, extrem de funcțională – nu mai prejos decât alte iluzii, inclusiv cele prezente în raționamentele suicidare – suicidare la propriu – amintite mai sus. O iluzie care-mi permite însă o luciditate – și un cinism – pe care nicio altă supoziție nu mi-o poate da. Desigur, poți obține sentimentul libertății din mai multe premise și mai multe raționamente, dar cel mai sigur pare a fi, după Cioran, acesta: din moment ce mă pot sinucide oricând, viața aceasta *este a mea*, este *efectul, paradoxal, al unei decizii pe care (încă) nu am luat-o*. Dacă e o iluzie, este o iluzie mult mai... rezonabilă decât cea care susține libertatea totală a voinței proprii sau, dimpotrivă, necesitatea sub care această voință ar sta. Soluția lui Cioran este mult mai „slabă", mult mai relativă decât soluțiile extreme date problemei libertății: suntem complet liberi / nu suntem deloc liberi. Să ne uităm cu atenție – ne-am născut fără să o cerem, murim fără să o dorim. Nu există nici un fel de libertate dacă privim lucrurile din acest punct de vedere. Avem o singură libertate – incontestabilă! – aceea de a ne lua viața, căci omul este singura ființă care se poate sinucide. Cum putem „folosi" această singură libertate pe care o avem în condițiile nelibertății de care am vorbit anterior: în speță că nașterea și moartea alcătuiesc o facticitate inexorabilă? O putem folosi doar ca „idee", ca supoziție, ca un „ca și cum". O putem folosi nefolosind-o niciodată, gândindu-ne la ea – doar ca la o soluție ultimă, mereu la îndemână; soluție care însă funcționează – precum amenințarea cu arma nucleară – doar atâta vreme cât nu este pusă în aplicare. Pacificarea sufletului uman, netulburarea lăuntrică, *atharaxia* – este obținută de Cioran în urma acestui „ca și cum" al sinuciderii, al morții voluntare.

Or, cele patru forme de sinucidere amintite mai sus: sinuciderea-pulsională, sinuciderea narcisist-vindicativă, sinuciderea de tip operetă, sinuciderea-faliment (rațională) nu corespund acestei formule descoperite de Cioran pentru simplul fapt că toate formele amintite se termină cu... o moarte reală, în vreme ce sinuciderea ideală a lui Cioran se continuă cu viața, mai mult, face posibil sentimentul unei anumite libertăți a trăirii vieții, o împăcare cu facticitatea vieții. În loc de ideație suicidară și chiar de „idee a sinuciderii" - expresie pe care o folosește Cioran – aș folosi expresia sinucidere ideală sau Ideal al sinuciderii pentru a reda ceea ce cred că gândește Emil Cioran. Este o Idee, ca să spunem așa, regulativă, o Idee a rațiunii și deci un Ideal al ei, la fel de antinomică și de ne-realizat / de ne-împlinit ca orice altă Idee a rațiunii pure. Ideea sau Idealul sinuciderii este, oricât de paradoxal ar suna, o condiție de posibilitate a trăirii vieții, a trăirii unei vieți autentice.

Am mai susținut în câteva rânduri că gândirea cioraniană este o gândire regresivă, o gândire de tip neoplatonic, dar – iată! – și de tip kantian, una care urmărește condițiile de posibilitate ale experienței. Cioran – un cititor fervent de Kant în tinerețe, de Plotin și Bergson – descoperă valențele extraordinare ale câmpului de posibilitate, ale imersiunii în „virtualitatea" experienței date. Cum e posibil ceea ce este dat? Această întrebare de tip kantian – este cred o întrebare fundamentală a gândirii lui Cioran. Or, în această regresie spre posibilitatea lucrurilor, spre posibilitatea experienței – Cioran găsește o adevărată poartă de ieșire din determinismul și fatalitatea realității date. Ieșirea din timp este pentru Cioran posibilă prin accesarea condițiilor de posibilitate ale timpului însuși – fie că vorbim de timpul istoriei și al culturii, de timpul biologic sau de timpul unei vieți ordinare. Care sunt condițiile de posibilitate ale timpului în care mă zvârcolesc? Amintesc câteva dintre cele trecute în revistă de Cioran în *Căderea în timp* (discutate de minte într-un text ce urmează să apară, intitulat „Pendulul lui Cioran"): generarea sau perpetuarea (căreia îi contrapune antinatalismul), activismul – inoculat de noi, europenii, prin creștinism (al cărui antidot este dezcreștinarea minții), în sfârșit frica – element ultim al oricărei viețuiri (căreia îi opune *compasiunea* universală pentru orice formă de viață, căci „tot ce apucă să trăiască – tremură"). Nu voi intra în detalii, amintesc aceste idei doar pentru a sublinia regresivitatea gândirii cioraniene înspre condițiile de posibilitate ale experienței date, regresivitate care poate genera (sub forma lui *ca și cum*) singurul sentiment de libertate la care poate accede ființa umană.

Ideea sinuciderii intră în aceeași economie a regresiei cioraniene, către principiile constitutive ale experienței, pentru că „ideea" sinuciderii, ideea că-mi pot lua viața oricând, poate întemeia un tip diferit de experiență a vieții pe care nu o pot avea în absența acestei idei. Așa cum demersul regresiv din *Căderea în timp* nu asigură în cele din urmă o ieșire propriu-zisă din timp ci o re-constituire a unei alte experiențe a timpului în care, exterior, joc rolurile pe care oricine altcineva le joacă dar, spre deosebire, eu știu că sunt doar niște roluri pe care *aleg* să le joc (*nealegând să nu le joc*), neuitând niciodată că sunt simple măști, roluri, iluzii.

În același fel ideea de sinucidere îmi permite o detașare de propria mea viață, de propria mea persoană (mască) ce tinde mereu să-și atribuie un sine, prin iluzia specifică fenomenului conștienței care o face să uite adevărul dureros că o mască conștientă de sine nu presupune deloc existența unui *sine* al măștii, existența unui chip real. Ideea sinuciderii este privirea de dincoace, din transcendentalul oricărei experiențe de viață, dinspre condiția de posibilitate a oricărei experiențe autentice (de viață): aceea a libertății supreme conferite de putința de a nu (mai) fi. Condiție de posibilitate în adevăratul sens al cuvântului căci, cum am văzut, ea funcționează doar dacă rămâne pur ideală, dacă nu se real-izează, dacă nu se înfăptuiește, mai mult, dacă Ideea sinuciderii nu se transformă în ideație și intenție suicidară.

Textul a fost prezentat la Simpozionul „Emil Cioran" desfășurat anul acesta la Rășinari, conferință la care am participat online.

eseu

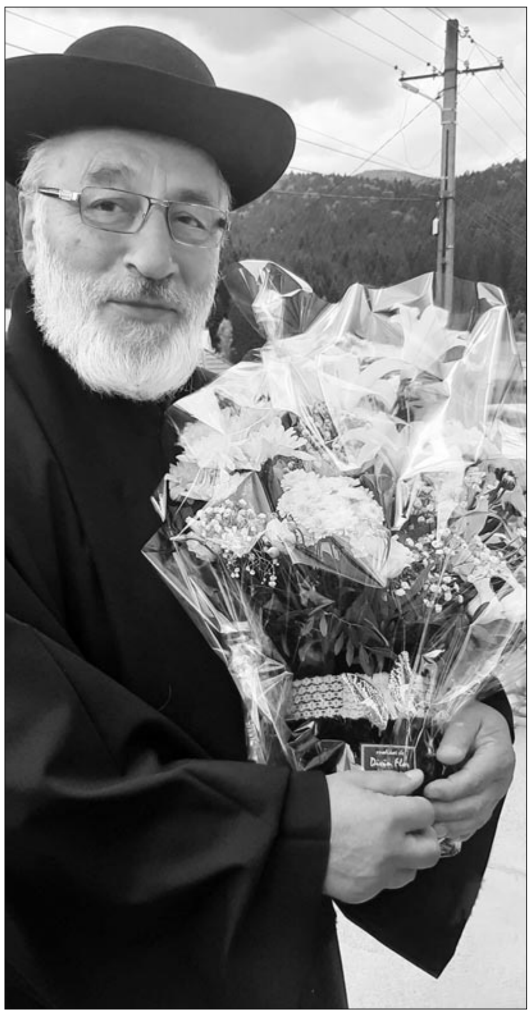
ÎPS Calinic Argeșeanul – la aniversare

Cuvinte la o carte de învățătură

Scriitorul Calinic Argeșeanul a debutat, cu aproape patru decenii în urmă, cu o carte al cărui titlu sentenţios se reduce la o sintagmă care i-a marcat evoluţia sub toate aspectele ei: *bucuria lecturii*. De la *bucuria lecturii,* până la *bucuria de a scrie* calea este una firească, cărţile şi studiile semnate de cărturarul Calinic Argeşeanul se constituie ele însele într-o adevărată bibliotecă. Temele, subiectele, genurile literare chiar sunt într-o diversitate care denotă o adevărată nerăbdare de a mărturisi. Pentru că, în bunul înţeles care îl animă pe cărturarul autentic, mărturisirea a ceea ce vede, cunoaşte, descoperă, înţelege face parte din împlinirea destinului. Astfel, Calinic Argeşeanul şi-a întemeiat propria operă pe valorile care i-au premers, pe care le-a preluat după o adâncă parcurgere, ca într-un dialog în care ideea de bază este *transmiterea*, de la o generaţie la alta, de la un autor la altul. Nicolae Iorga, Mihai Eminescu, Neagoe Basarab, Dosoftei, Constantin Brâncuşi, Emil Cioran, Ioan Alexandru sunt câteva dintre reperele cărturăreşti cu care Calinic Argeşeanul intră într-un dialog extrem de fertil, alături de valorile din Biserica noastră, pe care le readuce în discuţie, adăugând nota personală de receptare şi aşezare într-un timp, cel de azi, extrem de dinamic. Integrala operei Patriarhului Iustin Moisescu, pe care a îngrijit-o cu o rară devoţiune, este un exemplu de urmat pentru modul profesionist de reconstituire a unei opere risipite în timp, într-o epocă, cea comunistă, greu de analizat după parametrii normalităţii. Acestor valori li se adaugă, cu interpretări bine argumentate, miturile fondatoare ale poporului român, de la Mioriţa la Meşterul Manole, până la sfinţii români care au dat viaţă istoriei noastre, între ei Ştefan cel Mare şi Sfânt, martirul creştin Constantin Brâncoveanu, Sfântul Neagoe Basarab, Muceniţa Filofteia de la Argeş, Cuviosul Pafnutie Pârvu Zugravul, alţii.

Dincolo de opera cărturărească însă, Calinic Argeşeanul s-a remarcat, în anii din urmă, prin scrierile sale memorialistice, adunate într-o serie care l-a impus între autorii de gen ai vremii noastre. Volumele din ”Toată vremea îşi are vreme”, apărute în mai multe ediţii, cu o traducere chiar în limba maghiară, sunt o istorie vie, trăită, a societăţii româneşti din ultima jumătate de secol. Dincolo de caracterul de document însă, de istorie a societăţii româneşti şi a Bisericii noastre, în vremurile extrem de complexe din perioada comunistă, memoriile lui Calinic Argeşeanul sunt animate de un rar duh de povestitor care aminteşte de geniul lui Ion Creangă, ”megieşul” de pe Meridianul Ozana. Umorul, care nu-l părăseşte pe ierarhul Bisericii noastre nici în predicile de peste an, este o dimensiune a harului său de povestaş, de martor care *vede istoria*, dar o înţelege într-un mod cu totul personal, fără să cadă în interpretarea comună, simplificatoare uneori, alteori excesiv dramatizată.

O altă caracteristică a scrierilor lui Calinic Argeşeanul este capacitatea de a sintetiza

într-o meditaţie, într-un aforism, într-o apoftegmă o temă, o idee, o clipă de admiraţie, o clipă de interogaţie, o emoţie sau o clipă de uluire. Mai multe cărţi de meditaţii şi învăţături, au marcat în timp parcursul cărturarului şi ierarhului Calinic Argeşeanul, adunându-se în ceea ce dânsul numea inspirat ”traista cu stele”. O etapă importantă în esenţializarea ideilor şi în formularea apoftegmelor în evoluţia lui Calinic Argeşeanul o reprezintă *dialogul* cu Emil Cioran, unul apocrif, evident, adunat în volumul ”Adevăratul Cioran”. Calinic Argeşeanul face o demonstraţie că silogismele lui Emil Cioran, fiul de preot din Sibiu rătăcit într-o Franţă atee, pot fi citite în cheie creştină, că *negaţia* este cel mai adesea *o îndoială ziditoare*. Calinic Argeşeanul are intuiţia fondului în texte care par deseori fulguraţii pe teme ale evanescenţei, de asta dialogul pe care îl poartă cu textul cioranian este uneori reflexiv, alteori dubitativ, dar de cele mai multe ori este concluziv. Spuneam, cândva, referindu-mă la acest *dialog informal*, că e ca şi cum ierarhul creştin ar fi prins decisiv de urechi drăcuşorul care se hârjonea cu textele şi subtextele într-o pagină de Emil Cioran şi l-ar fi exorcizat. Aforismele (*apoftegme, maxime, sentinţe*) lui Calinic Argeşeanul, adunate în această carte, sunt şi ele, adesea, concluzive, sunt răspunsuri la întrebări puse sau nepuse, sunt experienţe de viaţă, de cultură, spirituale, care îşi găsesc astfel o expresie.

Cuvântul descuie toate uşile de pe lumea aceasta şi din toate lumile văzute sau doar presimţite.

Toată frumuseţea lumii are chip dacă se întâlneşte cu cuvântul care se face aură şi mireasmă. Gustul fructului, al sămânţei este sporit de cuvânt. Câtă smerenie încape într-un cuvânt? Câtă iubire încape într-un cuvânt? Este greu de spus, este greu de măsurat.

Aforismele, dacă sunt inspirate, capătă un aer de generalitate, ele nu mai aparţin autorului, celui care le-a emis, ele devin un bun comun. Fondul paremiologic al culturii române este o operă colectivă, important în acest proces de constituire este atât cel care formulează şi pune în mişcare un aforism, dar şi cel care îl preia, îl amplifică. Pentru un scriitor care a scris rafturi de cărţi, într-o viaţă, reducerea unei opere la un volum de aforisme, la o *carte de înţelepciune*, e ca o reducere a unui câmp de flori la un pumn de seminţe, din care vor ieşi florile anotimpurilor viitoare. Opera care *se întoarce* în sămânţă este ca apa Iordanului, care la Bobotează se întoarce să caute izvorul, să îşi odihnească, pentru o clipă, zbuciumul.

Aforismele lui Calinic Argeşeanul, o parte culese din opera sa vastă, altele cugetări de sine stătătoare, ating cele mai diverse teme. Multe sunt abordări din unghiuri diferite ale unor subiecte, sunt sfaturi care se adresează lumii noastre pe care bunul psiholog, care este cărturarul Calinic Argeşeanul, o cunoaşte şi îi oferă o sumă de răspunsuri la chestiunile fundamentale care ţin de relaţia cu Dumnezeu, viaţa în Biserică, viaţa în lume, relaţiile dintre oameni, nevoia de modele în istorie, în cultură. În vremuri de criză, lucrurile spuse clar sunt cele mai potrivite omului derutat, le caută, trebuie să îl întâmpini cu ele.

Iată, de exemplu, ce reprezintă ”soluţia ortodoxă” pentru omul contemporan? O spune foarte limpede Calinic Argeşeanul, tema în sine fiind o adevărată provocare pentru intelectualul de astăzi, pentru creştinul şi chiar pentru ”progresistul” de azi: ”Soluţia ortodoxă este soluţia cu care Dumnezeu îi îmbie pe oameni de două milenii. În unele spaţii, ea a fost deformată până la falsificare. Este o soluţie de viaţă, nicidecum o teorie sau o ideologie, care sub formă de răsad a dăinuit şi pe vremea comunismului. Este o soluţie spirituală, filocalică, opusă materialismului primitiv şi *civilizaţiei trupului* care a început, în unele locuri, să excedeze chiar şi lumea occidentală. (...) Aşa se face că mulţi oameni, a căror privire a trecut dincolo de partea văzută a Bisericii Ortodoxe (slujbe, ceremonii, rânduieli), au înţeles adâncimea existenţială a acestei soluţii, care nu este nici pe departe una formală, iar uneori am priceput şi perfecta îmbinare dintre formă şi conţinut.” Dacă cu câţiva ani în urmă omul contemporan părea să se îndepărteze de Dumnezeu, chiar încercând să atragă pentru sine atributele Dumnezeirii, pandemiile prezente (şi viitoare ?), războiul ca o realitate care ne înfioară în fiecare zi ne dau măsura exactă a individului într-o lume tot mai vulnerabilă. Pentru această criză, ”soluţia ortodoxă” este o ieşire, o echilibrare. Spuneau ”filosofii sociali”, prin anii 2016 – 2017, că omenirea a rezolvat trei mari probleme, care i-au marcat, de multe ori tragic, evoluţia. Era vorba de problema sănătăţii, bolile fiind controlate de

aniversare

medicamente şi tratamente spectaculoase; de problema alimentaţiei, care a fost o obsesie pentru ”vânător şi culegătorul agricol”; şi problema păcii, războaiele fiind reduse la câteva conflicte regionale. După numai câţiva ani însă, triumfalismul declaraţiilor ”filosofilor sociali” a eşuat în realitatea imediată. O pandemie a pus pe jar omenirea întreagă, războiul s-a apropiat periculos de toate graniţele, ca efect foamea şi sărăcia fiind o ameninţare globală. Soluţia ortodoxă, cea enunţată de Calinic Argeşeanul, capătă un sens extrem de concret, ”forma şi conţinutul trebuie să se îmbine întru echilibrul individual şi societar.

Pentru român, Dumnezeu este amprenta identităţii, credinţa este înscrisă în ADN, comuniunea este identificare. O spune Calinic Argeşeanul, care are revelaţia acestei stări după ce o viaţă l-a văzut pe creştin în evoluţia sa în societate, în istorie, în Biserică: ”Pentru românul creştin, Dumnezeu este o realitate personală evidentă; el poate să-I sărute *tălpile* lui Dumnezeu sau să-L numească *bunul* şi *drăguţul*. Limbajul acesta creează o apropiere euharistică, o comunicare a bucuriei; robul şi Stăpânul sunt ca doi prieteni care stau la aceeaşi masă, împărtăşindu-se. Am auzit despre un bătrân care nu gusta niciodată pâine prima oară în zi, până nu spunea rugăciunea aceasta: *Doamne, Luminiţă nouă, / Frânge pâinea-n două,/ Ţie, jumătate,/ Mie, jumătate,/ La mulţi ani cu sănătate!* Apropierea aceasta ancestrală a omului simplu de Dumnezeu copleşeşte toată frământarea metafizică, toată dialectica filosofică. În faţa acestei simple rugăciuni a pomenirii numelui lui Dumnezeu păleşte chiar semeţia oricărei teologii raţionalizante, raţiunea însăşi păleşte.”

Apropierea societăţii româneşti de ”uniunea” şi de civilizaţia europeană este privită cu dreaptă cumpănire de către Calinic Argeşeanul, care consideră că, de fapt, ne întoarcem acolo unde ne-am câştigat un loc după o istorie de bune secole în care nu ne-am izolat, ci am aspirat cu argumente culturale, istorice, cu o tradiţie bine consolidată. Autosuficienţa nu este măsura care să conteze într-un dialog multi-cultural, după recluziunea forţată din perioada comunistă, revenirea în rândul civilizaţiilor europene recunoscute este un merit istoric: ”Cred că odată cu intrarea României în Uniunea Europeană nu vom pierde nicio tradiţie sau obicei legat de anumite sărbători religioase. Cine n-o crede să meargă pe jos prin ţările integrate deja de multă vreme, în această mult fericită Uniune Europeană şi se va convinge de la sine că nici englezul, nici francezul, nici germanul, nici grecul şi nici alte neamuri de acolo nu şi-au pierdut tradiţiile, ci şi le-au îmbogăţit. Oricum, când vorbim de găurile din caşcaval, putem atrage atenţia, doar cei înţelepţi o ştiu, că cine-i om de treabă, serios, bun creştin şi bun român, va fi un straşnic european de zile mari!”. Lucru care nu mai trebuie, de fapt, demonstrat. Dacă ne gândim că această ”mărturie” a fost spusă la nivelul anului 2007, la ”revenirea” României în Europa, clarviziunea este o replică bine argumentată la adresa euro-scepticilor de atunci şi de mai târziu. Gândindu-ne că acea Românie din afara graniţelor fizice a luat cu ea Biserica, că peste tot a fost primită fără rezerve, fără gesturi de ostilitate, demonstrează că la toleranţă trebuie să răspunzi cu toleranţă, că legea iubirii, pe care se bazează Ortodoxia, poate să reaprindă ideea de unitate într-o Europă creştină. Mai mult, patrimoniul bisericesc şi cultural românesc a primit ”de la Europa” un consistent sprijin material pentru reintegrare în patrimoniul european, lucru care ar fi fost greu de realizat în alte condiţii.

Între apoftegme găsim adevărate secvenţe poetice, care sunt expresia harului şi a sufletului nepervertit: ”Atât timp cât se nasc prunci pe pământ, răsare şi rodeşte lanul de grâu întru prescură de slujbă şi pâinea noastră cea de toate zilele, iar florile zâmbesc în culoare şi parfum de care se îmbată ciocârliile străbătând văzduhul plin de soare, Duhul Sfânt este la noi în casă! Să nu vă temeţi!”.

Nu lipseşte, între aforismele din carte, ironia, parte a observaţiei lucide, critice: ”Văzându-i pe unii luând cruci în spinare şi cărându-le întru biciuire, arătând lumii că suferă de dragul lui Dumnezeu, mi se pare o joacă de-a jertfa şi mântuirea. Mântuirea şi credinţa nu sunt o comedie în trei acte, ci un lucru extrem de serios şi trebuie tratat în consecinţă.” Sau, în altă parte: ”Îmi aduc aminte că prin anul 1982 vizitam Vaticanul şi ca tot omul, mi-am zis: Ia să vedem Capela Sixtină, mult prea lăudata capodoperă mondială! Zis şi făcut. Intru în sala mare dreptunghiulară şi-mi arunc ochii pe tavanul imens. Dintr-o dată, mi-a venit imaginea unei măcelării lipită pe boltă ...”.

De apreciat şi de reţinut umorul multor aforisme, în stilul inconfundabil al lui Calinic Argeşeanul: ”Dumnezeu este departe şi aproape în acelaşi timp şi de acei curioşi care pun întrebarea: *Ce făcea Dumnezeu înainte de a crea lumea?* Mai înainte de a răspunde, voi spune că pe vremuri, în secolii trecuţi, la o astfel de întrebare pusă de cineva, Luther, părintele protestantismului, a răspuns pe ton şăgalnic: *Dumnezeu înainte de a crea lumea pregătea bice pentru cei care pun întrebări năstruşnice*!”. Sau, în altă parte, spune cu o ironie bine ţintită Calinic Argeşeanul: ”Am văzut tot felul de maimuţe din diferite zone ale lumii. Ceea ce am remarcat a fost felul cum îşi îngrijeşte maimuţa - mamă puişorii, purtându-i când în spinare, când ocrotindu-i cu cea mai mare dragoste. Sunt sigur că nicio maimuţă nu şi-a omorât puiul prin neglijenţă sau avort. Da, precis, nu ne tragem din maimuţă!”.

Nu lipseşte dintre preocupările sale latura practică a vieţii, sfaturile unui preot, ale unui ierarh având autoritatea ascultării într-o lume ca a noastră. Foamea de lectură ar trebui să fie una generalizată, aşa cum o resimte cel care a rătăcit în celebra Bibliotecă a lui Borges. Mai mult, lectura este asociată rugăciunii, uneori poate avea aceeaşi valoare: ”Când merg în librării şi văd zeci şi sute de titluri pe bogatele standuri, primul gând, care îmi încearcă mintea şi inima, este să am o traistă uriaşă în care să iau cărţi cât pot duce în spinare. Nu am putut niciodată să-mi strunesc această apucătură şi de atâtea ori am ieşit cu inima strânsă, alegând doar câteva titluri!... Este singurul timp câştigat: cel prin rugăciune, lectură şi lucru!” În acelaşi spirit, preocuparea pentru igiena sufletului, a minţii şi a trupului trebuie să fie o contantă comportamentală: ”Înainte de a ne ocupa de igiena altora, este necesar imperios de a ne igieniza fiecare în parte pentru a duce parfumul curăţeniei pe strada noastră. Goethe spunea, acum câteva sute de ani, că, dacă fiecare şi-ar mătura prin faţa casei, toată strada ar fi curată! Actuală stare şi azi şi în veci de veci! Adversari să fim împotriva mizeriei sociale şi intelectuale! Adversari de moarte să fim ai prostiei şi mişeliei care ne pândeşte monstruos din colţurile care îngheaţă la întuneric! Adversari să fim, fără cruţare, ai răului din noi care se năpusteşte îndrăzneţ şi fără ruşine asupra creaturii soră şi frate cu noi dintru începuturi! Atunci vom fi prieteni ai naturii, ai binelui obştesc! Atunci razele bunătăţii şi bucuriei vor încălzi bietul nostru suflet închircit în blestemăţiile de zi cu zi! Scapă-ne, Doamne, de noi, de preaplinul din noi, ca să încapi, Tu, Iubitorule de oameni!”.

Marea cultură, care ne-a premers este preluată cu un duh al sfinţeniei, cu acea devoţiune care asigură, practic, o normalitate în evoluţia din generaţie în generaţie. Astfel, Eminescu este ”un mărturisitor”, Iorga este un ”înainte mergător”, Cioran este ”un afurisit de geniu”, Brâncuşi este ”un sfânt”, Neagoe Basarab este ”un apostol”, ca să dau doar câteva dintre formulările extrem de bine ţintite din aforismele care vizează cultura română.

Aforismele lui Calinic Argeşeanul nu au nimic ostentativ, sunt încărcate de candoarea inspiraţiei şi de echilibrul înţelepciunii care rezidă din experienţa de viaţă, din experienţa Liturghiei şi din profundă experienţă culturală.

Dacă a intrat în literatură invocând *bucuria* (”bucuria lecturii”), Calinic Argeşeanul şi-a rânduit viaţa şi opera sub acest semn, împrăştiind, la rândul său, bucurie: ”Bucuria este respiraţia sufletului nostru. Bucuria zilnică, veselia omului, este ca parfumul florilor din dumbrăvile paradisiace ale României.” Învăţăturile lui Calinic Argeşeanul, din această carte exemplară, dau greutate lucrurilor simple şi dau sens limpede lucrurilor care capătă chip prin îmbinarea cultului şi culturii. Cartea vieţii, Cartea naturii şi Cartea sfântă sunt sursele şi resursele unui drum care pleacă din lumea noastră şi care se regăseşte în proiecţia veşniciei din inima, din cugetul şi din sufletului fiecăruia.

ADRIAN ALUI GHEORGHE

Piatra Neamţ, aprilie 2024

Tabel cronologic

1944 – 6 iunie, se naşte la Cracăul Negru, judeţul Neamţ, Constantin Argatu, într-o familie de agricultori. Tatăl, Haralambie, mama, Elena, iar fraţii Haralambie, Vasile, Ion şi Nicolae. Data reală a naşterii este 4 iunie, dar *”...pentru că erau bombardamente peste sat, nu s-a putut merge în comuna Crăcăoani ca să mă înscrie în Registrul Născuţilor. Ceva mai târziu, mama a trimis pe cineva să declare naşterea pruncului Constantin. Numai că, uitând ziua în care am fost născut, s-a înregistrat data de 6 iunie.”*

1951-1955 – urmează cursurile şcolii generale din satul Cracăul-Negru/ judeţul Neamţ. Este perioada cînd ”*religia era măturată din şcolile de Stat, cu icoane, profesori, preoţi şi tot ce mai avea şcoala românească, împodobită cu ştiinţă şi bunăcuviinţă.*” În luna martie a anului 1953 a murit I. V. Stalin, iar în toate bisericile din România ”*trăgeau clopotele de sunau văile. Se făceau rugăciuni pentru cel care a distrus bisericile, prefăcându-le în cluburi şi săli de dans*”.

1956-1958 – ciclul doi al şcolii generale îl urmează la Bălţăteşti, nu departe de comuna natală, locul în care Garabet Ibrăileanu a scris şi plasat romanul autobiografic ”Adela”: ”*M-am bucurat în toţi anii de acea bursă care te ajuta foarte mult în sărăcia de atunci. Şcoala şi internatul erau clădiri vechi boiereşti, aşezate frumos pe un deal de unde se vedeau plaiurile frumoase şi împodobite cu case şi pomi de tot felul. Acolo aveam să învăţ, dar să mă şi joc cum nu o mai făcusem până atunci. Era lumea mea. Mi-a venit totul ca o mănuşă: locuri, oameni, colegi, şcoală, profesori, jocuri şi voie bună. Noaptea citeam, la lumina focului, poezii de Eminescu. Era o adevărată încântare*”.

1958-1964 – urmează cursurile Seminarului Teologic Ortodox de la Mănăstirea Neamţ: *”Ateismul se întindea peste tot ca o cangrenă, iar eu dădeam examene la o şcoală unde se învăţa despre Dumnezeu. Începusem să merg împotriva valului”.*

1964-1968 - studiază la Institutul Teologic Ortodox de Grad Universitar din Sibiu, pe care l-a absolvit în anul 1968 cu teza de licenţă intitulată: *Lupta profeţilor împotriva formalismului*, susţinută sub îndrumarea pr. prof. Nicolae Neaga; ”*Sibiul m-a impresionat. Eram ca în satul meu de munte. Parcă însuşi oraşul năştea, în taină, acea linişte care se aşeza peste firea ta. Vedeam pe străzi şi străduţe, că de bulevarde nu poate fi vorba nici acum, după 45 de ani, aşezate plăcuţe care vesteau despre oameni şi vremuri care nu se vor mai repeta niciodată.*”

6 septembrie 1964 – este hirotonit diacon celib, apoi preot şi duhovnic la **8 septembrie 1964**, de către Înalpreasfinţitul Teofil Herineanu, Arhiepiscop al Clujului: ”*Hirotonia întru diacon a fost fără incidente, pe 6 septembrie 1964, într-o zi de toamnă însorită. La slujbă a participat Ioan Alexandru – poetul, George Bălan - muzicologul şi profesorul George Buş. După sfârşitul Sfintei Liturghii, cei trei m-au condus până la Căminul preoţesc. Mi-au spus că vor veni şi la hirotonia întru preot, George Bălan promiţându-mi că îmi va aduce şi un magnetofon pentru a înregistra slujba. Marţi, 8 septembrie, ziua Naşterii Maicii Domnului, a fost şi ziua naşterii mele în ierarhia Bisericii Străbune. Totul era un mister şi o bucurie. Aşteptam ca Duhul Sfânt să vină a doua oară pentru a mă sfinţi ca preot, prin rugăciunile şi punerea mâinilor evlaviosului Arhiereu al lui Hristos, Teofil Episcopul.”*

1 octombrie 1964 - 1 septembrie 1966 - slujeşte ca preot paroh la parohia Tioltiur din Protopopiatul Gherla; pe ruina unei biserici reformate din centrul satului Tioltiur ridică o biserică nouă: ”*Rugăciunile de începere s-au făcut la 10 mai 1965. Doar eram răgăţean, adică din Regatul României. Hramul era acelaşi ca al bisericii vechi de lemn: Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil.(...) Aflat la început de drum, nu ştiam de niciunele. Trebuia să ai cunoştinţe de arhitectură, rezistenţă, fierărie, tâmplărie. M-am dus în târg, la Gherla şi mi-am cumpărat: Cartea Zidarului, Cartea Lemnarului, Cartea Fierarului, Cartea Betonistului. Mă mir şi acum, cum de existau astfel de cărţi.”;* fapta stîrneşte reacţia oficialităţilor comuniste care pun presiune pe comunitate şi pe ierarhii zonei iar tânărul preot este transferat disciplinar la Inău, Maramureş.

1 septembrie 1966 - 1 noiembrie 1971 – preot la Parohia Inău, Protopopiatul Târgu Lăpuş, Maramureş; *”Eram monitorizat, adică urmărit, mai de aproape sau mai de departe. Se auzise că aş fi vrut să fac o răscoală ca la Bobâlna, ori că aş fi pus la cale o haiducie ca Pintea Viteazul, bătăuşul legendar de la Baia Mare, sau, culmea, că-mi pregăteam ţepe ca Vlad cel neiertător, ca să-i aşez pe cei care îmi vroiau călcâiul.”*

1 noiembrie 1971 - este închinoviat la Mănăstirea Căldăruşani, judeţul Ilfov, unde a vieţuit până la 1 ianuarie 1974; *”Când am cârmit la stânga, pe drumul cu gropi pline de noroi cleios, privirea s-a oprit asupra chinoviei de la Căldăruşani. Era ca un castel din poveşti. M-am bucurat de înfăţişarea ei albă ca zăpada. O poartă frumoasă, din lemn de stejar masiv, te întâmpina. A fost prima surpriză. Vedeam o poartă ca-n Maramureş. Inima începea să mi se încălzească. Am trecut pe sub o mică, dar primitoare clopotniţă, în curtea mare a Mănăstirii Căldăruşani. Acolo, fără să ştiu atunci, se vor consuma multe drame, după cum vom vedea.”* Dramele se regăsesc descrise în ”Toată vremea îşi are vreme”.

31 decembrie 1972 – este tuns în monahism la Mănăstirea Căldăruşani de către Înaltpreasfinţitul Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, primind numele Calinic; *”Tunderea în monahism s-a desfăşurat în biserica-paraclis, cu hramul Sfântul Ioan Evanghelistul, din parcul Mănăstirii Căldăruşani. Doar personalul monahal a fost de faţă. Probabil că se primiseră indicaţii ca nu cumva să se adune lume multă. Manifestările religioase şi, mai ales nocturne, erau un ghimpe în ochii politrucilor care păzeau ţara să nu se înduhovnicească.”*

1972-1974 – îndeplineşte ascultările de muzeograf şi secretar al Mănăstirii Căldăruşani.

1 ianuarie 1974 – 1 august 1977 – este vieţuitor al Mănăstirii Cernica; *”Eram pentru prima oară la slujbă, într-o mănăstire cu faimă, de pe vremea sfinţilor stareţi Gheorghe şi Calinic. Noul an, 1974, într-o atmosferă divină şi într-un sobor preoţesc impresionant, avea să-mi aducă cea mai mare bucurie din viaţa mea. Eram ca-n Paradis!”*

1 august 1977- 1 martie 1981 – este stareţ al Mănăstirii Sinaia; *”Venise vremea, ca şi la Sinaia, să fie acelaşi program athonit, ca la Cernica. Duhul Psaltirii citite se simţea din gara Sinaiei. Vinerea se făcea Sfântul Maslu. Corul cânta duminica superb. La strană lucrul mergea strună.”*

1 martie 1981- 1 noiembrie 1985 – este stareţ al Mănăstirii Cernica; *”Patriarhul Iustin: - Vei merge stareţ la Cernica. Mănăstirea a căzut din rosturile ei. S-a cotropit acolo totul. Dacă nu mergi, va fi foarte greu. Şi s-a uitat fix la mine. - Nu merg nicăieri! am spus apăsând pe fiecare cuvânt. - Mda! Atunci să-ţi faci bocceluţa şi să pleci acasă.”*

17 noiembrie 1985 – este hirotonit şi instalat arhiereu-vicar al Eparhiei Râmnicului şi Argeşului, cu titlul **Argeşeanul** şi cu reşedinţa la Mănăstirea Curtea de Argeş; *”Când am ajuns la Cernica, m-am dus direct la Părintele Benedict Ghiuş şi i-am spus povestea: - Dragă! Dacă nu doreşti arhierie şi nici n-ai pus pe cineva să umble pentru aceasta, dar eşti chemat de Patriarhul Iustin, eu te sfătuiesc să răspunzi chemării. De trei ori am fost chemat şi de trei ori n-am ajuns. În inima mea nu eram de acord cu promovarea în ascultarea arhierească. Acum îmi pare rău. Fă ascultare! Lasă-te în voia lui Dumnezeu!”*

1988 – 1989 – publică primele cărţi dintr-o serie impresionantă mai apoi: *Istoria sfintelor mănăstiri Cernica şi Căldăruşani* (Ed. Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1988) şi *Bucuria lecturii* (Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1989)

4 aprilie 1990 – este numit locţiitor de episcop al Episcopiei Argeşului (reînfiinţată prin hotărârea Sfântului Sinod, din 12 februarie 1990) ;

27 septembrie 1990 - este ales Episcop de Argeş, fiind înscăunat la 18 noiembrie 1990, de către Preafericitul Părinte Patriarh Teoctist dimpreună cu un sobor de ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române, alcătuit din Înaltpreasfinţitul Părinte Nestor, Mitropolitul Olteniei, Preasfinţitul Epifanie, Episcopul Buzăului şi Preasfinţitul Gherasim, Episcopul Râmnicului; *”La votare, eu am dat votul Preasfinţitului Damaschin Severineanul, naşul meu de hirotonie. Îmi era ruşine în faţa lui Dumnezeu să mă votez pe mine, care îmi ţineam linia de plutire a gândurilor şi apoi, nici nu ar fi fost normal să spun că eu eram bun pentru Argeş. Alţii aveau libertatea să spună aceasta.”*

1990-1992 – Deputat în Parlamentul României în Circumscripţia Argeş; din această postură participă activ la reintroducerea orelor de religie în şcoli, la redeschiderea multor şcoli teologice, la reîmproprietărirea mănăstirilor, bisericilor, schiturilor cu o parte dintre terenurile naţionalizate în anii 50.

19 iunie 2009 – este numit Arhiepiscop de către Sfântul Sinod, în urma ridicării Episcopiei Argeşului şi Muscelului la rangul de Arhiepiscopie.

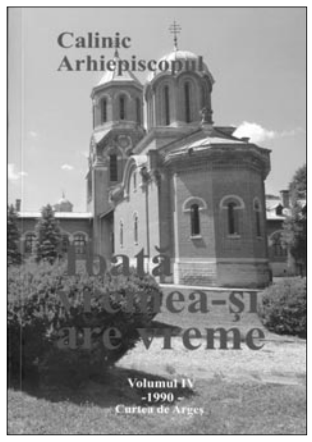
Cărţi publicate (selectiv):

Istoria sfintelor mănăstiri Cernica şi Căldăruşani (1988), Bucuria lecturii (1989), *Cruci de piatră* (1999), *Pace şi bucurie cu Brâncuşi* (2001), *Întrebări profane, lămuriri duhovniceşti* (2001), *Frumuseţea lumii văzute* (2002), *Brâncuşi şi Psalmul creaţiei* (2003), *Sfântul Voievod Ştefan cel Mare. Între Cer şi genune* (2004), *Albinele fac politică* (2004), *Gurie Grosu, Jurnalul unui Mitropolit* (2005), *Traista cu stele* (2005), *Veşnicia de zi cu zi* (2006), *Biserica Neamului în pumnii tiranului* (2006), *Fereastra lui Iorga* (2007), *Mersul printre stele* (2007)

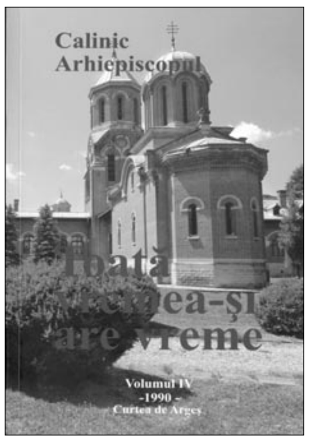

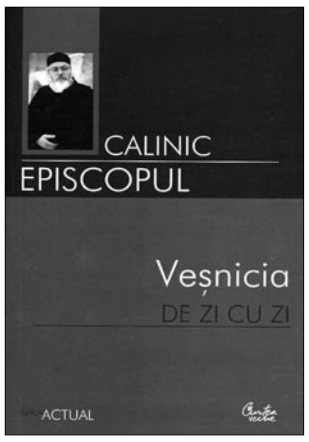

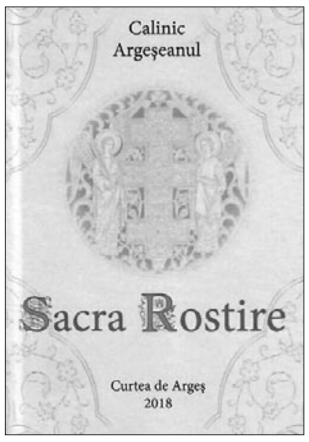

Sfântul Voievod Neagoe Basarab Domnul Țării Românești (2008), *Legenda Meșterului Manole* (2009), *Toată vremea-și are vreme*, vol. I – V (2010 – 2016), *Istoria Arhiepiscopiei Argeșului și Muscelului* (2012), *Dintr-ale lumii*, (2013), *Interviuri* (2014), *Doamne și Stăpânul vieții mele. Meditații de Calinic Arhiepiscopul* (2015), *Adevăratul Cioran* (2015), *Scrisoarea lui Dumnezeu* (2016), *Printre vremuri și cuvinte* (2016), *Martin Opitz, un poet german îndrăgostit de români* (2016), *Vrei să fii sănătos?*(2017), *Suferințele și biruințele Catedralei de la Curtea de Argeș* (2017), *Vindecă, Părinte* (2017), *Cu Dumnezeu despre Dumnezeu* (2017), *Aș vrea să vă spun: Cu pana printre idei* (2017), *Aș vrea să vă spun: Când gândul își ridică pleoapa* (2017), *Preafericitul Daniel, zece ani de patriarhat apostolic* (2017), *Naștere și Înviere* (2017), *Minunea de a fi* (2017), *Iadul de la Pitești* (2017), *Între umbre și lumini* (2017), *Sintagme și cugetări* (2017), *Sacra rostire* (2018), *La vama vremii* (2018), *Iubirea nemuritoare a lui Dumnezeu* (2018), *Licăriri de smarald* (2018), *Mărgăritare* (2018), *Din suferințele Sfintei Mari Uniri* (2018), *Mai citește o dată* (2018).

Volume coordonate (selectiv):

Iustin Moisescu, Ierarhia bisericească în epoca apostolică, integrala Patriarhul Iustin, opera integrală (2003), *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie, ediția completă, conținând versiunea românească de la Curtea de Argeș din secolul al XVII-lea, fragmentele păstrate din originalul slavon în facsimil, transcrierea și traducerea lor de acad. Gheorghe Mihăilă* (2009), *Legenda Meșterului Manole* (2009), *Luceafărul* (2013), *Sfinții Împărați Constantin și Elena cei întocmai cu Apostolii* (2013), *Ghidul preotului paroh, al stareților și starețelor* (2013), *Carte de rugăciune* (2013), *Brâncovenești. Sfinții Martiri Brâncoveni. Culegere de Studii* (2014), *Antim Ivireanul: Sfânt, artist și cărturar* (2016), *Catedrala de la Curtea de Argeș* (2017).

Distincţii şi titluri academice şi culturale (selectiv):

Cetățean de onoare al municipiului Curtea de Argeș (1996); *Doctor Honoris Causa* al Universității din Pitești (12 iunie 2000); Ordinul național *Pentru Merit* în grad de *Mare Ofițer*, conferit de Excelența Sa, Domnul Emil Constantinescu, Președintele României (2000); Ordinul *Coroana României* în grad de Ofițer, conferit de Majestatea Sa, Regele Mihai I de România (2013); *Ordinul Sfinții Martiri Brâncoveni al Patriarhiei Ortodoxe Române*, oferit de către Preafericitul Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române (16 august 2014); *Distincția oficială a Statului Vatican pentru jubileul extraordinar al milei 2015-2016 (Official Medal for the extraordinary jubilee of mercy 2015-2016), acordată de către Excelența Sa Arhiepiscopul Miguel Maury Buendia – Nunțiul Apostolic în România* (2017).

aniversare

Calinic Argeșeanul

Din frumusețea lumii văzute

Ne umplu de bucurie întotdeauna cei care pășesc spre adâncul de taină al vieții

Noi toți Il putem vedea pe Dumnezeu dacă împlinim poruncile Lui din iubire.

Omul are sădit în ființa sa darul de a clădi. Înainte de a clădi în jurul nostru, se cere o clădire pe dinlăuntru a ființei noastre. Atunci când suntem clădiți strâmb pe dinăuntru, să nu ne mirăm că și ceea ce încercăm să clădim în jurul nostru este tot strâmb și neîmplinit.

În firea noastră zbuciumată, uneori peste măsură, se încuibează fără să realizăm întotdeauna acea stare numită grabă. Graba de a ne împlini, de a ne afirma călcând pe alții în picioare, graba de a mânca, de a bea și graba de a vorbi fără noimă și fără pic de judecată.

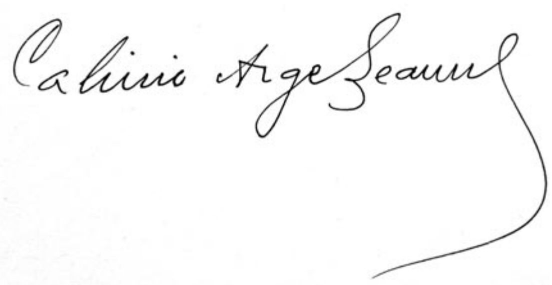
Mai bine să citim o rugăciune și din Sfinții Părinți, și din Sfânta Scriptură. Nu-i cuvânt de folos să-ți arăți istețimea. Chiar să-i vorbești unui om tot timpul frumos, dar dacă la urmă i-ai spus un cuvânt nepotrivit, ai dărâmat tot. Ca și cum duci un om, să zicem, pe o navă, în brațe toată ziua, iar seara, că ești obosit, îl așezi frumos jos. El zice că l-ai trântit. Așa e și-aici, comportă-te frumos, dă bună ziua tot timpul și ultima oară fluieră. N-or să uite fluieratul.

Totdeauna noi condamnăm pe cutare că a greșit. Dar de câte ori l-ai sfătuit? De câte ori ai stat de vorbă cu el? De câte ori i-ai repetat, de câte ori te-ai rugat ca sfatul pe care i l-ai dat să lucreze ca sămânța în ogor bun? Asta e întrebarea. Tu, eu, ce-am făcut pentru el? Și la răspuns bâjbâim... că n-am avut timp, e greu, e mult, în sfârșit... Dacă ne lipsește starea aceasta responsabilă, pastorală, nu luăm examenul...

Dacă ne-am strădui, rugându-L pe Dumnezeu să ne ajute mai mult, am pune capăt alunecărilor noastre de orice fel, chiar dacă tot întunericul din lume s-ar prăvăli spre noi.

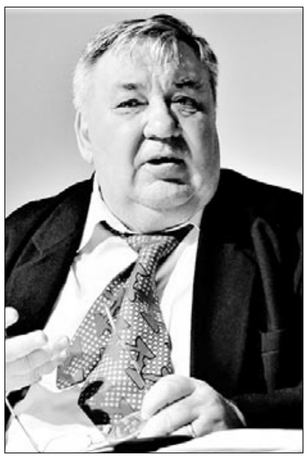
Când faci o statistică asupra culturii și științei unui popor, îi pui în cântar gradul de educație și volumul de ignoranță. Ar fi formidabil să fie câte un cântar peste tot, în drumurile noastre, ca să putem să aflăm nu doar câte kilograme de carne avem, ci și cultura, știința și buna creștere.

E o reînviere fiecare trezire din somn și începerea unui nou ev, am putea spune, adică a unei noi perioade binecuvântate de Dumnezeu, așa încât noi Îi mulțumim pentru fiecare bătaie de inimă, pentru fiecare zi. Slăvit să fie El, că ne binecuvintează pe noi, pe toți românii și pe toți pământenii pe care ne-a zidit.

Nicolae Georgescu

„Potir și jilț de aur poezie...”

În sensul acestui volum de poezii*, toamna nu este anotimp, fragment de an, etapă etc. – ci, ca să zic într-un cuvânt, devenire. *„Eram atât de frumoşi atât de tineri / şi nu ştiam câtă toamnă ascundem în noi”*, spune poeta la un moment dat – pentru ca, mai apoi, să exclame: *„...pe cer niciun nor şi totuşi intrase în noi toamna / cu mângâieri dulci alunecându-ne printre degete”.* E vârstă, e timp, e ajungere ?... E toamnă şi atât, o stare dobândită şi fixată, imobilă în viaţa omului – şi chiar a lumii! – o stare de graţie s-ar putea spune, definită oricum prin creativitate, prin rod. Paradisul imaginat nu este unul floral la Ecaterina Botoncea, nu e primăvară continuă, verde şi alb, culoarea dominantă este galbenul, iar lumea este cuprinsă de patima rodului, grădinile sunt grele de fructe ce stau, parcă, să strivească iarba în cădere/desprindere de pe ram, aerul este parfumat de miezul lor, nu de exfolierile florale, totul musteşte de împlinirea coacerii. În acest sens, *Scrisorile toamnei* sunt înscrisurile, semnele pe care le pune toamna în lucruri, mai bine zis modul cum ea în-fiinţează lucrurile, le dă viaţă, „coacere” adică; poeta doar urmăreşte aceste în-scrisuri/ în-scrieri – cu adaosul că se implică în această urmărire, o trăieşte descriind-o.

Filonul mistic al poeziei Ecaterinei Botoncea este şi de sorginte cărturărească – dar, şi însăşi selecţia lecturilor o dovedeşte, vine şi din aşa-zicânda moştenire culturală a mediului: ca bucovineancă, poeta se întâlneşte şi căutându-l, dar şi ca o întâmplare necesară cu misticismul mişcării de la Iconar. Este un misticism în care se topeşte cunoaşterea, unde absurdul este logic iar credinţa izvorăşte tocmai pentru că aparenţa este absurdă („Credo quia absurdum”).

Timpul nu există, de fapt, ca să poţi măsura cu ajutorul lui zări sau etape, ca să ai la îndemână exactităţi: *„Am pornit o călătorie spre ora exactă / niciodată nu ştiu unde e / unii spun că ar deţine-o şopârlele verzi / alţii că ar fi în stăpânirea ploii / ... ţii minte prima ploaie cum cădea / şi soarele străveziu leneş de după?/ ori a fulgerelor / atunci se luminează pentru o clipă întunericul / se trezesc din somn lung cei plecaţi şi tu.../...şi deodată pe cer apare ora exactă / răceala gurii lor înfierbântate / după o prea lungă tăcere / se strecoară în subţiorii mei / iar eu iau cu mine păduri şi flori în creştere / şi un curcubeu deasupra capului / cerurile se deschid verzi ca un codru lichid / un râu alăturea plecat ca şi mine pe jos / şi zarea foşnind / nimic nu moare mi-ai şoptit de sus / de jos / de jos în jos / nimic nu trece /se schimbă doar după mersul tău / unde eşti tu este ora exactă...”* În această meditaţie la un mormânt ni se spune că doar anii ce trec peste morţi se pot număra exact – şi că, în fond, sunt exacţi pentru tine, care-i ştii pentru că sunt morţii tăi, dar de ce să cauţi exactităţi în curgerea continuă? („La ce să măsuri anii ce sboară peste morţi”, spune şi Eminescu.) Or, dacă toate curg înseamnă că totul stă pe loc, trăim într-o mişcare în nemişcare.

Totuşi, timpul are un început, şi prin aceasta Ecaterina Botoncea pătrunde în universul creştin din a arăta că nu ne putem desprinde în favoarea exacticismului, a scientismului etc. Acest început este toamna, şi anume în ziua de 8 septembrie, naşterea Maicii Domnului: *„Aş vrea să merg cât mai aproape / de această zi / în care verdele se decolorează suav / şerpii se retrag spre văgăunile lor / şopârlele îşi iuţesc alunecarea prin ierburi / iar paşii mei se caută unul pe altul / fără sens / deranjând ciulinii / în răcoarea dimineţii / aş vrea să inventez singurătatea / pentru a-mi fi dor de ea / undeva pe un peron gol / unde nu mai soseşte niciun tren / dar unde te poţi privi într-un geam prăfuit / şi pe unde aleargă frunzele vântul / aş chema ploaia / pentru a-i face o declaraţie de dragoste / cu emoţie gângav neînţeles / ordonând ca pe ofrande sub ochii ei cereşti / sutele de poezii / neîndemânaticele scrisori / frunzele udate de cerneluri albastre / în nopţi fără noimă / expediate pe fugă spre mine însămi / sau poate spre alte singurătăţi ale ploii / cum ar fi / ochii Maicii Domnului născută azi / sub singurul semn care contează în calendar / semnul infinitului.”* Poemul, exemplar pentru arta poetică a Ecaterinei Botoncea, vorbeşte de singurătatea poetului faţă de cea a Sfintei, de scris în natură, cu picături de ploaie care sunt ochii cerului aşternându-se pe pământ – şi de scris ca ofrandă adusă Celei care evocă, prin naşterea Ei, infinitul. Perechea acestui poem, o găsim ceva mai departe, în acest adevărat psalm al lacrimilor, care trebuie să-l cităm: *„Priveşte-mi ochii Doamne / cercuri galbene / plisate / fluturi de iubire / cu care am atins mereu fragilitatea lumii // nu suntem decât umbra unor începuturi de visare / steluţe colorate / pe care se aşază furtuni de ape repezi // ne învârtejim în iubiri amăgitoare / spulberăm raza de lumină / devenind apoi scoici melci păsări // ne târâm ori zburăm / peste nisipul clepsidrei noastre şi marile lacuri // priveşte-mi ochii Doamne / şi îmi vei vedea lacrima deznădejdii / lentilă ostenită în căutarea Ta / Iubire adevărată / ţi-am tânjit răcoarea / şi nu am găsit-o sub niciun copac / nici o umbră nu-mi putea acoperi dorurile fără popas // am mers înainte până când am simţit că / ochii mei înfrunzesc / gândurile prind rădăcini şi ramuri // şi aşa / încărcată de păsări cântătoare / te-am simţit pe tine Doamne aşezat la umbra mea // atunci am devenit dimineaţă / iar Tu .../ anotimpul meu / priveşte-mi ochii Doamne şi culege de pe ei / roua mea...”* Se poate discuta, aici, eminescianismul („umbra unui vis”), arghezianismul (căutarea divinităţii prin lacrămi, dorinţa de cunoaştere ,etc.) – dar mai ales această imagine a divinului din umbră ce ne trimite la îngerii din lanuri ce însoţesc secerătorii în desenele revistei *Gândirea* (ale lui Damian). Asta, repet, ne aduce aminte repede că Ecaterina Botoncea este bucovineancă, iar misticismul ei profund o alătură de misticismul Iconarilor din perioada interbelică. Un ciclu al volumului său de versuri se numeşte „Acasă e doar aici” şi este un elogiul al Bucovinei, ţara zimbrilor cum îi place autoarei să rezume („...un zimbru mă simt şi eu.”) – iar ciclul următor (ultimul, al cincilea, al volumului): „La răscruce”, invocând devenirea, ajungerea în alte locuri – ca o toamnă, dar nu a vieţii, ci a creaţiei, ca o concluzie la acel *„Eram atât de frumoşi atât de tineri / şi nu ştiam câtă toamnă ascundem în noi”* din deschidere. Nu despre nostalgie sau dezrădăcinare este vorba – departe cu totul de asta! – ci doar de drumul ca drum, plecare şi ajungere, cu păstrarea începutului în aşternerea către viaţa lungă. Un „departe de casă” devenit „acasă”. Nu se neagă ciclul anterior, se completează.

Organizat în cinci părţi, ca o pentadă, implicând o dialectică anume a devenirii (cifra cinci este a stabilităţii, şi, dacă urmărim argumentele din *Pentamorfoza artei* de Al. Surdu, omul are cinci simţuri spre orientare, cinci extremităţi ale trupului – două picioare, două mâini şi capul, vezi imaginea lui Leonardo da Vinci – dar şi în natură găsim atâtea exemple, de pildă dacă tăiem un măr găsim cinci sâmburi în el, etc.) volumul Ecaterinei Botoncea oferă o fericită împletire a ideii cu forma, altfel zis: pe o structură bine ancorată în teorie se desfăşoară o adevărată viaţă literară a ideii însemnând eleganţă a expunerii, metafora ce nu este căutată ci vine de la sine invitând la lectură, coerenţă logică impecabilă (un adevărat pariu, pentru că autoarea aşterne cuvintele fără semne de punctuaţie – şi totuşi nici o tautologie, niciun nonsens...), spontaneitate ce creează şi întreţine impresia unei poezii ce se naşte de la sine, în afara autorului care o prinde, parcă, prompt din zbor.

* **ECATERINA BOTONCEA: *Scrisorile toamnei*,** Prefaţă de Nicolae Oprea. Ed. Bibliotheca, Târgovişte, 2023

Armonia între singurătate, prezent și eternitate

Perenitatea unui naţii este garantată de limba în care aceasta gândeşte şi se exprimă. Mihai Eminescu spunea că limba este „criteriul civilizaţiunii unui popor (...), un element esenţial, ba chiar un criteriu al culturii”.

Frumoasa noastră limbă română, cu toată încărcătura sa de imagini artistice sugestive, de mare sensibilitate, a constituit, de-a lungul veacurilor, un inepuizabil izvor de apă vie, din care oamenii cu har au sorbit, potolindu-şi setea, şi au dat la iveală creaţii care să meargă la sufletul cititorului, indiferent de vârstă sau de pregătire.

Născut pe meleaguri teleormănene (în comuna Crângeni) şi având ca prim dascăl un spirit luminat al elitei învăţătorimii locale, care i-a insuflat de timpuriu dragostea pentru scris, George Băicoianu şi-a urmat chemarea creatoare, iar în ultima vreme, sub înţelepciunea vârstei, a purces la a-şi aduna în volume creaţiile poetice, după ce ani la rând le-a publicat în ziare şi reviste literare de prestigiu, precum: *Ramuri, Luceafărul, Amfiteatru, Familia, Argeş, Neuma*, etc. şi au fost premiate la concursuri de creaţie literară.

Anul 2019 marchează debutul editorial al poetului George Băicoianu, cu volumul de versuri, *Maxinne,* apărut la Editura Neuma, Cluj-Napoca, bucurându-se de aprecieri critice favorabile. Iată ce spune unul dintre cei mai valoroşi critici literari de astăzi, Horia Gârbea: „George Băicoianu este un autor înzestrat (...) cu o clarviziune benefică scrisului său (...), este un versificator abil care joacă şi se joacă intens cartea calofiliei, a ceremoniilor galante. Este un vizionar şi un îndrăgostit care înainte de a iubi o femeie, reală sau imaginară, iubeşte însăşi dragostea”.

Într-o elevată limbă literară, presărată cu unele regionalisme, îşi aşterne poetul George Băicoianu trăirile sale, gândurile şi sentimentele în cea de-a doua carte, *Ieri, adineauri, cândva*, (Ed. PIM, Iaşi, 2022), al cărui titlu adună laolaltă trei adverbe de timp, ipostaze ale unui trecut mai mult sau mai puţin îndepărtat. Poetul ne face părtaşi la o vreme personală, aceea a trăirii şi a mărturisirii.

Întoarcerea în locurile natale îl determină pe poet să afirme, încă de la începutul volumului, că „Nu e pe niciunde ca la tine-acasă” (*Acasă*), venind apoi cu argumentele convingătoare:

anotimpurile se succed cu toată pleiada lor de frumuseţi, natura rivalizează cu pajiştile Raiului, păsările şi animalele domestice au ceva din puritatea primordială.

De altfel, lumea satului este omniprezentă în creaţia lui George Băicoianu, cu toată încărcătura ei de simboluri, semne, caracteristici..., surprinse metaforic. Nu sunt uitate nici împrejurimile, râurile Sâi şi Călmăţui, pădurea, drumurile, rusca de la marginea localităţii.

Toposul cultivat de autor este curtea copilăriei, unde se află casa părintească, dependinţele, grădina „gârbovă sub flori”... Curtea plină de troscot verde, acareturile, casa cu odăi cu destinaţii precise, un loc special având „odaia mare”... sunt învăluite într-o lumină caldă, trandafirie, într-o blândeţe desăvârşită, pe care numai dragostea adevărată le poate naşte.

Un veritabil ritual este pregătirea de către bunica a pâinii numite „azimă”, şi un autentic imn pare poemul dedicat acesteia: „Azima e-o simplă pâine nedospită,/ Rumenită lin, pe un pat de jar./ Într-un dumicat, regăseşti ogorul/ Adunat în moara cu porţi de stejar.// Azima mi-a fost binecuvântare,/ Când aripi de foame mă luau la rost./ Frământa bunica licăr de făină/ Şi-i găsea pe vatră loc de adăpost.// Azima adoarme numai sub ştergar,/ Lângă o icoană, locul nu şi-l schimbă./ Din mirosul unic, cotropind coşarea,/ Şi astăzi mai simt gustul ei sub limbă.”// (*Azima*)

Trecerea timpului a pârjolit tot ce altădată era frumos: „Pe uliţi, a murit de mult ţărâna...// Pe ruscă s-a surpat drumeagul, / Iar carele au putrezit...//... S-au măcinat şi ţestele sub care/ De sărbători, se rumeneau colaci...”// (*Ieri*).

Venirea toamnei, care alungă frunzele de pe ramuri, îi aminteşte poetului că nu suntem nemuritori: „În zborul lor, atât de trist,/ M-am regăsit mânat de-un gând,/ Că într-o zi, voi fi la fel,/ Zburând cu frunzele la rând.”// (*La rând*).

Iubirea pentru părinţi, bunici, neamuri şi pentru femeia de care a fost sau este îndrăgostit, iubirea pentru locurile dragi, încrustate pentru totdeauna în suflet, ca nişte efigii, domină lirica lui George Băicoianu, învăluind-o într-o mantie de lumină, pentru că poetul, blând şi înţelept, s-a lăsat „înhămat” de ea, şi acum încearcă să-şi ducă misiunea nobilă până la capăt: „M-a înhămat iubirea, ca să ar/ tot ce e suflet orb, fără izvor,/ şi, dacă pot, în miez de toamnă,/să semăn nemurirea în ogor.”// (*Adineauri*).

Poet al câmpiei şi al rurarului, George Băicoianu se exprimă direct, natural, într-o limbă curgătoare, lucruri care te cuceresc şi îţi creează senzaţia că eşti inclus spontan în realitatea pe care autorul o prezintă, devenind astfel părtaş la trăirile acestuia.

O carte bună este aceea care îţi spune ceea ce tu ştii deja şi în care te regăseşti cu propriul tău univers. *Ieri, adineauri, cândva* este una dintre ele, şi pentru meritul de a reuşi să adune în creaţiile dintre copertele sale atât simbolurile lumii dinăuntru, dar şi pe acelea din afară. Între poezia care deschide volumul şi cea din final, iubirea, viaţa cu bunele şi relele sale, singurătatea, prezentul şi eternitatea se întâlnesc într-o armonie desăvârşită, armonie pe care numai harul poetului a fost capabil să o ctitorească.

DOMNIȚA NEAGA

George Dimitriu

Un altfel de drog

Ba chiar se răspândise vestea că 'ncepe un joc nou, aşa că veniseră şi din saloanele învecinate. După câteva partide până şi cei mai răbdători renunţau - ba chiar, unul a recunoscut că nu va putea învăţa niciodată GO.

GO este un joc strategic, pentru doi jucători, asemănător cu şahul însă mult mai complex, cu originea în China antică. Se juca pe o masă care avea desenat un caroiaj, iar piesele (discuri albe sau negre) se lăsau plasate, pe rând, în intersecţii de către împăraţii chinezi şi partenerii lor de joc, în aşa fel încât să scoată un zgomot specific. Jucătorul mai puţin experimentat primea până la 9 piese, dispuse în avans pe tabla de joc, în puncte cheie (numite „de handicap").

În România GO s-a răspândit în anul 1982, atunci când revista „Ştiinţă şi tehnică" a publicat o serie de articole de iniţiere. În acel an, licean fiind, l-am învaţat şi eu, ba chiar mi-am făcut un „Caiet de GO" care conţinea regulile şi exemplificări ale diverselor situaţii. Pentru a-l juca aveam nevoie doar de o foaie dintr-un caiet de matematică şi de un creion cu radieră.

Primul adversar mi-a fost Călin, vecinul blond şi căpos de aceeaşi vârstă cu mine. După ce a citit caietul, am început partidele...

Jucaserăm vreo 50 însă, chiar şi cu 9 piese primite în avans, reuşise performanţa de a pierde de fiecare dată în mai puţin de 20 minute.

– Băi Căline, nu mai are rost să joc cu tine - nu progresezi deloc. Hai mai bine să jucăm table!

– Vom juca până când te voi învinge! Nu mă las! m-a înştiinţat în timp ce-mi arunca o privire roşie.

– Fără să fiu prezicător, asta nu se va întâmpla niciodată! E un joc greu, de strategie.

– Să schimbăm locaţia: hai la mine acasă - au cerut buzele sale strânse.

Aşa că ne-am strămutat în curtea casei lui, unde a continuat să piardă. La un moment dat, am tunat:

– Gata! Nu mai am nicio motivaţie să joc, de vreme ce ştiu cine va câştiga.

– Hai să jucăm pe ceva! încearcă să mă tenteze faţa rotundă a blondului.

– Pe ce?

– Pe mâncare! Dacă învingi, poţi să alegi între plăcintă, friptură ori sarmale. Dacă pierzi, mergem la tine şi-mi dai tu haleală.

Era o zi superbă, iar Soarele rotund părea că-mi face cu ochiul, aşa că m-am lăsat înduplecat. Bine, şi formaţia mea de gurmand a avut un cuvânt de spus...

– Fie! Da' de unde ai mâncare, că mama ta nu găteşte?

Nu mi-a răspuns. După două ore dispăruseră toate cele enumerate, însă le înfulecaserăm împreună. Abia în ziua următoare am aflat că lăsaserăm nişte bieţi chiriaşi flămânzi!

Timpul a trecut iar eu am fost încorporat, însă nu după multă vreme m-a cazat un Spital Militar - cel din Timişoara. Trecuseră vreo câteva zile de când doctorul Vultur mă operase şi mă plictiseam îngrozitor, aşa c-am decis să-i învăţ pe colegii de suferinţă GO. Mi-a fost uşor să găsesc un caiet de matematică şi un creion cu radieră, iar clienţi erau din belşug, căci oricum pacienţii n-aveau nimic de făcut. Ba chiar se răspândise vestea că 'ncepe un joc nou, aşa că veniseră şi din saloanele învecinate. Prin urmare, am prezentat onoratei asistenţe regulile ş'am început meciurile. După câteva partide până şi cei mai răbdători renunţau - ba chiar, unul a recunoscut că nu va putea învăţa niciodată GO. Exista însă-n salon un soldat timişorean, un individ nu prea ‹nalt, cu o faţă calină.

– Eu voi reuşi să câştig - mi-a spus c-un dispreţ suveran, ţinând ridicat unul dintre degetele mici.

Asta pentru că era pansat, căci Vultur îl operase de cinci ori.

– Ultima oară mi-a spus că dacă nu-i reuşeşte nici acea operaţie, o să-mi taie degetul - îmi povestise el.

Aşa că pornise către Sala de Operaţii cu o carte în mână.

– Ce ai de gând să faci cu ea? îl întrebase cu voce aspră Vultur, un tip cu o faţă rotundă, brăzdată de linii ascuţite, faţă care se lăsase ornată c-o mustaţă ţanţoşă şi c-un nas dispreţuitor.

– Vreau să citesc în timpul operaţiei, ca să nu-mi fie frică!

– Eşti nebun! Dar o să fac tot posibilul să-ţi salvez degetul.

Şi i-l salvase! Iar acum, bănăţeanul şi-l expunea cu mândrie. Asta nu l-a ajutat însă să câştige. Timp de vreo 15 de partide!

– Nu mai joc! Nu vei reuşi niciodată să mă învingi! am declamat, înciudat.

– Te rog! Vreau să continuăm până câştig. Hai să jucăm pe mâncare - îmi cere, cu faţa roşie de furie şi cu ochii scăpărând văpăi.

Adevărul e că-i aducea mumă-sa tot felul de bunătăţi, ce nu se găseau pe vremea celui care avea să devină Întâiul Executat al Neamului: pateu, cârnaţi, salam, cozonac.

– Dar sunt operat în zona rectală, prin urmare n-am voie să consum decât supe!

– Oferta-i valabilă doar acum. Gândeşte-te bine! fornăi timişoreanul.

Pân' la urmă am cedat şi, evident, în scurt timp m-am îmbuibat. Cum n-am mai vrut să joc, a început o bătaie cu perne, bătaie care s-a generalizat, asemenea celor cu frişcă din filmele de odinioară. Fusesem nevoit să mă retrag strategic (dar în grabă) spre încăperea cu tronul, unde însă am avut parte de chinuri groaznice, aşa c-am pătruns, cu sfială, în temuta Sală de Pansamente. M-am lăsat, cu vinovăţie, măsurat din cap până-n picioare de privirea cutezătoare, de şoim, a lui Vultur...

– Grijania mă-tii! De ce-ai mâncat, mă? Acum trebuie să-ţi scot copcile, croncăne el în timp ce meşterea la dosul meu.

– Gata! Opriţi-vă! zbier după scurt timp.

– Ce-i? întreabă iţindu-şi nasul dispreţuitor.

– Lăsaţi copcile-n pace! Nu mai suport durerea. N-aţi vrea mai bine să vă învăţ GO? apuc s-arunc printre urlete.

Răspunsul lui a fost colorat, dar mut - cel puţin aşa am avut impresia. Poate de la stelele verzi apărute instantaneu în câmpul meu vizual, ca urmare a unui scurt, dar intens contact al capului cu mânerul foarfecelui...

Fiul meu cel mare era deja bărbat atunci când, într-o zi, am decis să-l învăţ GO.

Jucaserăm zilnic şah, timp de aproape un an, însă nu mai avea motivaţie căci începuse să câştige. Ba chiar îşi clădise o reputaţie printre cunoscuţi, aceea de învingător al tuturor jocurilor, chiar şi al celor cu care lua contact pentru prima dată. Aşa că i-am propus să-l învăţ ceva mai greu. A acceptat cu bucurie, dar, din păcate, reputaţia lui s-a lăsat ştirbită. Se dovedise însă a fi primul adversar redutabil! Nu s-a lăsat nici el - a cumpărat un joc de GO...

Premiile revistei ARGEŞ: 2004 - 2023

2004

Opera Omnia – Constantin Bălăceanu-Stolnici

Premiul pentru Literatură – Mircea Bârsilă

Premiul pentru ştiinţă – Alexandru Boboc

Premiul pentru artă plastică – Gheorghe Pantelie

Premiul pentru muzică – Gheorghe Gomoiu

Premiul pentru teatru – Ion Focşa

Premiul pentru publicistică – Mihai Golescu.

Premii de excelenţă: Nicolae Leonăchescu, Mihail Diaconescu, Vavila Popovici, Cristian Meleşteu, Ilarie Isac, Nicolae Bondoc, Ion Pantilie, Gheorghe Dobrică, Emanoil Popescu, Adina Badea, Luminiţa Borta, Matei Varodi, Augustin Macarie, Cristian Constantin.

Premii speciale: George Rizescu, Silvestru Voinescu, Stan Florea, Sergiu I. Nicolaescu, Petre Popa, Ion Lică-Vulpeşti, Nic. Petrescu, Ion Gheorghe Vrăneanţu, P.S. Calinic, Iuvenalie Ionaşcu.

2005

Opera Omnia – Radu Cârneci

Premiul pentru Literatură – Radu Aldulescu

Premiul pentru ştiinţă – Octavian Sachelarie şi Victor Petrescu

Premiul pentru artă plastică – Ion Pantilie

Premiul pentru muzică – Vochiţa Stoian

Premiul pentru teatru – Luminiţa Borta

Premiul pentru publicistică – P.S. Calinic.

2006

Opera Omnia – Luca Piţu

Premiul pentru literatură – Gheorghe Izbăşescu

Premiul pentru ştiinţă – Gheorghe Păun

Premiul pentru teatru – Mircea Diaconu

Premiul pentru publicistică – Robert Turcescu

Premiul pentru arte plastice – Ion Aurel Gârjoabă

Premiul pentru muzică – Moise Mitulescu.

2007

Opera Omnia – Paul Goma

Premiul pentru literatură – Liviu Ioan Stoiciu

Premiul pentru muzică – Tudor Gheorghe

Premiul pentru teatru – Florin Dumitru

Premiul pentru arte plastice – Mariana Şenilă-Vasiliu

Premiul pentru publicistică – Flori Stănescu.

2008

Opera Omnia – Şerban Foarţă

Premiul pentru literatură – Coniţa Lena

Premiul pentru teatru – Ileana Iordache-Streinu

Premiul pentru artă plastică – Mara Diaconu

Premiul pentru ştiinţă – Magda Ursache

Premiul pentru muzică – Tiberiu Dragoş Oprea

Premiul pentru publicistică – Denisa Popescu.

2009

Opera Omnia – Mircea Handoca

Premiul pentru literatură – Nichita Danilov

Premiul pentru critică literară – Nicolae Oprea

Premiul pentru ştiinţă – Gh. Păun

Premiul pentru muzică – Alexandru Tomescu

Premiul pentru critică – Petru Pistol →

proză

Marian Drumur

Incertitudini aleatorii

Îndeobște angajații foloseau poarta principală, dar Biscean observă ieșirea mică laterală a vizitatorilor deschisă așa că porni către ea, antrenându-l tacit și pe Livius, funcționarul de la etajul I, care purta o servietă burdușită; tăcură până dincolo de mirosul persistent al terebentinei dominante.

– Te duc eu în oraș, îl asigură în timp ce traversau scuarul. Mașina mea e dincolo. Ai văzut umbra clădirii?

– Știu eu, ezită celălalt. Autobuzul e mai sigur... ce are umbra?

– Are, că arată vremea... Iar autobuzul, dacă vine... Că strada este în reparații, plină de restricții.

Tare ar fi vrut să-i povestească lui Livius cum de zăbovise atât peste program... o funcționară îl somase să predea *urgent* fișa standard cu măsurile de siguranță, taman acolo, în biroul dânsei... ca s-o greșească de două ori iar la plecare o semnase eronat... dar *ce* să spui? În loc de asta, indică:

– Uite-o; veche, dar bună. Aruncă geanta în spate!

Însă posesorul ei preferă să i se alăture, comentând:

– Trebuie să predau ceva important la centru... Lasă-mă prin preajmă.

Strada era într-adevăr în reparații, adică înțesată cu spărturi în asfalt, denivelări, movile de pietriș, scânduri pentru trecerile pietonilor... nu era vreme de vorbit, când uneori trebuia folosit trotuarul; chiar au trecut, la un moment, razant cu oblonul larg basculat al unei case, la fereastra căruia gospodina stivuia perne.

– Închide-o, tanti, că ți-l iau! strigase Biscean.

La o altă locație, din cauza cocoașei în drum, era de trecut între o stivă de conducte metalice și vecinătatea fundației circulare vaste ce delimita o cavitate nesfârșită.

– Pivniță antiatomică, decretase șoferul. Doișpe metri de la sol... că nu știi ce vine!

Livius se mărginise să dea din cap.

Când să revină pe carosabil, careva exterior bătu în geamul mașinii. Biscean opri și acționă macaraua respectivă.

– Ce vrei?! se răsti.

– Fă-ți pomana, du-mă și pe mine până la răscruce, se milogi trecătorul. Sunt eu, Mudrig, mai an lăiniceam cu pescuitul la cărămidărie, stăteai cu vecinii, știi, am împărțit berea...

– Bat-te, Mudrig, tu erai? Omul cu cortul? Ai avut noroc! Și de ce nu meri pe jos, o palmă de drum?

– Vezi, mai am și țeava asta... Vede lumea... *Asta* era o țeavă de schelă, încă mânjită cu var.

– Păi e de șase metri, obiectă Biscean.

– O leg înfășurată, n-ai grijă, sârmă și carton se găsesc, plin de ambalaje vechi pe aici.

– Dai o bere.

– Dau, cum să nu!

Cum traseul era sinuos, se deplasau mai încet; în schimb călătorii avură parte de vorbăria noului-venit; tolănit lângă servieta burdușită, cu o mână cumpănind în exterior țeava atârnată de stâlpul autoturismului, îi informă pe companioni cum se sculase de dimineață să profite de oportunități, el fiind actualmente ziler de ocazie.

Numai că se aflară curând înaintea unui șanț de-a curmezișul drumului... nu era chip să treacă, așa că Biscean ieși să strige la muncitorii strânși mai încolo, înconjurând ditamai lansatorul de conducte tip *Caterpillar*.

– Era o pasarelă metalică aci, unde-i? Știu sigur!

– Era, răspunse oarecine, dar e mutată temporar, să băgăm conductele. Vezi și singur!

Dreptu-i, se vedeau pe margine câteva tuburi groase din beton.

– Și noi ce facem?!

– Apoi, cum vă luminează Cel-de-Sus... A scris și la gazetă!

Tocmai atunci un geamăt adânc și un vuiet suitor copleșiră împrejurimile.

– Asta-i sirena de la turnul de apă, opină Mudrig. Se dă alarma... Exercițiu cică... Dar nu mai mișcă nimic o oră-două. Ne-am procopsit! Eu o iau cătinel încolo, cât e liniște.

– Și eu? se întrebă tare Biscean. Nici să întorc n-am unde... Nici de ce... n-o las în trafic.

– Bag-o într-o curte, îl sfătui celălalt, indicând o casă cu etaj și gard metalic proteguitor. Uite, sun eu aci, arată de-a noastră!

Într-adevăr, gospodina ce deschisese fereastra la etaj păru să recepționeze argumentele solicitantului.

– Eu sunt, coană-mare, eu, micimanul cu ordinea de ast-vară... Doar deschide, că-ți deslușesc!

Până să apară gazda la intrare, Mudrig explică:

– Aici a fost un tractir extra, dar mucles, vorbesc eu.... *„La li...dicul vesel”* adăugă dând semnificativ șoferului cu cotul.

Cum-necum, șoaptele vorbitorului convinseră femeia trupeșă care deschisese portița; se retrase, iar poarta impunătoare manevrată dezvălui o peluză largă și o clădire joasă în partea opusă, cu multe uși și ferestre, aidoma unui motel.

– Îmi poți spune madam Soare, preciză gazda. Bine, du-o în curte, dar atât! Să nu fie vorbe... O lași aci, vii mâine dimineață, suni două lungi și una scurtă. Ai avut noroc cu dumnealui.

Mudrig, care dezlegase țeava, arătă în sus: un nor mare galben-cenușiu se apropia, împins de vânturile nordice; o anomalie luminoasă îi umplea miezul, modificându-și mereu forma. În vecini câinii porniră să latre.

– Nu-i bine, nu-i deloc. Trebuie să accelerez!

Pustiul străzii se schimbă - zbârnâitul unei drone îi precedă plutirea scrutătoare pe axul drumului, acompaniată de sclipiri roș-albastre rău-prevestitoare.

În momentul acela o bătrânică ce târșâia picioarele cu ajutorul unui baston ortopedic se apropie și îl rugă pe Mudrig, cam în dreptul cotului, s-o treacă strada.

– Hai, da' repede, acceptă acesta, pe când se îndepărtau.

Ceilalți doi se priviră,

– Ăsta n-a fost ciripitor la fabrica de panglici?

– Poate, dar s-a reprofilat... Nu l-or mai fi plătit.

– Sunt teribil de grăbit... N-ai cum ști. Fii atent, ia, te rog, plicul. Luni mi-l dai... Dacă nu vin, pune-l la cutia poștală. Poți s-o faci?

– Firește, mai apucă Biscean să răspundă în urmă.

Mudrig, eliberat de binefacere, grăbi pasul, dar când auzi drona, ce părea să-l ia în cătare, lepădă țeava în șanțul stradal și se făcu una cu un panou publicitar din vecinătate. Mai târziu, pe bucăți, ajunse acasă. Abia a doua zi recuperă obiectul, care deveni balustrade la scara de intrare în bloc, lucrare ce îi acoperi două luni din întreținere.

Livius reuși să ajungă la centru, unde află că sosise prea târziu... motivațiile erau de prisos, așa că fu mutat disciplinar în altă localitate, începând chiar din ziua următoare.

Și Biscean ajunse anevoie la domiciliu. A doua zi, în zori, luă autobuzul și se duse să-și recupereze autoturismul... după ce plăti parcarea... fără discuții! La serviciu află că Livius nu venise, dar când descoperi o cutie poștală constată că nu mai avea plicul... pasămite cineva din autobuz îl remarcase în buzunarul sacoului și-l sfeterisise.

Așa a fost să fie!

Cum traseul era sinuos, se deplasau mai încet; în schimb călătorii avură parte de vorbăria noului-venit; tolănit lângă servieta burdușită, cu o mână cumpănind în exterior țeava atârnată de stâlpul autoturismului, îi informă pe companioni cum se sculase de dimineață să profite de oportunități, el fiind actualmente ziler de ocazie.

➝ Premiul pentru publicistică – Gabriel Stănescu

2010

Opera Omnia – Mihai Șora

Premiul pentru proză – Varujan Vosganian

Premiul pentru poezie – Marian Drăghici

Premiul pentru dialog intercultural – Dan Arsenie

Premiul pentru eseu – Leonid Dragomir

Premiul pentru publicistică – Irina Georgescu

Premiul pentru critică literară (postum) – Al. Th. Ionescu.

2011

Opera Omnia – D.R. Popescu

Premiul pentru poezie – Adrian Alui Gheorghe

Premiul pentru traducere – Leo Butnaru.

2012

Opera Omnia – Ileana Mălăncioiu

Premiul pentru critică literară – Al. Cistelecan

Premiul pentru poezie – George Vulturescu

Premiul pentru proză memorialistică – I.P.S. Calinic.

2013

Opera Omnia - Horia Bădescu

Premiul pentru eseu - Nicolae Coande

Premiul pentru reportaj literar - Mihai Barbu

Premiul pentru proză - Cristian Meleșteu.

2014

Opera Omnia – Gheorghe Grigurcu

Premiul pentru poezie: Gellu Dorian

Premiul „Gheorghe Tomozei” – Sergiu I. Nicolaescu

Premiul pentru eseu – Ioan Lascu.

2015

Opera Omnia – Nicolae Prelipceanu

Premiul pentru critică literară – Vasile Spiridon

Premiul pentru poezie – Octavian Doclin.

2021

Premiul pentru proză – Marian Ilea

Premiul pentru arte – Alexandru Jurcan

Premiul pentru poezie – Florentin Sorescu

2022

Opera Omnia: N. Georgescu

Premiul pentru restituiri culturale: Cosmin Victor Lotreanu

Premiul pentru cronica limbii române: C. Voinescu

Premiul pentru traducere: Crenguța Mălăiaș

2023

Premiul pentru poezie: Daniel Corbu

Premiul pentru proză: Dumitru Augustin Doman

Premiul pentru eseu: Cristian Cocea

Premiul pentru polemos: Dumitru Ungureanu

Premiul pentru cronica limbii române: Iudita Dodu Ieremia

Premiu special: Florin Golban

Aurel Udeanu

***Și astăzi, noaptea, ca să mă ia somnul, trebuie să mă retrag în abisul ăla de dinainte de* Facere.**

Ochiul (minții) nu vede! Singură inima

vede dincolo de carne și de oase, de groapă. Mulțumită ochiului inimii, cufundat în întunericul supraluminos din *Cel Ce Este* (dintotdeauna), nu mai râvnesc ceea ce fiul țărânii n-are dreptul să râvnească. Stau în bezna din preaplinul *Luminii Nepătrunse* cum în pântecele protector al mamei, fără a mai trebui să sosesc vreodată în groaza unui trup. Este un *ce* mai presus de lumină care nu poate fi încăput de cuvinte. Abia acum înțeleg de ce, copil, lumina puternică mă speria. Căutam locurile cu lumină cât mai puțină: pivnița casei părintești, scorbura stejarului matusalemic din fundul grădinii. La marginea Universului, în întunericul amniotic, eram la adăpost de toți și de toate. Și astăzi, noaptea, ca să mă ia somnul, trebuie să mă retrag în abisul ăla de dinainte de *Facere*. Ghemuit în ne-lumina orbitoare în poziția de fetus, mutat în ne-timp, reușesc să adorm. Necazul este că, dimineața, cu nesfârșită tristețe, trebuie să constat c-am fost expulzat înapoi în lumina mincinoasă de jos. Este o mistificare că ochii văd. Singură inima însetată după *Cel Ce Este* (anume pentru mine) vede. Adevărat grăiesc vouă - cine nu-și dezghioacă de-ndată ochii din orbite și nu și-i zvârle hrană păunilor din ogradă nu va ajunge niciodată *Acasă*. (În cerul din inimă!)

Constanța Popescu

Bucuriile nu se mai încheie la nasturi, butonierele lor au pus fermoar pe dorință...

Semăn cu mine

Ce să fac? Semăn cu mine.
Tu îmi puneai de fiecare dată,
speranțe înfășurate în batistă,
nădejdea cu parfum de tinerețe
erau bonus tristeților,
care-mi uscau cărarea...
Clopote mici în locul inimii
obosesc așteptările.
Nu erau destule drumuri, mamă,
fericirea trecuse mai departe,
n-a ales ulița mea. Tu făceai biserici
în toate intersecțiile, eu traversam
prin locuri nemarcate, câmpiile
își creșteu poveștile în locul ciulinilor...
Despre iubire am aflat tot,
de la început și nu am memorat
esența: bucuria de a iubi... Am uitat tot
și am inventat așteptarea.
Pe străzi mai trec îmbrățișări expirate,
mai trec cuvinte de iubire,
din niște filme vechi, demodate,
cine să le mai țină minte, lexicul s-a updatate
cu emoticoane... Nu mai vorbim,
avem nevoie de miresmele începutului
când copilăria semăna cu iubirea...

Icoane pentru doi

Toată noaptea am cojit cuvintele,
să avem mieji proaspeți la cafea.
Bucuriile nu se mai încheie la nasturi,
butonierele lor au pus fermoar pe dorință...
te-aș fi iertat, m-ai fi iubit,
sărbătorile încep dimineața devreme,
mă întrebi dacă mai inventez povești,
dacă am măturat tăcerea de pe prag,
e tot mai albă și se vede.
Dimineața e o depărtare rece,
pașii obosiți așteaptă o mirare,
un semn în calendarul durutelor șoapte,
nu le mai aud și nu mai recit poeme,
jocul de doi a învățat să se descalțe la ușă,
sufletul se roagă
și desenează icoane pentru amândoi.
Oglinda are privirea aburită
și lacrimile nu pot spune: bună dimineața...

poesis

Alexandru Madian

Alexandru Madian este heteronimul lui Alexandru Ciprian Bodog (n. 5.07.1995, Arad). A absolvit Facultatea de Litere a Universității de Vest din Timișoara (limbi și literaturi, română-engleză), în cadrul acesteia urmând și cursurile masteratului Literatură și cultură - contexte românești, contexte europene. A fost colaborator al revistei *Orizont*. A mai publicat în *Observator cultural* și pe platforma *Poetic Stand*. A primit mai multe premii literare, dintre care menționăm: Premiul *Budila Express* (Concursul de debut în poezie *Alexandru Mușina*), Marele Premiu *Nicolae Labiș* și premiul acordat de *Observator cultural* în cadrul Concursului național de poezie *Același cer ce nu e*.

11 septembrie

Doar un sfert de oră până la apus.
Înainte de *Suntan*.

Era o toamnă destul de frumoasă când,
străbătând de la un capăt la altul
o stradă dintr-o zonă pe care credeam
că o cunosc cât de cât, mi-a ieșit
în cale (parcă de nicăieri) un cimitir.

Atunci n-am intrat. Acum, însă, da.
De la un capăt la altul i-am indus în eroare,
le-am părut pe bună dreptate suspect,
puțină derută la ceas de seară
(un tip în albastru a rămas perplex
văzând că mă așez pe o bancă și încep să scriu).

25 de grade, iată
temperatura ideală pentru morți.

Îmi rămâne doar să aștept lăsarea întunericului,
sub cerul ăsta pe care prefer să nu-l (de)scriu.

16 septembrie (partea a doua)

Pe bancă, lângă
malul abrupt al canalului,
sub o salcie.

Zero mișcări vizibile
în blocul de pe cealaltă parte,
unde poate chiar acum cineva moare,
dar presupunerea e atât de puțin probabilă
încât aproape că devine ridicolă.

Doar vântul și umbra împotriva căldurii,
numai umbra și vântul împotriva morții.

20 septembrie (prima parte)

O nouă zi cu vânt și soare
pe bancă, la poate nici o sută de metri
de malul stâng (depinde de unde privești)
al Mureșului nu tocmai albastru.

La stânga un bloc în stil *The Florida Project,*
la dreapta, ceva mai departe, promenada
dincolo de care încep smârcurile
(e posibil să nu fie, „tehnic" vorbind, tocmai smârcuri,
dar e totuși un plural care-mi place prea mult ca să renunț la el).

Punctul de observație nu e prea bun,
atrag prea mult atenția trecătorilor,
care poate tocmai din cauza mea nu se mai pot
bucura pe deplin de o destul de plăcută
după-amiază de vineri.

Vânt aspru printre frunze și prin ierburi,
vânt neliniștitor, de rău augur,
tulburând parcă pacea perfectă
a smârcurilor.

24 septembrie (prima parte)

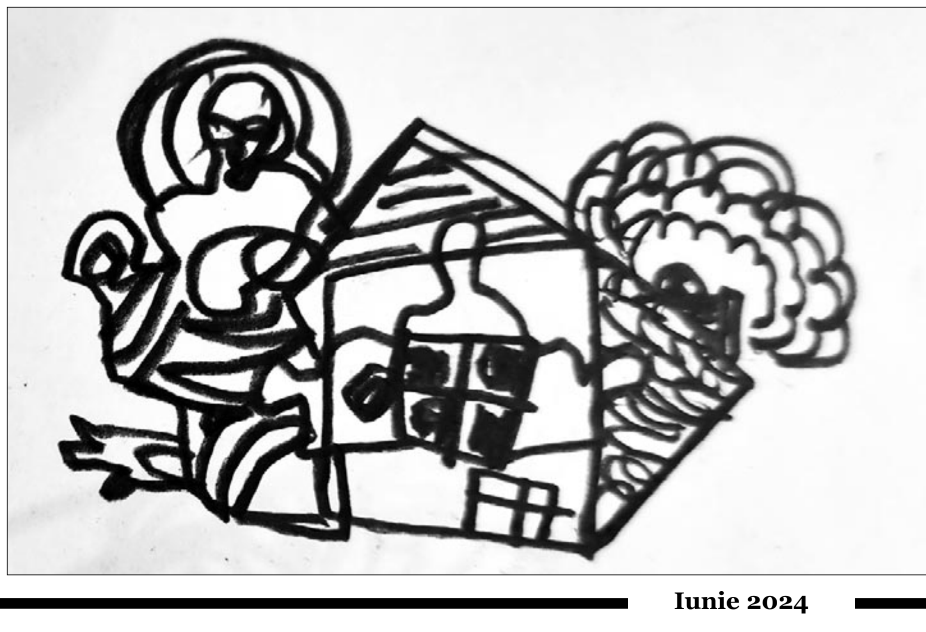
Din nou în autogara
care arată exact așa cum
o știam.

Vreo trei autobuze au plecat
doar de când am ajuns
spre destinații care îmi
vor rămâne necunoscute.

Alte autobuze parcate,
câțiva oameni,
nelipsiții porumbei,
plus un oval floral,
pentru contrast.

Un cunoscut post de radio
poate fi ascultat la difuzorul
fixat deasupra băncilor.
Muzica se prelinge imperturbabil
în peisajul vag urbanizat.

Blugi avem,
ciorapi,
o geacă faină,
domnule dragă.

Cristian Cocea

Jurnal de bibliotecă

Urmuz, Balotă, Păun

Recent, la Conacul Goleștilor, a avut loc o întâlnire memorabilă. Academicianul Gheorghe Păun, formidabilul nostru om de cultură, a susținut o conferință-spectacol, invocând, încă o dată, spiritul lui Urmuz, misteriosul grefier sinucigaș. Departe de a marca finalul manifestărilor dedicate, în 2023, autorului "Paginilor bizare", evenimentul a ațâțat și mai mult curiozitatea publicului, ajutându-l să descopere un scriitor unic, cu o operă atât de provocatoare.

Mărturisesc că, înainte de Anul Urmuz, eram destul de sceptic în ce-l privește pe tipul acesta cu nume imposibil: Demetru Dem. Demetrescu-Buzău. Despre el aflasem încă din liceu, la Râmnic. Emil Diaconescu, profesorul nostru de limba și literatura română, obișnuia să ne arate ediții princeps și reviste vechi. Printre ele, "Bilete de papagal", foaia lui Arghezi, numărul cu medalionul dedicat lui Urmuz. Și tot domnul Diaconescu (Dumnezeu să-l aibă în pază!) ne-a învățat fabula "Cronicarilor", prilej de amuzament adolescentin. Evident, nu înțelegeam mai nimic, mi se părea o aiureală veselă (cam ca partea cu "Galileo Figaro" din "Bohemian Rhapsody"), dar cu atât mai tare mi se fixase în minte. Mai târziu, mi-a căzut în mână ediția Sașa Pană, apărută prin '70, la "Minerva", o carte cu coperți mortuare, care avea meritul de a strânge laolaltă scrierile autorului de la Curtea de Argeș. Inutil să mai spun că și pe asta am citit-o cu superficialitate, rapid, ca un patinator obișnuit să alunece pe suprafețele cuvintelor, fără să-l preocupe abisul înghețat de sub picioare. Da, Urmuz îmi amintea de Kafka, de Jarry, însă mi se părea prea puțin.

De fapt, aveam nevoie de un ghid, de un interpret. Călinescu nu mă ajuta - în "Istorie" îi dedicase numai câteva cuvinte și n-am făcut efortul de a căuta în altă parte. Într-o vreme, citind "Literatura luciferică", mi-am închipuit că am găsit călăuza în persoana lui Radu Cernătescu, licențiat în filosofia culturii și adept al științelor hermetice. Maestrul explica obsesiile lui Urmuz printr-o ipotetică apropiere de cercurile masonice, printr-o inițiere "nedigerată". Tatăl scriitorului, doctorul Ionescu-Buzău, ar fi călătorit la Paris, în 1888, împreună cu întreaga familie. Acolo, prin intermediul confratelui Cristien Pascani, cumnatul său, ar fi fost inițiat într-o lojă masonică. Despre Pascani, profesor la Sorbona, Cernătescu notează că era indiscutabil francmason, demnitar al Lojii "Les Admirateurs de l'Univers", participant la Congresul masonic internațional din 1889, celebrând Centenarul Revoluției Franceze. Să admitem. Dar Mitică avea, pe-atunci, doar cinci ani. Despre ce inițiere "nedigerată" vorbim? L-o fi văzut pe taică-su, prin casă, cu șorț și colan? Ei, și? Mai târziu, la București, o fi frecventat doctorul vreun Atelier și l-a prezentat Fraților pe fiu-său, acum licean la "Lazăr", ca "lowton"? Greu de crezut, ținând cont de relațiile reci dintre ei. Oricât de provocatoare ar fi la prima vedere, ipoteza lui Radu Cernătescu rămâne doar atât - o ipoteză. Ca să-l înțelegi pe Urmuz, e nevoie de o perspectivă istorică, psihologică, literară. La un astfel de efort s-a angajat academicianul Gheorghe Păun.

În 2021, domnia sa a identificat mormântul scriitorului, de la cimitirul "Bellu", căzut în uitare și l-a refăcut. În 2022, a organizat, la Curtea de Argeș, o expoziție aniversar-comemorativă de fotografii, realizate de Ducu Gheorghiescu, cu participarea fiului lui Sașa Pană, Vladimir. O terasă-cafenea, din apropierea locului unde s-a născut Urmuz, îi poartă numele și este dezvelit un monument. În 2023, în orașul Basarabilor, academicianul a prezidat Simpozionul Internațional "Urmuz", ale cărui lucrări au fost tipărite într-un volum de 370 de pagini. Graficieni din toată lumea au realizat 180 de portrete ale scriitorului - expoziția fiind prezentată la Biblioteca Academiei Române. Poșta Română a lansat o serie filatelică "Urmuz", piese de teatru inspirate de "Paginile bizare" au fost puse în scenă la Curtea de Argeș, Pitești și București. Au apărut monografii semnate de Lucian Costache și Ana Olos, volume de epigrame urmuziene, teatru și traduceri. Până și un asteroid a fost botezat "Urmuz"! Dincolo de acestea, rămân de referință cele trei volume "La curtea lui Urmuz", în care Gheorghe Păun a desfășurat o hermeneutică multifațetată a personalității și operei singularului autor. În fine, tot domnia sa a semnat prefața celei de-a treia ediții a monografiei "Urmuz", scrisă de criticul literar Nicolae Balotă în anii '70, reeditată anul acesta de "Cartea Românească Educațional", poate cea mai bună introducere în universul straniului creator.

Nicolae Balotă (1925-2014) a fost un strălucit universitar clujean, a cărui carieră s-a întrerupt brutal în anii '60, din motive politice. După mai mulți ani de detenție, eliberat, Balotă revine în viața intelectuală, fiind angajat la Institutul de Istorie și Teorie Literară "G. Călinescu". Cercetător, apoi șef de secție, profitând de parțialul "dezgheț" ideologic din primii ani ai lui Ceaușescu, el uimește lumea literară publicând un studiu amplu, cuprinzând biografia modestului grefier de la Curtea de Casație: copilăria și relațiile cu familia, anii de școală de la București, prieteniile din liceu, pasiunea nesatisfăcută pentru o carieră muzicală, peregrinările tânărului judecător, din Argeș în Dobrogea, războiul, rutina funcționărească, în fine, moartea, la 40 de ani. O a doua secțiune conținea interpretarea amănunțită a operei - tehnica de compunere, personajele, obsesiile, motivele și simbolurile puse la lucru. Pentru prima dată, sunt luminate subteranele textelor urmuziene. Se dovedea că scriitorul argeșean n-a fost nici un mucalit, așa cum părea în adolescență, amuzându-se pe seama celorlalți, nici un suprarealist, amestecând cuvinte în pălărie. Balotă ni-l descrie ca pe un tip enigmatic, pendulând între stări psihice extreme, un mare sensibil, un mare introvertit, construindu-și minuțios coșmarurile. Un scriitor dornic de afirmare și speriat de ce va spune lumea. Personajele sale sunt hibrizi monstruoși, oameni-pasăre, marionete mecanomorfe care se agită în spații închise, cupluri bizare, dominate de pulsiuni sado-masochiste și de mania puterii. Îmbrăcate burlesc, au șuruburi în spinare și insecte lipite pe gușă, te lovesc cu ciocuri de lemn aromatic, te sperie lungindu-și gâturile cu extensii de mucava. Un personaj a fost fabricat pe cale chimică, altul se dovedește "ascuțit bine la ambele capete și încovoiat ca un arc", un al treilea este un ventilator pervers. Menajeria asta, coborând parcă din tablourile lui Hieronymus Bosch, se agită, cârâie, ciugulește, își umflă diverse excrescențe, ține în captivitate viezuri pe care-i siluiește și-i mănâncă. Unde-i umorul? Unde-i gluma? Păpușarul se ascunde în spatele unei ironii tulburi, lăsând la vedere doar păpușile. În definitiv, ce gândea Urmuz, scriind? Și de ce s-a sinucis? "Aș vrea să dau un nume suferinței care l-a împins în neființă. Cred că nu e denumire mai potrivită pentru acea scofâlcire a lumii din jurul său, pentru decolorarea ei în ochii săi, pentru marea secetă pe care o simțea (...), decât acel cuvânt prin care medievalii desemnau o ciudată boală a cugetului și simțirii: acedia", concluziona Nicolae Balotă. Acedia, adică vidul lăuntric, golirea lumii de sens și valoare. Acedia, "demonul amiezei" care-i chinuie pe deprimați, storcându-le ultima picătură de energie, îngropându-i de vii sub lespedea tristeții. Punându-le revolverul la tâmplă. Uite că abia acum încep să-l înțeleg pe Urmuz.

S-a descoperit tot ce se putea descoperi, s-a spus tot ce se putea spune despre nefericitul nostru Mitică? La conferința de la Golești, academicianul Gheorghe Păun l-a întâlnit întâmplător pe Aurelian Bădulescu, un criminalist specializat în descifrarea psihologiei individului, plecând de la trăsăturile lui faciale. Arătându-i o fotografie cu Urmuz, profilerul i-a spus că... Dar despre asta, cu altă ocazie!

...domnul Diaconescu (Dumnezeu să-l aibă în pază!) ne-a învățat fabula "Cronicarilor", prilej de amuzament adolescentin. Evident, nu înțelegeam mai nimic, mi se părea o aiureală veselă (cam ca partea cu "Galileo Figaro" din "Bohemian Rhapsody"), dar cu atât mai tare mi se fixase în minte.

Iudita Dodu Ieremia

Corect/Incorect

Destinul unui popor depinde de starea gramaticii sale.
Nu există mare națiune fără proprietatea limbii. **(Fernando Pessoa)**

FONOLOGIE CU ENTUZIASME

Nu se poate spune în cuvinte cât de încântat este Săndel când primește mesaje cu urări fie de sărbători, fie de ziua lui. Le citește pe îndelete, rostește cu glas tremurat fiecare cuvințel, atent la nuanțe, de parcă ar recita poeme de iubire. Într-o zi însă, a constatat că este incapabil să-și dovedească talentul actoricesc pentru a citi tare și cu dăruire un mesaj în care iubirea era exprimată cu prea mult entuziasm: „La mmmulți annni!". S-a străduit Săndel să pronunțe m-urile și n-urile și i-a ieșit ceva asemănător cu o mantra tibetană. Și chiar așa, cu buzele lipite (pentru articularea lui [m]) sau cu limba proptită în spatele incisivilor (pentru articularea lui [n]), tot se auzea vocala [î] ca un bâzâit sau ca un bas continuu. Nu putea și pace să prelungească aceste consoane, nici măcar să le pronunțe fără ajutorul unei vocale. A luat apoi consoanele la rând, în alte formulări, pentru a vedea dacă este vreuna care se poate pelungi: „Pppoftă bbbună!" La [p], ținând buzele lipite, era cât pe-aci să-i iasă altceva și s-a oprit la timp. La [b], tot cu buzele lipite să nu scape vreun pic de aer, i s-au umflat obrajii, i-a tresărit diafragma și mai-mai să se sufoce. Săndel își imagină apoi răspunsul afirmativ la o cerere în căsătorie în scris: „Dddda!", ar fi răspuns ea. Bietul pretendent sigur și-ar fi retras cererea, neștiind dacă iubita sa dârdâie de frig sau de frică ori are vreo boală necunoscută. Cu partea de jos a limbii lipită de vălul palatului sau de glotă, a încercat Săndel să prelungească consoanele [c], [g], [k' (ch+i/e)], [g' (gh+i/e)], [h] ceea ce a dat naștere unor sunete de păsări strangulate, dându-și ultima suflare. Încercarea de prelungire a consoanelor [t] și [ț] a fost mai dificilă decât cea a lui [d], căci nu se putea ajuta de voce și i-a ieșit ca un scuipat de mâțe sau ca stoarcerea ultimei picături dintr-un tub cu cremă. Consoanele [f], [v], [s], [z], [ș], [j] articulate ba cu buza inferioară apropiată de dinții superiori, ba cu vârful limbii pe dinții incisivi, ba cu partea anterioară a limbii, pe partea anterioară a palatului a avut impresia că le poate prelungi, întrucât își făcea loc puțin aer, dar pe un culoar îngust, de ai cărei pereți se freca, dând naștere unui șuierat. Acum și-a dat seama de ce a scris Coșbuc „Prin vulturi vântul viu vuia" sau Eminescu „Vâjâind ca vijelia...". Tot încercând să prelungească consoana [v] și-a imaginat Săndel verdictul dat în scris de către jurați: „Vvvinovvvat!". Judecătorul nu ar lua în serios acest verdict, temându-se că jurații se bâlbâie, deci nu sunt siguri de vinovăția inculpatului. Simpatice au fost consoanele [č (c+i/e)] și [ğ (g+i/e)], la a căror pronunțare partea anterioară a limbii se așeza pe partea anterioară a palatului, oprind aerul, apoi

(continuare în p. 30)

litere

Ninel Ganea

Inerţia creştinismului

Tindem să uităm sau suntem forţaţi să trecem cu vederea roadele creştinismului. Şi nu mă refer la realizările culturale, ci la îmbunătăţirile vieţii de zi cu zi, chiar dacă nu într-un sens strict material.

Zilele trecute, în timp ce mă plimbam printr-un cartier muncitoresc, cum sunt mai toate cartierele oraşului, mi-a sărit în ochi o mamă nu foarte bătrână, care îşi ţinea de braţ fiul. Avea aproximativ aceeaşi înălţime ca mama sa, deşi nu îţi puteai da seama prea bine de vârstă, pentru că băiatul suferea de sindromul Down. Amândoi erau îmbrăcaţi cuminte şi nu se remarcau decât prin atenţia cu care copilul stătea lipit de mama uşor ostenită. Cei doi au trecut pe lângă o florărie tocmai în momentul în care o cunoscută de-a lor ieşea de acolo cu un buchet în mână. Femeia aceasta, la prima tinereţe, îmbrăcată dezinvolt, cu papuci în picioare şi părul decolarat, era evident de-a locului, din cartier. După felul în care se mişca îţi puteai da seama că nu stătea prea departe iar strada şi magazinele sunt o prelungire a apartamentului şi blocului în care trăieşte. Nu avea mai nimic remarcabil, fiind genul de femeie pe care ai fi putut-o întâlni la fel de bine la un ştrand, la bâlciurile populare organizate de primării sau la marile praznice. Cu alte cuvinte, părea ca peştele în apă pe stradă, printre oamenii mulţi.

Când tânăra femeie i-a văzut pe cei doi, l-a salutat foarte călduros pe băiat. După care i-a dat repede buchetul de flori, destinat evident altcuiva, ca să i-l dea mamei sale. „Dă-i şi un pupic lu' mama". Băiatul, foarte bucuros şi el de întâlnire, s-a conformat cuminte, iar mama, vizibil mişcată, a primit buchetul neprevăzut şi sărutarea. Apoi au mai schimbat, probabil, nişte vorbe, dar eu trebuia să îmi văd de ale mele iar ceea ce mi-a atras atenţia tocmai se sfârşise.

Cu ocazia asta mi-am adus aminte de copilăria mea în care destui copii cu probleme erau într-un fel „adoptaţi" natural de tot cartierul. Lumea îi proteja, fiecare cum putea, băieţii încercau să se poarte mai frumos când treceau astfel de familii pe stradă, li se lua apărarea ferm în faţa agresorilor verbali, acasă copiilor li se explica de ce trebuie să aibă grijă faţă de x sau y etc. Existau şi inevitabilele răutăţi specifice vârstelor imberbe însă predomina sentimentul acesta de apartenenţă.

...mi-am adus aminte de copilăria mea în care destui copii cu probleme erau într-un fel „adoptaţi" natural de tot cartierul. Lumea îi proteja, fiecare cum putea, băieţii încercau să se poarte mai frumos când treceau astfel de familii pe stradă, li se lua apărarea ferm în faţa agresorilor verbali, acasă copiilor li se explica de ce trebuie să aibă grijă faţă de x sau y etc.

Sentimentul acesta nu apăruse de niciunde, chiar dacă pe atunci nu îmi puteam da seama de asta şi mi se părea că lucrurile nu au cum să fie altfel.

Am înţeles târziu că normalitatea cu care fusesem obişnuit se construise în timp, ceea ce nu însemna că era un „construct social", şi că este pe cale de dispariţie. De fapt, abia când am început să sesizez absenţa tot mai multor gesturi şi atitudini normale nu cu mult timp înainte am realizat că inerţia creştinismului este pe final, iar noile valuri nu vor mai avea nici timp, nici înţelegere şi nici vreo dispoziţie pentru gesturile şi reflexele care îndulcesc viaţa.

Cazul copiilor cu sindromul Down este poate unul dintre cele mai izbitoare pentru că, în decurs de nici 25 de ani, am trecut de la protejarea acestor sărmani la pledoarii mai mult sau mai puţin sofisticate pentru uciderea lor. Astăzi, când detectarea bolii se poate face prematur, responsabilitatea (în trecut i se spunea „crucea") creşterii unui astfel de copil este văzută ca un gest de iresponsabilitate şi iraţionalitate. Iar cei care decid să nu îşi omoare copiii sau copilul sunt blamaţi şi condamnaţi fără drept de apel la tribunalul progresului uman. Schimbarea de optică nu s-a produs dintr-odată şi era oarecum inevitabilă din momentul în care evoluţionismul a început să se impună ca metafizică a modernităţii. Asta explică şi de ce evoluţioniştii mai consistenţi sunt în primele linii ale mişcării eugenice şi argumentează fără trac în reviste respectabile pentru uciderea copiilor cu sindromul Down.

Drumul de la eugeniştii care scriu în jurnale academice „peer-reviewed" până la femeile simple de pe stradă, care oferă flori mamelor cu copii bolnavi nu este atât de lung pe cât ar părea la prima vedere. Şi sunt toate şansele ca astfel de femei şi gesturi să dispară, dacă nu au dispărut cumva iar scena văzută de mine să facă parte dintr-o zonă crepusculară creştină.

Florin Chivoci

La hotarul lumilor

Ştiute sau bănuite, frontierele unui ţinut pot ascunde sau dezvălui uneori identităţi deosebite ale acestuia. Astfel de descoperiri ies la lumină mai ales la răscrucea unor lumi de pe o graniţă imaginară. Sunt hotarele aşezate peste reliefuri deosebite sau care acoperă o aşezare sau o comunitate, precum se întâmplă şi în apropierea noastră. Un meleag anume din răsăritul Piteştilor, fostă mărginire a două regiuni, a marcat, totodată, şi separaţia spirituală a două orizonturi deosebite. Vechea „frontieră" dintre Argeş şi Muscel, de care oraşul este intim legat, împărţea, de fapt, actualul judeţ în două universuri distincte. Pământul acesta, care se afla între malul stâng al Argeşului şi Dealul Mare al Piteştilor, era poarta prin care se intra „Acolo unde-n Argeş se varsă Râul Doamnei", după cum declama Ion Pillat.

Despre această perindare aflată la confluenţa celor două districte, în punctul cel mai apropiat de oraş, se nasc adesea felurite întrebări. Cât de muscelean a fost sau a rămas ţinutul aflat imediat în dreapta Argeşului piteştean, de pildă, sau cărei întinderi i-a aparţinut el, de fapt, dacă privim spre apropierile pe care le-a împărţit odinioară? Sunt câteva nedumeriri despre tărâmul aflat la răscrucea meleagurilor istorice şi care pot aprinde imaginaţia trăitorului de aici. Cam cine este el, de fapt? Un piteştean „de peste râu", un muscelean periferic, un localnic cu un suflet diluat de nostalgia pentru o lume dispărută, patriarhală şi cu sentimentul dezrădăcinării? Dacă s-ar lămuri aceste întrebări, atunci am putea înţelege cât de „argeşean" e sau a mai rămas, în esenţa sa, acest ţinut de podgoreni care a fost cuprins odată în fostul judeţ Muscel. Atât el, cât şi localităţile care îi succed, pe mai departe, pe malul stâng al legendarului râu.

De aici, de la ideea de hotar, de întâlnire a unor lumi în imediata vecinătate a capitalei argeşene începe să fie închipuit într-o altă lumină acest ţinut al Ştefăneştilor, întocmai ca o curioasă îmbinare între două arii culturale distincte. Ca o peliculă de film împărţită în două cadre ce se derulează concomitent pe un singur ecran. Cei care îşi au obârşia în această zonă- tampon, care delimita până în veacul trecut cele două districte s-ar putea simţi atât musceleni, prin tradiţii sau obiceiuri1, cât şi alt fel de piteşteni, prin identitatea şi starea de spirit pe care ţi-o dă vieţuirea în umbra marelui oraş. Dar „graniţele" nu sunt numai intrări în lume, ci sunt, ele însele, o lume. Precum în cazul de faţă...

Regăsirea ţărmului pierdut...

Literatura ne poate oferi viziunea cea mai expresivă despre această demarcaţie dintre ţinuturile istorice ale Argeşului şi Muscelului, prin opera condeierilor care au scris despre acest loc. Ne gândim în primul rând, fireşte, la versurile lui Ion Pillat. Evocând locurile natale în poezia sa simplă şi sentimentală, bardul de la Florica a lăsat una din cele mai frumoase imagini ale acestui tărâm de trecere. Atât în volumul *Pe Argeş în sus*, cât şi în alte creaţii, poetul pastelurilor simboliste a cutreierat îndelung prin geografia şi cronica acestui cosmos, în care şi-a cântat cu duioşie regretul după copilărie şi adolescenţă. Urmaşul Brătienilor este, negreşit, „patronul" spiritual al acestei periferii muscelene şi, totodată, al vecinătăţii atât de „piteştene" de sub dealul de la Florica, întinse peste podgoriile din dreapta Argeşului, de la Ştefăneşti, Valea Mare ori Izvorani.

În plimbările şi reveriile sale, eul poetic pillatian se perindă între dealul sau via Floricăi şi apa Argeşului, ocolind, poate fără să-şi dea seama, o limită. Nu se remarcă nicăieri în versurile sale apropierea de spiritul şi de forfota oraşului, ci doar prezenţa îndelungată în rusticitatea locului natal. Promenadele sale nu trec niciodată de celălalt mal al râului, nu pătrund în universul citadin, pentru că drumeţul nostalgic rămâne să-şi reînvie amintirile petrecute odată în lumea *sa*. În rememorarea afectivă a universului infantil îi ies în cale repere ca relicvele casei de la Florica, parcul Goleştilor, via de la Izvorani, Zăvoiul, Valea Popii ori pădurea din Valea Mare. Din toată această străbatere pe care o implică periplul său, este interesant de subliniat cum se reflectă în imaginarul lui împrejurimea spaţiului cu care rezonează în chip deosebit. Astfel, privind departe, în zare, dinspre pitoreasca Florică, contemplaţia pillatiană descoperă Valea Argeşului, lunca şi casele mici ale Piteştilor: *„Dar drumul brusc coteşte: în ochii mei câmpia / Cu petici de-arătură şi-mbracă sărăcia / Văd Argeşu-n zăvoaie, cu case mici Piteşti./ O, deal de la Florica, în toamnă, drag îmi eşti*" (*Bătrânii*). O întreagă privelişte se desfăşoară peste zăvoaie, până în Câmpia Piteştilor, dincoace de care poetul are sentimentul că se găseşte altundeva, pe un alt tărâm, că aparţine lumii Muscelului, care se întindea, oficialmente, până în „buza" oraşului. Nu se entuziasmează, bunăoară, chiar poetul de ambianţa încântătoare a „casei din Muscel", locaş al intimităţii şi fericirii depline: „*Vezi, raiul e o casă din Muscel, / Tot prin livezi de stele sui la el.*"(*Mreaja*) ?! Putem visa cu ochii deschişi, imaginându-ne în ce stare de spirit era poetul când a făcut această confidenţă lirică.

Comentând felul în care spaţiul poetic pillatian s-a făurit pe seama întoarcerii în trecut, criticul literar Dumitru Micu compara, la un moment dat, regresiunea lui Pillat într-un timp aievea cu o regăsire a ţărmului pierdut, denumire care va deveni şi titlul unuia din volumele ulterioare ale poetului: *„Regăsirea Argeşului, a Rîului Doamnei, în care îi «arde sclipind» trecutul, este pentru poet o regăsire de sine. Florica e Olimpul lui Ion Pillat, un spaţiu privilegiat, asemenea satului mitic blagian şi cetăţii Isarlâc a lui Ion Barbu.(...) Liric, descoperirea «ţărmului pierdut» echivalează cu o nouă regăsire. Florica îi restituie poetului sufletul copilăresc.*"2 În fapt, ideea de „ţărm pierdut" al copilăriei poetului, în care s-ar afla cuprins acest spaţiu imaginar, îşi găseşte concordanţe în situarea sa geografică. Pământul străbătut de paşii poetului este tot un fel de ţărm pierdut, revendicat de ambele lumi pe care le separă şi în a căror fiinţă se regăseşte, deopotrivă.

1 Arhaicul obicei ţinut de „Focul lui Sumedru" este larg răspândit în arealul muscelean, fiind prezent inclusiv aici, la vărsarea Râului Doamnei; în schimb, imediat dincolo de Argeş, focurile de Sumedru nu se mai zăresc, toamna, în niciun sat. Din sens opus, „Târgul de sub Dealul Piteştilor", care se ţinea de secole aici, pe moşiile din ocolul oraşului, vine să întărească ideea unui continuum al vieţuirii de pe cele două maluri ale Argeşului piteştean.

2 Text reprodus din volumul „O constelaţie a poeziei române moderne" de Dinu Pillat, Ed. Cartea Românească, Bucureşti, 1974, p. 295.

Jean Dumitrașcu

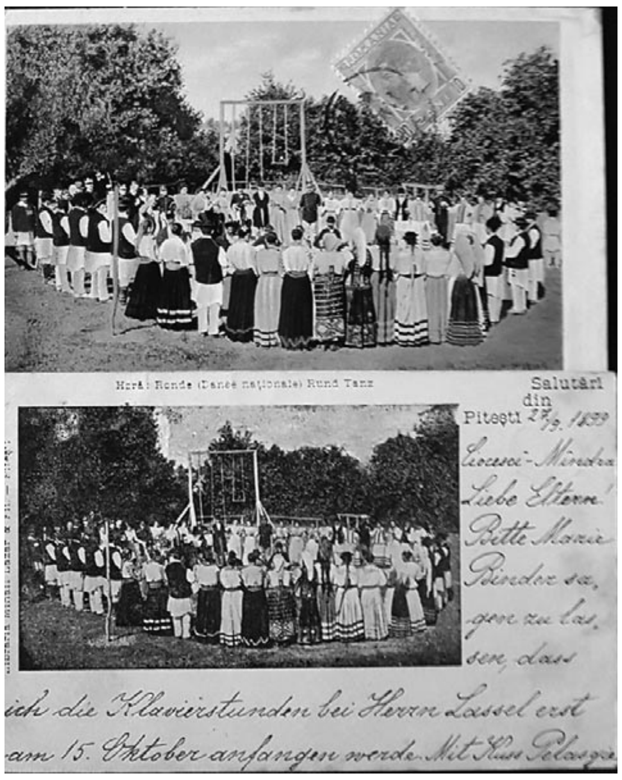

Povestiri despre Piteștiul vechi

HORE LA PITEȘTI, LA 1899!

La începutul anilor 1990, la căminele culturale de la țară încă se mai organizau hore și baluri de Paște și de Crăciun. Pe vremea bunicilor și străbunicilor, aceste hore aveau loc în izlaz, fiind susținute de câte un lăutar greu găsit prin alte comune și bine plătit.

Dar la oraș? Să fi existat dintotdeauna saloane de dans? Eventual în care să se valseze sau să se promoveze tangoul...

O carte poștală de la 1899 – cu salutări din 27 septembrie – ne arată că la Pitești, probabil în zona centrală, se organizau hore. Hora este descrisă de editor ca dans național. Iată, la Pitești, un obicei uitat, cu o frumoasă horă câmpenească. Nici nu știi ce să admiri mai întâi, costumele populare sau nu, ofițerimea prinsă în horă!

AȘA ARĂTA O BENZINĂRIE DIN PITEȘTI ÎN ANUL 1930

Nimeni nu a vorbit de existența... benzinăriilor din Pitești. Iată o fotografie de la 1930 cu o asemenea benzinărie. Doar automobilele apăruseră și la Pitești de ani buni. Firește, nu ca astăzi, când orașul e paralizat de mașini.

Benzinăria din imagine este din Strada Bălașa, aici se afla una dintre primele cinci stații de distribuție OSIN-OIL (așa se numeau benzinăriile atunci) din zona Pitești. Pe șapca salariatului scrie chiar OSIN, ca lumea să știe. Celălalt cetățean din imagine, piteștean non-conformist, probabil era un client. În spatele stației, se poate vedea fațada Restaurantului „Elysee" (proprietar Gh. Alexiu).

O PETRECERE CU LĂUTARI ÎN PĂDUREA TRIVALEA

Suntem în anul 1934, iar un grup de tineri piteșteni au ieșit la iarbă verde în Pădurea Trivalea să petreacă numirea lui Gheorghe Tătărescu ca prim-ministru. Glumesc, desigur, doar suntem într-un an de alegeri.

Nu doar plimbările cu birja sau pe jos erau preferate de piteștenii care mergeau în Pădurea Trivale să își petreacă timpul liber, ci și petrecerile cu lăutari. Fotografia prezentată e cea mai bună dovadă în acest sens. Nu lipsește patefonul, probabil când lăutarii mai luau o pauză, iar un puști ține în brațe și o minge de fotbal. O domnișoară (sau slujnică) ține o cutie de table, joc foarte la modă în perioada interbelică la Pitești, îndeosebi în cafenele.

În 1934 trecuse criza economică, iar de pregătirile pentru un nou război mondial nu știa nimeni. Așa că oamenii puteau fi fericiți. Măcar cei din lumea bună, nu oricine își permitea să tocmească proprii lăutari...

O NUNTĂ LA PITEȘTI ÎN 1933

Iată cum arăta o nuntă la Pitești în anul 1933 în lumea bună. Dacă mireasa are tradiționala rochie albă, în fotografie apar rudele apropiate, fie în costume populare, încă la modă la acea vreme, fie în costume moderne, fie în uniforme militare. Dar acest amalgam oferă farmec. Farmecul unei lumi demult apuse...

ÎN 1967 NU EXISTAU PISTE DE BICICLETE ÎN PITEȘTI

În 1967, în Pitești nu exista nicio pistă de biciclete și nimeni nu visa pe atunci să fie creată vreuna! De militat în acest sens, nici pomeneală! E clar că am dus lipsă de profeți. În zilele noastre, unii candidați la președinție încearcă să-și facă imagine apelând la mersul pe bicicletă, chiar pe trotinetă. Firește, ținând cont de traficul infernal, bicicleta ar fi o soluție, dar... mai e mult până departe.

Puștiul din imagine, pe tricicleta sa cu spițe moi, nu promovează nimic, se plimbă liniștit, cu o pălărie care-i dă importanță, prin centrul Piteștiului. Cine știe, poate se va recunoaște în poză!

Cărți poștale și fotografii din colecția CĂTĂLIN TUDOR

COLEGIUL „BRĂTIANU", ÎNCĂ FĂRĂ BUSTUL LUI BRĂTIANU

Cea mai importantă instituție de învățământ preuniversitar din Argeș, și anume Colegiul Național „Ion C. Brătianu", a pornit la drum la 6 septembrie 1866 cu doar 12 elevi și un singur profesor, Nicolae Micescu, acesta predând toate disciplinele!

Treptat, gimnaziul se dezvoltă, iar Primăria Pitești îi construiește, cu sprijinul guvernului liberal, un impozant sediu. După moartea premierului Ion C. Brătianu, la 1 septembrie 1894, Gimnaziul de Băieți primește numele acestuia, cu titulatura de Liceu Clasic. Numele de Brătianu e șters după 1945, liceul primind numele de Nicolae Bălcescu (1957-1997), până la revenirea, în 1997, la numele îndreptățit.

La 35 de ani de la evenimentele din 1989, bustul lui I.C. Brătianu nu a revenit pe frontispiciul colegiului, deși au fost și conduceri liberale ale colegiului. În schimb, în fața instituției de învățământ, tronează... două busturi ale lui Nicolae Bălcescu. Brătianu e un simbol, Piteștiul a fost cunoscut peste 50 de ani ca „orașul Brătienilor".

Carte poștală din 1905, circulată, și fotografie din 1936.

remember

David Ilina

eseu

NEÎNŢELES SAU DE NEÎNŢELES? CAZUL HEGEL

Dornic să înţeleagă, cititorul resimte mai tot timpul un soi de rezistenţă la lectură, dar şi senzaţia intoxicării verbale. Nu poate evita impresia că Hegel a siluit realitatea, obligând lucrurile să se conformeze cuvintelor. Trebuie însă admis că acest tip de limbaj este impus în mod hotărâtor de genul de filosofie practicat: filosofia de sistem, eminamente speculativă.

Cu privire la condiţiile înţelegerii unui text vom fi de acord că unele ţin de cititor, altele de autorul textului în cauză. Cel ce se află în postura de cititor trebuie să fie *interesat* de înţelegerea mesajului cuprins (codificat) în text. Acest aspect – interesul – e determinant pentru mobilizarea energiei comprehensive, pentru susţinerea (motivarea) efortului mental cerut de actul înţelegerii. Dar interesul cititorului e, aici, condiţie necesară, nu şi suficientă. Cititorul trebuie să fie şi *apt* să înţeleagă, să dispună de resursele intelectuale adecvate înţelegerii, să aibă o pregătire prealabilă venită din contactul anterior cu domeniul din care provine textul. Superficialitatea, graba, nerăbdarea pot fi piedici serioase în calea înţelegerii. La rândul lui, autorul textului, mai ales pentru că, în mod obişnuit, se adresează unui cititor abstract, impersonal, trebuie să se asigure că îndeplineşte condiţiile minime ale unei înţelegeri reuşite, că are ştiinţa sau priceperea de a se face înţeles. În ultimă instanţă, trebuie să evite situaţia de a nu fi înţeles pentru că e... de neînţeles.

Experienţa arată că nu există o minte care să le priceapă pe toate, după cum multe idei nu sunt şi nu pot fi exprimate pe înţelesul tuturor. Inteligibilitatea absolută rămâne un ideal. Înţelegerea mesajelor este şi rămâne relativă. Mai corect ar fi să vorbim de grade sau nivele de înţelegere.

Filosofie uşoară & filosofie grea

În *Cercetare asupra intelectului omenesc* Hume distinge între „filosofia uşoară şi limpede" şi „filosofia greu de înţeles". Cea dintâi se referă la „lucrările scrise într-un stil uşor, care nu se îndepărtează prea mult de viaţă şi nu cer o mare încordare sau izolare pentru a fi înţelese". Cei ce practică acest gen de filosofie împrumută „mijloacele poeziei şi ale elocinţei". E un gen accesibil publicului instruit, căci temele puse în discuţie pot deveni cu uşurinţă subiecte de conversaţie de interes public. Preocupată îndeosebi de formarea moravurilor, filosofia de această factură ar putea fi numită „filosofie practică".

Prin contrast, cea de-a doua manieră de a practica filosofia se regăseşte în scrierile ce se prezintă ca sisteme sau construcţii conceptuale atotcuprinzătoare, născute mai mult din înariparea imaginaţiei, din elanurile raţiunii, decât din cercetarea faptelor. Preocupate de fundamente, de principiile sau cauzele prime ale lucrurilor, de ordinea existentă în lume, aceste scrieri cu ambiţii metafizice pretind că oferă explicaţii cu valoare universală, absolută. Obscuritatea lor izvorăşte din natura însăşi a problemelor abordate, din nivelul înalt de abstractizare al ideilor puse în joc, dar şi din caracterul multinivelar şi arborescent al raţionamentelor proprii gândirii speculative. Jargonul metafizic face aproape de nepătruns acest gen de filosofie: „speculaţiile lor par abstracte şi chiar de neînţeles pentru cititorii de rând". De această dată, filosofii metafizicieni „îl consideră pe om o fiinţă mai degrabă cugetătoare decât activă şi se străduiesc mai mult să-i formeze intelectul decât să-i cultive moravurile".

Obscuritatea filosofiei profunde şi abstracte este „neplăcută şi obositoare", dar mai cu seamă ea este „o sursă de incertitudine şi eroare" deoarece intră pe terenul presupunerilor incontrolabile. Hume consideră că, în ciuda obscurităţii, a dificultăţilor de înţelegere pe care le ridică şi a insuccesului ei cognitiv îndoielnic, filosofia de acest tip nu trebuie neapărat abandonată, nu trebuie să i se întoarcă spatele în mod dispreţuitor.

Cărţi pe noptieră

De obicei, cititorii pasionaţi ţin pe noptiera de lângă pat câteva cărţi, cele care le-au mers la suflet, ori le-au luminat mintea. E cât se poate de firesc: tinzi să păstrezi, să ţii aproape ceea ce ţi-a produs plăcere. Cum bucuria lecturii e favorizată, între altele, de uşurinţa receptării mesajului, se presupune că aceste cărţi au fost scrise în cheia accesibilităţii. De regulă, ele nu solicită din partea cititorilor înzestrări intelectuale şi eforturi mentale ieşite din comun, nu ridică dificultăţi deosebite de înţelegere.

Din această perspectivă, e puţin probabil că pe noptiera celor interesaţi de filosofie îşi vor găsi loc prea lesne cărţi precum *Metafizica* lui Aristotel, *Critica raţiunii pure* a lui Kant, *Fiinţă şi timp* a lui Heidegger ori *Devenire întru fiinţă* a lui C. Noica. Sunt elaborări teoretice socotite „grele", al căror limbaj ermetic le face (aproape) inaccesibile publicului larg. Nu doar că sunt scrise într-un jargon depărtat de folosirea curentă a limbajului, dar abordează chestiuni abstracte, fac referire la entităţi ce nu fac obiectul experienţei curente. În schimb, scrierile unor autori ca Seneca, Erasmus, Voltaire, Montaigne, Pascal sau Cioran au şanse incomparabil mai mari să poposească pe noptierele iubitorilor de înţelepciune.

Am (nu doar eu) serioase motive să presupun că *Fenomenologia spiritului* scrisă de G. W. Fr. Hegel are şanse foarte reduse de a se afla pe noptiera cuiva. Nici măcar pe noptiera prea multor filosofi de profesie. A fost şi continuă să fie una din cărţile mult lăudate, dar puţin citite. Cei care s-au încumetat s-o deschidă s-au confruntat de la primele pagini cu dificultatea textului. Se pare că nu există carte de filosofie mai aridă, mai încâlcită, mai nesuferită, motiv pentru care s-a spus că Hegel, poate mai mult decât Kant, e tipul de autor modern în ale cărui scrieri „îţi rupi dinţii" de la primele pagini. După mai multe încercări nereuşite de descâlcire a textului ajungi probabil la concluzia lui Giovanni Papini: „Hegel e filosoful cel mai filosof...El a creat capodopera incomprehensibilului". Împotriva celor care vorbesc despre „veşnica văicăreală a gândirii leneşe" trebuie spus că Papini era un cititor răbdător şi avizat al filosofului german.

Un autor greu de înţeles

Hegel este un gânditor însemnat, neîndoielnic unul dintre cei „mari", dar un autor ale cărui scrieri ridică serioase dificultăţi de înţelegere. O spun mai toţi istoricii filosofiei, comentatorii şi exegeţii impunătoarei opere hegeliene. În *Dicţionar de filosofie şi logică* Anthony Flew apreciază că „scrierile lui Hegel sunt de o obscuritate notorie". Se citesc greu, lectura lor presupune multă răbdare şi osteneală, solicită o mobilizare specială a atenţiei şi neapărat o prealabilă familiarizare cu gândirea de tip speculativ. Jacques D'Hondt, comentator avizat al lui Hegel şi, pe deasupra, hegelian convins, recunoaşte, de asemenea, ceea ce cu greu poate fi negat: caracterul incomprehensibil al unora din scrierile filosofului german. Michel Onfray (*O contraistorie a filosofiei*, vol. 6) e de părere că nebulozitatea conceptuală, prin care Hegel i-a fascinat pe discipoli şi i-a vexat pe oponenţi, a făcut din idealismul absolut „o maşină greoaie de produs până la saţietate triade, triouri, trilogii, trinităţi şi tripticuri". Folosindu-se de „metoda" dialectică, nimic altceva decât o artă a unor „ficţiuni conceptuale", Hegel ar fi reuşit mai curând performanţa de a fi un „metafizician al eterului". Arthur Schopenhauer zisese „şarlatan", Papini a zis „impostor şi magician", Karl Popper zice „scamator".

La noi, opera lui Hegel (în special *Fenomenologia spiritului* şi *Ştiinţa logicii*) continuă să fie şi astăzi o „nucă tare" pentru cei preocupaţi de filosofie şi dornici să-i aprofundeze mesajul. Lucrurile stau şi astăzi cum le prezenta la un moment dat G. Liiceanu (vezi *Cearta cu filosofia*): în ungherele ultime ale acestui sistem filosofic „nu se aventurează decât o mână de specialişti la două-trei generaţii". Chiar dacă Hegel a reuşit să impună o modă în epocă, filosofia lui, în special prin ermetismul limbajului pe care ea singură şi-l crease, nu a reprezentat niciodată o „filosofie populară". În prefaţa scrisă la cartea lui C. Noica (*Povestiri despre om*) Sorin Lavric reia aprecierea: „Hegel şi-a îngropat ideile în etanşeitatea unui jargon irespirabil, un jargon din cauza căruia *Fenomenologia spiritului* nu mai este citită azi aproape de nimeni".

Să adăugăm şi faptul că Hegel însuşi ar fi recunoscut la un moment dat caracterul ininteligibil al *Fenomenologiei*. Lui i se atribuie o butadă celebră (unii sunt de părere că butada îi aparţine lui Schelling şi a fost formulată de acesta în intenţie ironică): „Numai unul dintre discipolii mei m-a înţeles, dar şi acela, din păcate, m-a înţeles greşit". Într-o altă variantă se relatează că, spre sfârşitul vieţii sale, răsfoind *Fenomenologia*..., Hegel mărturisea că în afara lui şi a bunului Dumnezeu nimănui nu-i va fi dat să o înţelegă.

Arthur Schopenhauer, contemporan cu Hegel, aflat în aspră rivalitate cu acesta, părea să aibă dreptate: „Dacă îţi pui vreodată în gând să toceşti inteligenţa unui tânăr şi să inabilitezi creierul său pentru indiferent ce gândire, n-ai pentru asta mijloc mai bun decât să-i dai să citească pe Hegel".

Surse ale dificultăţii de a înţelege

Obscuritatea scrierilor lui Hegel e pusă de obicei pe seama *limbajului* folosit de el. Nigel Wartburton (*Mică istorie a filosofiei*) e de părere că „scrierile lui sunt diabolic de dificile, parţial pentru că, asemenea lui Kant, Hegel se exprimă într-un limbaj foarte abstract şi utilizează termeni pe care el însuşi i-a inventat". Jacques d'Hont (vezi *Hegel şi hegelianismul*) recunoaşte „proverbiala obscuritate" a unora din scrierilor lui Hegel, care provoacă „perplexitatea" multor cititori. Într-adevăr, limbajul folosit de Hegel descumpăneşte prin caracterul lui ermetic, insolit, aparent arbitrar: abundenţa anumitor termeni vagi sau utilizaţi cu mai multe înţelesuri, sintagmele extravagante, alcătuite prin juxtapunere lexicală, alcătuirea arborescentă a frazelor, folosirea excesivă a majusculelor în interiorul propoziţiilor, topica discutabilă, schimbarea registrului discursiv prin glisarea de la concepte abstracte la metafore, digresiunile ample etc. ridică serioase obstacole în receptarea conţinutului ideatic. Dornic să înţeleagă, cititorul resimte mai tot timpul un soi de rezistenţă la lectură, dar şi senzaţia intoxicării verbale. Nu poate evita impresia că Hegel a siluit realitatea, obligând lucrurile să se conformeze cuvintelor. Trebuie însă admis că acest tip de limbaj este impus în mod hotărâtor de genul de filosofie practicat: filosofia de sistem, eminamente speculativă. O asemenea înţelegere a lucrurilor vine în contradicţie cu părerea că Hegel ar fi optat în mod deliberat pentru acest fel de exprimare pentru a-i impresiona şi seduce pe cititori, drapând în acest fel lipsa de idei.

O altă sursă a obscurităţii hegeliene o reprezintă maniera lui de a filosofa, strâns legată de metoda dialectică de gândire. Pentru apărarea ei, Hegel a semnalat în repetate rânduri dificultatea filosofării ca elaborare speculativă ce presupune ridicarea gândirii de la simpla reprezentare, proprie simţului comun, la treapta conceptului: „Cel mai uşor este să judeci ce are conţinut şi temeinicie, mai greu este să-l înţelegi, cel mai greu este, ceea ce le uneşte pe amândouă, să înfăptuieşti expunerea lui".

El a denunţat prejudecata potrivit căreia posesia în chip natural a raţiunii ar fi suficientă pentru dobândirea iscusinţei de a filosofa şi de a judeca filosofia. În fapt, susţine Hegel, filosofia presupune „drumul lung al cultivării", un câmp vast de cunoştinţe, disciplinare metodică a gândirii. Or spiritul comun respinge ceea ce e laborios, ceea ce necesită concentrare şi urmărire atentă, până la capăt, a lanţurilor argumentative. „Nerăbdarea, aprecia cu îndreptăţire Hegel, cere imposibilul, adică atingerea scopului fără mijloace". În plan cognitiv, insul nerăbdător vrea să *afle* numaidecât, doreşte să intre în posesia rezultatului cunoaşterii, dar scutit de efortul de a parcurge toţi „paşii" care au condus la rezultat. Ar vrea să *ştie* lăsând deoparte procesul însuşi al cunoaşterii. Pe scurt, vrea doar o simplă *edificare*.

În viziunea lui Hegel, dialectica spiritului se reflectă într-o *exprimare* de aceeaşi natură. Exprimarea a ceea ce e de natură speculativă trebuie să fie făcută ea însăşi în manieră speculativă, întrucât „gânduri adevărate şi o privire ştiinţifică nu pot fi dobândite decât în munca conceptului". Întemeiat pe necesitatea logică, conceptul asigură universalitatea cunoaşterii, caracterul ei ştiinţific.

Hegel vorbeşte de „mişcare dialectică a propoziţiei însăşi", ceea ce are inevitabil efecte în privinţa tipului de discurs. In *Fenomenologie*... scrie: „exprimarea trebuie să păstreze, fidelă privirii în natura speculativului, forma dialectică şi să nu introducă nimic decât în măsura în care el este conceput şi este conceptul".

Aceasta pare să fie dificultatea principală întâmpinată de cititor în receptarea scrierilor filosofice hegeliene. Gândirii rigide, care se mulţumeşte cu judecăţi şi aprecieri, Hegel îi opune gândirea „fluidă" întemeiată pe „lucrarea conceptului". Va fi greu să-l înţelegi pe Hegel câtă vreme n-ai deprins modul lui dialectic de gândire şi exprimare, ci urmezi calea comodă a simplei rezonări conversative. Lăsată „în nădejdea simţului comun", obişnuită să simplifice, să schematizeze, de îndată ce este pusă în situaţia de a se acomoda cu exigenţele conceptului, gândirea resimte un fel de piedică, de „contralovitură", de „frânare" a elanului ei natural, spontan.

Hegel era conştient de faptul că opoziţia dintre viziunea împărtăşită de el şi reprezentarea curentă din epoca lui cu privire la natura şi înfăţişarea adevărului „nu pare să promită o primire favorabilă" a înţelegerii filosofiei ca ştiinţă şi a ştiinţei ca „automişcare a conceptului". Totuşi el împărtăşea convingerea că, mai devreme sau mai târziu, concepţia elaborată de el „va şti să se facă acceptată prin adevărul intern al lucrului". Era convins că triumful spiritului la scara istoriei universale îi va da în cele din urmă dreptate, căci e în natura însăşi a umanităţii să tindă la acordul cu alţii şi să asigure „comunitatea conştiinţei" pe temeiul raţiunii.

Hai mai bine despre copilărie să povestim...

Autoare a unor cărţi remarcabile adresate cititorilor de toate vârstele: ***Între perfectul simplu şi perfectul compus*** (2014) şi ***De m-aş fi numit Şeherezada*** (2016), Elena Dican îşi concentrează atenţia, în ultimul timp, asupra literaturii pentru copii, convinsă că apropierea de lectură şi gustul estetic trebuie să fie cultivate de timpuriu.

Miţă şi Zorzonel pornesc în expediţie, Bucureşti, 2024, Editura „eLiteratura”, grafica Oxana Diaconu-Catan, a patra carte din seria pe care Elena Dican o dedică cititorilor mici (***Ghiduşiile lui Taşi, cel mai nostim motan*** – 2019, ***Întâmplări din Parcul Fermecat*** – 2021, ***Balul jucăriilor*** – 2023), este o amplă naraţiune în versuri (135 de strofe de tip catren, dar şi distih şi cvinarie), dinamică, sensibilă, amuzantă.

Temele şi motivele pe care le dezvoltă volumul recompun arpegiul copilăriei: prietenia, o călătorie printre anotimpuri, jocul, prospeţimea naturii... Cei doi prieteni, Miţă şi Zorzonel, pornesc în căutarea primăverii, iar drumul îi ajută să câştige experienţă şi înţelepciune. Eroii, un pisoi şi un ciobănesc „Din neam de vază, câinesc”, sunt înzestraţi cu atributele unor copii temerari, curioşi, inventivi, empatici.

Adesea, traseul lor de iarnă se strecoară printre firele bine-cunoscutelor naraţiuni ale lui Creangă, însă cei doi inocenţi încearcă să remodeleze tricotajul basmelor, ca să corecteze sau să evite vătămările aduse ursului păcălit de vulpe sau iezilor sfâşiaţi de lup. Chiar şi Crăiasa de Nea sau Zâna Iernii, probabil o proiecţie a Crăiesei Zăpezii din povestea lui Andersen, devine un personaj pozitiv, care îi sprijină pe cei doi tovarăşi de aventură în demersurile lor. Şi trebuie să remarcăm aici două modele minunate de altuism: Împărăteasa Gheţii, deşi conştientă că va pieri la venirea primăverii, caută să le fie de folos prietenilor până la capăt; la rândul lui, motanul Miţă îşi dă seama că Zâna Iernii se va topi în lumina noului anotimp şi renunţă la ideea de a grăbi venirea primăverii. Iar sacrificiul unuia pentru celălalt marchează începutul unei posibile şi mult aşteptate schimbări, perspectiva unei vieţi noi care stă sub semnul înţelegerii şi al armoniei universale.

Însă visul ia sfârşit, eroii se întorc acasă cu înţelegerea că ordinea firii nu trebuie să fie tulburată: „Nu grăbi ce nu se poate,/Există un rost în toate!”

Desenele Oxanei Diaconu-Catan însoţesc povestea şi conturează cu multă delicateţe chipul personajelor care trăiesc emoţii vii, corespunzând unei game cromatice largi, ce vibrează între verdele-smarald şi galbenul-solar sau între trandafiriu şi albastru-cobalt.

Este evident că în toate cărţile oferite celor mici autoarea propune o desprindere de lumea computerului, a roboţilor sau a monştrilor din benzile desenate şi o instalare confortabilă în peisajul autohton, cu flora şi fauna specifice universului familiar, cald, matern, protector. Este un mod de a-l apropia pe copil de miracolul existenţei, minune care, din păcate, se consumă adesea neobservată de ochiul obosit al adultului preocupat de problemele cotidiene.

Nu este uşor să creezi literatură pentru vârsta fragedă! De aceea sunt de apreciat efortul, candoarea şi pasiunea cu care Elena Dican se implică în lumea inocenţei, dăruind o bucurie fiecărui copil.

FELIX SIMA

Modernitatea critică și perenitatea operei lui Vladimir Streinu în volumul *Clasicii noștri. Contribuții la viața și opera lui Vladimir Streinu* - Jean Dumitrașcu

Jean Dumitraşcu. Îl văd în toate revistele literare importante ale vremii. Fructele sale literare culese şi gustate de regretatul Nicolae Manolescu, cu o amplă analiză în *România Literară*.

Realizator de emisiuni culturale de calitate, organizator de evenimente, cronicar, critic literar, secretar al filialelei Piteşti a USR. Neobosit. Uneori mi-l închipui un titan binevoitor / ce a luat pe umeri povară / să bea şi Atlas, liniştit o cafea / cât fumează ţigara.

Nu m-a surprins când am aflat că are două volume gata, unul despre viaţa lui Vladimir Streinu şi altul despre Kant – interpretat pentru a deveni mai accesibil, un *Kant pe înţelesul tuturor*. Două cărţi logice, rezultate din pasiuni, de Vladimir Streinu îl leagă istoria satului natal – Teiu (tatăl său fiind unul dintre întemeietorii *Societăţii Ştiinţifice Vladimir Streinu* din Teiu!!!), iar de Kant filosofia, pe care a studiat-o de tânăr, autodidact, apoi în cadrul organizat al Facultăţii de Filosofie.

Volumul Clasicii noştri. *Contribuţii la viaţa şi opera lui Vladimir Streinu*, editura Bibliotheca, 2024, a fost găzduit, în serial, de prestigioasa revista *Litere* din Târgovişte. Cartea este un melanj insolit şi surprinzător: are o ţinută riguroasă, aproape academică, cu numeroase note de subsol, justificată de autor ca fiind o teză de doctorat iniţial. Totuşi, textul curge într-un stil fluent, de proză narativă, înţesat cu fragmente de umor şi aspecte insolite din viaţa lui Vladimir Streinu. Lucrarea îşi propune să ofere o perspectivă detaliată şi accesibilă asupra contribuţiilor lui Streinu la literatura română, fără a pretinde a fi o monografie exhaustivă. Jean Dumitraşcu subliniază că scopul său este de a aduce la lumină aspecte esenţiale ale vieţii şi operei lui Streinu, într-o formă care să fie uşor de citit şi înţeles. Autorul utilizează un stil narativ care combină analiza literară cu reflecţii personale şi istorice, menţinând un echilibru între informare şi interpretare.

Biografia lui Streinu este abordată detaliat, autorul subliniind importanţa acesteia în înţelegerea operei sale. Scriitor, critic literar, deputat, estetician, istoric literar, pedagog, membru post-mortem al Academiei Române, înger şi demon / turnător şi urmărit de ochiul atotvăzător al Securităţii. Jean Dumitraşcu îl vede pe Streinu în toate hainele pe care le îmbracă, de la cea sobră şi elegantă a catedrei şi cercurilor literare, la boema cârciumilor unde stropea generos mesele cu şampanie, alături de Camil Petrescu, Şerban Cioculescu şi Tudor Şoimaru (sărbătorind iluzoria venire a americanilor eliberatori), până la cea cu dungi a puşcăriilor comuniste! Un drum, mereu umbrit de imaginea tatălui său, cu dinţii de aur scoşi de fierul nepăsător al unui patent ruginit. O scenă ce, dacă nu ar fi o crudă realitate rememorată, ar fi, într-un roman, o pagină memorabilă prin forţa sa creatoare.

Vladimir Streinu, prezentat în umbre şi lumini, ajuns în situaţii absurde la închisoare (apropiate de cele ale lui Petrini din „Cel mai iubit dintre pământeni”) – fiindcă a citit manuscrisul cărţii *Aşteptând ceasul de apoi*, scrisă de prietenul său Dinu Pillat. ”Uneltiri contra ordinii sociale ”, ce în perioada detenţiei se amplifică, atunci când este acuzat şi de alte fapte (agravante), care, dacă nu ar avea un caracter punitiv, ar fi un excelent exerciţiu de umor a la Urmuz: - deţinutul este găsit cu o cămaşă în plus de către magazioner!!! Naraţiunea lui Jean Dumitraşcu se scurge firesc, precum un râu izvorât din munţi, ce coboară printre pietre şi petice de iarbă, prin soare şi ploaie, prin vânt şi ninsoare (precum sania ce-l face scăpat pe Streinu fugit, în noapte), de neoprit în drum scris în destin – spre mare.

Cu un dramatism tulburător sunt descrise metamorfozele sociale ce îl transformă pe Vladimir Streinu practic în muritor de foame, bolnav de TBC, aruncat din spital în stradă, salvat din moarte de mai marele vremii, ce găsise voce să cânte marile realizări ale socialismului: Zaharia Stancu, dar şi de fostul rival de idei George Călinescu.

Un capitol important, este alocat analizei dimensiunii culturale a lui V. Streinu. Omul de cultură este prezentat ca un critic literar inovator, care a adus contribuţii semnificative în înţelegerea şi interpretarea poeziei şi literaturii româneşti. Jean Dumitraşcu pune accent pe „militantismul estetic” al lui Streinu, un concept care reflectă angajamentul său profund faţă de valorile estetice şi morale. Aduce la lumină, de asemenea, relevanţa contemporană a ideilor şi lucrărilor lui Streinu, evidenţiind faptul că acestea au rămas perene şi influente în literatura română.

Autorul subliniază recunoaşterea de care s-a bucurat Streinu în cercurile literare, inclusiv aprecierea critică şi reeditările constante ale lucrărilor sale. Aspecte ale poeziei lui Streinu, sunt de asemenea analizate, evidenţiindu-se modernitatea şi originalitatea versurilor sale. Autorul menţionează dificultăţile întâmpinate de Streinu în publicarea poeziilor sale, reflectând asupra contextului istoric şi politic în care a trăit şi a creat. Cu toate acestea, chiar din titlul capitolului în care se detaliază aceste aspecte, destinul poetic este foarte bine definit: **Poetul doborât de critic** (pag. 75). Ideea este prelungită şi prin viziunea lui Lovinescu şi Călinescu: *„Extrem de sever cu sine, de autocritic, şi în căutarea inefabilului/ indescriptibilului poeziei, Vladimir Streinu a lăsat impresia, prin numărul, relativ redus de poezii, a unei <<sterilităţi>> (cum au consemnat Lovinescu, Călinescu ş.a.m.d.).”* (pag. 75). De remarcat faptul că Streinu nu a debutat în volum, ca poet, în timpul vieţii! O haină a despărţirii poetice pe care Streinu o îmbracă asumat: „Nu va mai publica poezie, fiind animat de ideea de perfecţiune. Cum nu o poate atinge, urmăreşte *perfectibilitatea* acestora.” (pag. 83).

Extrem de interesantă este reliefată antiteza percepţiei critice asupra lui V. Streinu: „Şi totuşi, în 1941, G. Călinescu, în *Istoria* sa, nedrept, îl fixează doar ca poet. În schimb, Lovinescu, în „Istoria literaturii române contemporane. 1900-1937” (carte recenzată elogios şi cu promtitutine de Călinescu, P. Constantinescu şi M. Sebastian, nu şi de Streinu), îl prezintă distinct. Astfel, în capitolul „Critica nouă”, modernistă şi sincronistă, Vladimir Streinu e plasat după Tudor Vianu, Şerban Cioculescu, Pompiliu Constantinescu, Perpessicius, G. Călinescu şi Mihail Sebastian” (pag. 61-62)

Aşa cum am evidenţiat şi mai sus, anecdotica este prezentă constant. *„De reţinut întâmplarea lui V.S. care şi-a pus amanet ceasornicul la un tutungiu, pentru a căpăta o cutie de ţigări extra: oferea la toţi ţigări marca <<Excelenţa sa I.P.>> ” (pag. 53).* Sau scena din Hotelul *Continental* (redacţie improvizată a revistei *Kalende*): *„Când Vladimir Streinu povestea în ce termeni E. Lovinescu îi refuzase solicitarea de a răspunde la anchetă, Pompiliu Constantinescu a intervenit: <<N-a spus aşa! A zis: Don Vladi-mi-ros, nu pooot, nu poooot răspunde la ancheta dumitale»” (...). Pompiliu îl imita pe Lovinescu magistral, îngânându-l la perfecţie”.* (pag. 178). În aceaşi notă de umor, ce contribuie la crearea unui flux narativ, regăsim scena din Cişmigiu, unde Streinu a citit o parodie după Ion Barbu, provocând discuţii ample despre artă.

Streinu este prezentat ca un pilon al modernităţii în literatura română, cu o influenţă durabilă asupra criticii şi poeziei. A avut peste 25 de volume publicate postum, ceea ce reflectă interesul continuu pentru opera sa. Alte 10 cărţi despre el au fost publicate, subliniind influenţa şi impactul său în zona literară. Cu toate acestea cartea lui Jean Dumitraşcu reuşeşte să aducă o contribuţie importantă la studiile despre Vladimir Streinu şi literatura română. Fiecare capitol oferă o perspectivă detaliată şi profundă asupra vieţii şi operei lui Streinu, subliniind importanţa şi influenţa acestuia în contextul literar românesc. Autorul reuşeşte să echilibreze analiza literară cu reflecţii personale şi anecdote relevante, creând o naraţiune captivantă şi informativă. Lucrarea este recomandată atât pentru specialiştii în literatură, cât şi pentru publicul larg interesat de cultura română.

Cu un dramatism tulburător sunt descrise metamorfoze-le sociale ce îl transformă pe Vladimir Streinu practic în muritor de foame, bolnav de TBC, aruncat din spital în stradă, salvat din moarte de mai marele vremii, ce găsise voce să cânte marile realizări ale socialismului: Zaharia Stancu, dar şi de fostul rival de idei George Călinescu.

CRISTIAN MELEȘTEU

Mihai Barbu

America unui ogar în lesă

Am fost, vreme de cinci săptămâni, într-un oraș din Ohio, statul american unde s-au născut frații Wright - primii zburători, John Glenn - primul astronaut american în spațiul stelar și Neil Armstrong - primul pământean care a pășit pe Lună. Vom încerca ca drumurile noastre spre acele locuri legate de acești temerari să se sublimeze într-o carte despre Zbor. Ceea ce veți citi în rândurile de mai jos sunt, însă, câteva relatări terestre despre America, cea de la firul ierbii, pentru că mi-am impus să parcurg zilnic, într-o țară în care numărul mașinilor se apropie de cel al populației, câte zece mii de pași. Pedometrul meu îmi amintea, seara, câți pași mai am de făcut ca să pot ajunge până în centrul pământului. Zburătorii invocați mai sus mi-au confirmat, dacă mai era nevoie, că mai era mult până departe...

Primul hamburger a văzut lumina zilei în anul 1895,/ în Conecticut, în același timp cu prima pizza livrată, la New York,/ de primul restaurant american care doar/ cu asta se ocupa. Berea din rădăcini, *Root Beer*,/ acea bere mai dulce decât mierea lui Moș Costache de acasă,/ a fost inventată în 1898, în localitatea Biloxi/ din Mississipi de către Edward Adolf Barq Senior.

reportaj

Casablanca, via poșta Câlnău

Pentru că ea avea 1,75 iar el doar 1,73/ lui i s-au atașat, de talpa pantofilor, doi saboți de lemn/ care l-au făcut mai înalt decât era partenera lui./ În *Casablanca* nici un amănunt nu a fost neglijat./ Totul trebuia să fie perfect, ca și filmul, de altfel./ Ingrid Bergman s-a făcut că nu-i observă saboții./ Humprey Bogard s-a crezut mult mai bărbat dar,/ foarte frumos din partea lui,/ nici un moment, n-a privit-o de sus./ Ce mai încoace și-ncolo, s-a văzut de la o poștă,/ iar de la Poșta Câlnău, cu asupra de măsură c-*A fost începutul unei frumoase prietenii...*

Ucigă-l toaca. Un deal pentru posteritate

E imposibil ca mașinile mai grele/ decât aerul să poată zbura iar asta/ n-a zis-o oricine ci însuși Lord Kelvin,/ un mare matematician și fizician englez. Asta se întâmpla/ pe la 1892. După nici zece ani, frații Wright/ reușesc să se desprindă de Kill Devil Hills/ și să privească pământul de sus./ *Niște nebuni!*, a zis Torrence Huffman, proprietarul preeriei/ unde Orwill și Wilbur își făceau de cap și/ îl întrebau, mereu, pe stăpânul locului dac-a auzit, cumva, de unul Kelvin...

Veve nu mai locuiește aici. A plecat la shoping și n-a mai venit...

O veveriță traversează strada Pursell pe roșu. Culoarea/ e doar o sugestie, și-a zis Veve în sinea ei./ Nimeni, însă, n-a băgat-o în seamă. Străzile-s pustii,/ mașinile dormitează, care pe stânga, care pe dreapta străzii,/ în așteptarea stăpânilor care s-au baricadat în case./ Balcoanele sunt prevăzute cu șezlonguri, peluzele sunt verzi,/ cât vezi cu ochii, dar nimeni nu-și face siesta/ doar ca să se uite în gol. Spectacolul străzii/ a dat faliment de prea multă vreme./ Mașinile aflate în trecere, grele precum/ tancurile de ultimă generație, încetinesc din cauza unei cocoașe/ puse de primărie pe strada unde nu se întâmplă nimic./ Niciun șofer nu s-a gândit că acea denivelare/ l-ar putea catapulta, dacă ar avea viteza necesară, spre alte zări,/ de soare și de viață pline. Doar bicicleta marca *Van Cleve* a fraților Wrigth mai face, la lăsarea serii,/ salturi spre Lună. E ca o adolescentă în călduri, preocupată să fie punctuală la întâlnirea cu Neil./ La căderea serii, un american își plimbă, bine ancorat în lesă, ogarul./ E acel câine docil, cu ochii albaștri și goi. Goi, cum goală e și strada,/ și privirea noastră și viața lor./ Și cămara veveriței, plecată intempestiv în căutarea/ nucilor pecan, nu mai vechi de-un an,/ de la băcănia de cartier a indienilor din apropiere./ Ăia care nu eliberează niciodată vreun bon fiscal./ E doar o altă sugestie, vorba lui Veve...

Hopper was here!

Nimic nu mișcă pe strada Pursell/ când și când, un vânt leneș/ leagănă încoace și-ncolo cilindrul cu bobițe de cânepă pentru păsările cerului./ Frunzele copacilor sunt ca niște santinele uitate/ de niște șefi indolenți, într-un post fix, florile/ s-au cam plictisit să mai înflorească./ Totul e într-o perpetuă nemișcare, de când au venit cei de pe Mayflower/ și până-n zilele noastre./ Melancolia plutește în aer ca un zeppelin înainte de o iminentă explozie./ Totul e ca-ntr-un tablou pictat într-o zi de sărbătoare federală/ sau, poate, într-o duminică oarecare, dimineața devreme, de-un pictor faimos./ Atmosfera e imobilă ca-n tablourile sale pline de culoare./ El a intuit atmosfera dincolo de strada Pursell precum stratosferă/ zărită doar de El. Pe zidul de la localul ***tatoo***/ cineva s-a semnat/ complice, într-o seară albastră: *Edward Hopper was here!/* Păsările de noapte au relatat incidentul paznicului/ de la farul cu două lumini abia la ora 11 a.m.

Generalul Aupick era bine să se abțină. Măcar un pic...

Cel mai impunător monument din *Woodland Cemetery and arboretum/* e al unui domn cocoțat pe un soclu imens,/ ce stă nonșalant într-un fotoliu de unde poate privi pe toată lumea de sus./ Flori galbene, crescute pe ramurile unor copaci generoși,/ îi înconjoară pântecul rubicond. Lumea/ crede că respectivul trebuie să fie, neapărat, un om mare, vreun scriitor, vreun mare compozitor/ ori, cel puțin, un om de știință. Pe soclu e scris cu litere mari de bronz/ un singur nume: **Schantz**. Schantz și atât./ *Gloria mundi* nu are nevoie și de-un prenume.../ După ora 18, când cimitirul se închide, dl. Schantz e predispus la confesiuni./ *În tinerețe, l-am citit și l-am visat pe Baudelaire./ De la el am aflat că aș putea fi mai fericit/ acolo unde nu mă aflu./ Oriunde, în afara acestei lumi?*, l-am întrebat./ Dar discuția noastră s-a oprit brusc, Baudelaire avea ceva de împărțit/ cu generalul Aupick, tatăl său vitreg, și mi-a zis/ c-ar fi bine să-l aștept un pic. Iată că/ de atunci au trecut mai bine de două veacuri iar eu am rămas/ înțepenit într-un fotoliu rece de marmură. *Familia mea a vrut tot ce-i mai bun pentru mine...*

Confesiunea lui Raven din poezia d-lui Poe

Nu mă deranjează faptul că Pasărea Cardinal e declarată pasăre de stat/ în Ilinois, Indiana, Kentucky, Carolina de Nord, Ohio, Virginia/ și Virginia de West. Poate că și merită. Și El și Ea cântă frumos,/ la ei perechile se aleg pe viață și călătoresc, adesea, împreună./ Se hrănesc cu flori și scoarță de ulm, semințe de floarea soarelui/ și cu cele de șofran, își sting potolesc setea cu seva arțarului./ Vânează insecte doar pentru a-și hrăni puii./ Cuibul și-l fac împreună, el aduce crenguțe subțiri,/ fâșii din scoarțele copacilor, ierburi aromatice și fibre vegetale./ Ea este constructorul cuibului unde vor veni/ pe lume cardinalii ăia mici. *Cardinal*, ca să-l parafrazez pe Gorki,/ *ce minunat sună acest cuvânt!/* Singurul lucru care mă deranjează la dl și d-na Cardinal/ e că au ținut morțiș să fie declarați păsări de stat și în Maryland./ E statul unde se află orașul Baltimore, acolo unde Edgar Allan Poe/ m-a făcut faimos în toată lumea. Eu sunt Raven,/ corbul care zice, mereu, *nevermore./ Nici în mormânt nu e totul pierdut*, mă îmbărbăta, mereu, răposatul domn Poe./ A propos, credeți că Pasărea Cardinal are doar admiratori?/ Șoimii, vulturii pleșuvi și cei aurii, bufnițele cu urechi lungi o vânează fără milă./ Eu, Raven, am intrat într-o coaliție mai mică cu veverițele argintii,/ șerpii cei mici și pisicile ca să le mâncăm, la desert, ouăle./ **P.S.** Nu vreau să par rău, dar noroc cum are, în America,/ Pasărea Cardinal e ceva de speriat. Un ornitolog a pus totul/ pe seama unui amănunt semnificativ. El a aflat că puii Cardinalului/ își fac nevoile, în primele patru-cinci zile de viață, într-un sac fecal./ Ulterior, sacul era, pur și simplu, devorat de părinți./ Și, aș zice, că nu fără un motiv binecuvântat/ și cu urmări semnificative...

Cauzele și Efectul

Primul hamburger a văzut lumina zilei în anul 1895,/ în Conecticut, în același timp cu prima pizza livrată, la New York,/ de primul restaurant american care doar/ cu asta se ocupa. Berea din rădăcini, *Root Beer*,/ acea bere mai dulce decât mierea lui Moș Costache de acasă,/ a fost inventată în 1898, în localitatea Biloxi/ din Mississipi de către Edward Adolf Barq Senior./ (A nu se confunda Seniorul cu Juniorul care era doar un consumator înrăit...)/ Primul hot dog american, a scos capul în lume/ cinci ani mai târziu, în 1900, tocmai la Cleveland./ N-a fost o naștere ușoară... Și vă mai mirați,/ oameni buni, de ce, în secolul XX,/ Statuia Libertății a devenit obeză?/ Și de ce americanii au trebuit, din lipsă acută de spațiu,/ să mute centrul de triere al emigranților/ din Insula Elis la dracu-n praznic?

Inutila pudoare a d-lui primar van Cleve

Pudoarea m-a făcut să nu mă înfățișez posterității/ cu toate cele 130 de kilograme ale mele./ De aceea i-am refuzat mereu pe pictorii de casă/ care ar fi vrut să-mi facă portretul. Majoritatea dintre ei,/ ca să încaseze un onorariu cât mai mare,/ voiau să mă picteze doar în mărime naturală. Nu banii/ ar fi fost problema care să-mi dea bătăi de cap/ ci doar imaginea mea deformată./ Statuia libertății care a văzut multe în viața ei/ nu mi-a înțeles niciodată reticența. Miliardele de burgeri,/ tonele de hamburgeri, hot dog-urile care te întâmpină, fierbinți ca o febră rebelă, la orice colț de stradă și fluviile de sosuri au apărut/ abia după săvârșirea mea din viață...

Vremurile se schimbă. Ca și oamenii, ca și dolarii...

Odinioară, la *Dollar Tree*, cu un dolar puteai să-ți cumperi orice./ Și acum e, oarecum, la fel. Cu un dolar/ și cu o monedă de 25 cenți, cea cu figura lui Washington,/ poți, și azi, să-ți cumperi cam tot ce-ți dorești./ Ei, exagerez un pic, nu chiar orice.../ Mai sunt produse intangibile, cu prețuri/ de 3 sau chiar 5 dolari. Când treci pe la casă/ cu aceste produse în coș, casierița, fie albă, fie de culoare,/ îți zâmbește larg, tatuajele ei se hlizesc și ele,/ și te întreabă, cu subînțeles: *How are you, sweetie?*

Felicitări cu ferestre deschise

La *Dollar Tree* găsești felicitări pentru orice împrejurare./ Cei cu dare de mână își cumpără felicitări cu un dolar bucata./ Cei mai amărâți, dar cu suflet la fel de mare, își iau/ și felicitările la ofertă: două la un dolar./ Toate au câte un desen color și un text gata compus de alții/ special pentru cei dragi ție./ Dacă ai bani, nu trebuie să-ți mai baţi capul cu vreo compunere/ adecvată sau cu chestiuni savante de scriere creativă. Dolarul/ tău lucrează pentru tine. Vreți un exemplu?/ *Prietenia e ca un pantof. Să găsești unul/ pe măsura ta și să-ți vină perfect/ nu e un lucru ușor de înfăptuit./ Dar odată ce l-ai găsit, nu-ți mai poți închipui, pentru nimic în lume, viața ta fără el./* Ei, dar despre pantofii mei americani, ce să vă zic?/ Abia așteptau să ajungem la generoasele/ noastre gazde, să mă lepăd de ele și să umblu așa,/ ca vodă prin lobodă, pe gazonul lor tuns regulamentar, precum erau tunși/ și recruții din fosta armată română. Și/ să visez, cu ochii cât mai larg deschiși,/ (că doar America are 50 de state),/ la iarba verde și atât de imperfectă de acasă...

O amintire cu Gil Dobrică, pe când eram un american singur și, de-un pudell, nu mi-era frică

Hi!, i-am zis omului care tundea iarba din fața casei noastre./ ***Hi!***, mi-a răspuns el și apoi și-a văzut de treabă./ ***Hi!***, l-am salutat pe bărbatul singur cu care m-am intersectat/ pe trotuarul care ducea la *Dollar Tree*./ ***Hi!***, m-a salutat și el într-o doară. Un câine mic,/ un pudell, aflat pe prispa unei case de pe strada Pursell,/ m-a lătrat cu convingerea că-și face, prin asta,/ o datorie de onoare. Stăpâna lui mi-a zâmbit larg/ și mi-a zis ***Hi!*** Apoi m-a întrebat: ***It's OK?/ OK!, Hi!***, i-am răspuns și eu, iar pudell-ul/ și-a lăsat privirea vinovată în pământ. Aș mai avea/ de povestit încă vreo câteva de astfel de întâlniri memorabile/ dar nu le mai văd rostul./ Pentru că mi-am adus aminte de o altă întâlnire, la fel de memorabilă,/ cu Gil Dobrică pe vremea când cânta, cu un cenaclu faimos,/ pe stadioanele țării noastre și lumea relua, împreună cu el,/ un refren dintr-un șlagăr american/ tradus și în limba noastră: ***Hai acasă, hai cu mine...***

Două întrebări, un singur răspuns

No country for the old men?/ No country for the young men?/ No? Ascultați-l, atunci, și pe Poet: No country, no cry!

SFÂRȘIT

Știri de la Centrul Cultural Pitești

Centrul Cultural Pitești a organizat luna trecută noi evenimente cultural-educative și de dezvoltare personală, publicate pe pagina oficială de Facebook a instituției și pe site-ul oficial (www.centrul-cultural-pitesti.ro). Dintre ele, amintim:

■ Lansarea cărţii electronice cu titlul "Ultimii piteşteni medievali (mitricele între 1832-1865)", Piteşti, 2024, de Octavian Dărmănescu, eveniment editorial coordonat de dr. în istorie, muzeograful, scriitorul prof. Octavian Dărmănescu.

■ Conferinţa cu tema „Literatura în stradă – FILSTREET", eveniment susţinut de editorul, scriitorul, psihologul Călin Vlasie.

■ Conferinţa cu tema „Arta construcţiei – de la piramide la catedrale", în cadrul proiectului „Culisele istoriei", susţinut de scriitorul Cristian Cocea, directorul Direcţiei pentru Cultură Argeş.

■ Dialogul cu tema „Frumuseţea va salva lumea", în cadrul proiectului sub genericul „Invitaţi la Cafeneaua literară", coordonat de poetul Virgil Diaconu, directorul revistei de cultură „Cafeneaua literară", având-o invitată pe Aura Christi, redactorul-şef al revistei de cultură „Contemporanul".

■ Dialogul cu tema "Între libertate şi martiraj", în cadrul proiectului "Personalităţi culturale piteştene", coordonat de scriitorul Jean Dumitraşcu, avându-l invitat pe dr. Sergiu Rizescu, preşedintele Asociaţiei Foştilor Deţinuţi Politici din România.

■ Dialogul cu tema "Trăieşti sau supravieţuieşti?", în cadrul proiectului cultural-motivaţional "Arta Devenirii", coordonat de scriitoarea Silvia Grigore, avându-le invitate pe Cristina Tomescu, medic psihiatru, şi pe Elena Badea, terapeut şi consilier în creştere şi dezvoltare holistică.

■ Prelegerea cu tema „Taina Luminii, Reflectată în Filosofie, Teologie şi Ştiinţă", în cadrul proiectului cultural-educativ „Cultură şi Credinţă în Societatea Contemporană", coordonat de conf. univ. dr. Marius Andreescu, de la Centrul Universitar Piteşti, avându-l invitat pe părintele prof. univ. dr. Ion Popescu.

■ Dezbaterea cu tema „România din Argeş", în cadrul proiectului „Ferestre Culturale", coordonat de jurnalistul Ahmed Jaber, avându-l invitat pe dr. Bogdan Catrangiu, preşedintele Asociaţiei Române pentru Prevenţia Cancerului.

■ Dezbaterea cu tema „Libertatea Presei", moderată de jurnalistul Cristian Vasile, evenimentul organizat în colaborare cu Uniunea Ziariştilor Profesionişti din România, Filiala Argeş.

■ Conferinţa cu tema "Oraşul, încotro? Maşină, mediu, operă de artă, barometru al democraţiei", în cadrul proiectului cultural-educativ "Colocviile Municipiului Piteşti", coordonat de redactorul-şef al revistei de cultură "Argeş", scriitorul dr. Leonid Dragomir, avându-l invitat pe scriitorul şi traducătorul Bogdan Ghiu.

■ Festivalul Internaţional de Şah (coordonatori: instructorii de şah ing. Andrei Rădulescu şi dr. Ovidiu Stancu), eveniment organizat de Clubul de Şah „Alfil" Piteşti, în parteneriat cu Centrul Cultural Piteşti.

■ Campionatul Naţional de Dans Sportiv „Dansul Florilor", ediţia a XXXVI-a, coordonat de coregraful Alfred Schieb.

■ Spectacol muzical-coregrafic dedicat Zilelor Municipiului Piteşti, coordonat de coregraful Alfred Schieb.

■ Prelegerea cu tema „Piteşti: 636 de ani de atestare documentară", în cadrul proiectului cultural-educativ „Istorie şi istorii cu Marin Toma", coordonat de redactorul-şef al revistei-document „Restituiri Piteşti", dr. în istorie Marin Toma.

■ Spectacol de folclor dedicat Zilelor Municipiului Piteşti (Olguţa Berbec, Vlăduţa Lupău şi "Rapsozii Maramureşului", Ansamblul Folcloric "Plăieşii", Orchestra "Doina Argeşului". Prezentator - Constantin Paşol).

■ Prelegerea cu tema „Luna Mihai Eminescu. Sonete exemplare", în cadrul proiectului cultural-educativ „Teme culturale în emoţii raţionale", susţinut de scriitorul, eminescologul, profesorul de limba şi literatura română Lucian Costache.

■ Prelegerea cu tema „Vasile Alecsandri – Dramaturg", în cadrul proiectului cultural-educativ „Literatura Română Necanonică", susţinut de scriitoarea şi profesoara de limba şi literatura română Iudita Dodu Ieremia.

■ Prelegerea cu tema „Arta călătoriei", în cadrul proiectului „Vaccin împotriva virusului manipulării", susţinut de jurnalistul, scriitorul şi psihologul George Smeoreanu.

■ Dialogul cu tema „Parisul scriitorilor", în cadrul proiectului „Personalităţi Culturale Piteştene", coordonat de scriitorul Jean Dumitraşcu, avându-l invitat pe scriitorul şi criticul literar Constantin Zaharia.

■ Conferinţa cu tema „Cum afectează bolile vieţile compozitorilor?", susţinută de medicul cardiolog Adrian Tase.

■ Festivalul Internaţional de Literatură în Stradă – FILSTREET, ediţia a II-a, eveniment organizat în colaborare cu Editura Rocart şi coordonat de editorul, scriitorul şi psihologul Călin Vlasie.

■ Prezentarea Buletinului Simpozionului Naţional „Mircea Eliade şi Mitul Eternei Reîntoarceri", în cadrul proiectului cultural-educativ Clubul literar-artistic „Mona Vâlceanu", coordonat de editorul, scriitoarea şi profesoara de limba şi literatura română Maria Mona Vâlceanu.

■ Prelegerea cu tema „De la alegerile din 1946 la primele alegeri libere din 20 mai 1990", susţinută de istoricul Ştefan Dumitrache, viceprimarul municipiului Curtea de Argeş.

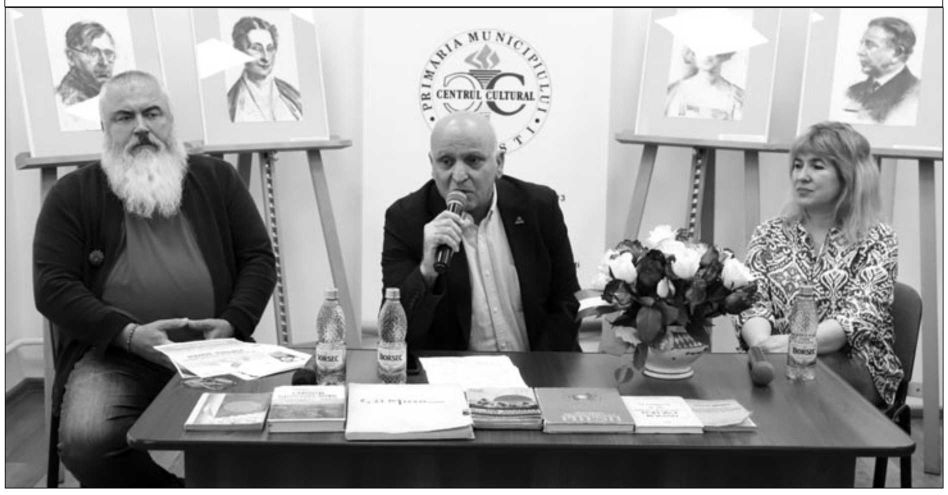
■ Festivalul Internaţional de Teatru în Stradă – PISTF, ediţia a II-a, desfăşurat în perioada 28 mai – 2 iunie, eveniment organizat de Primăria Municipiului Piteşti, prin Centrul Cultural Piteşti şi Filarmonica Piteşti, în parteneriat cu Consiliul Judeţean Argeş: LOVEBAR, Trupa de teatru „Il Posto", Italia – dans vertical; SKYLINE, Trupa de teatru „Il Posto", Italia – dans vertical; JUDECATA POVEŞTILOR, cu Marian Râlea – Magicianul – spectacol pentru copii, interactiv; FARFURIA, Teatrul „Masca", România; ANIMAŢIE, Teatrul „Become", Sibiu; IEDUL CU TREI CAPRE, Teatrul Naţional „Aureliu Manea", Turda; THAT ROUND THING, Davai Teatr, Israel; Spectacol muzical-coregrafic, coordonat de Centrul Cultural Piteşti, pe scena din Piaţa Primăriei; Young Rock by Rebel X - lecţii interactive de percuţie şi chitară, pentru copii, sub îndrumarea tinerilor care cântă în trupele rock locale; Concert live – trupe rock formate din liceeni piteşteni: „Ascetic" – heavy metal, „Abyss" – hard rock şi „Myst" – blues rock; ALLS OF FIRE, Davai Teatr, Israel.

■ Lansarea cărţii de proză „Trecând prin timp", de Lucia Elena Locusteanu, în cadrul proiectului „La Vama Vremii", coordonat de scriitorul şi publicistul Nicolae Badiu.

„Colocviile Municipiului Piteşti" - invitat Bogdan Ghiu

„Ferestre Culturale" - dr. Bogdan Catrangiu

„Invitaţi la Cafeneaua literară" - invitată Aura Christi

„Libertatea Presei"

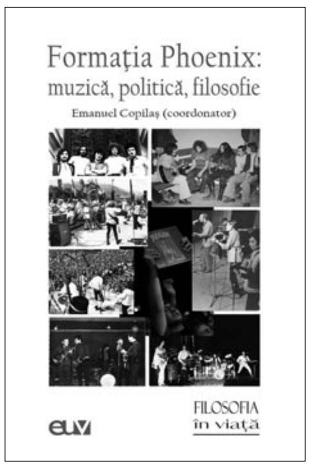
Rubrică realizată de **CARMEN ELENA SALUB** și **SIMONA FUSARU**

actualitate

Despre Phoenix, fără ură și părtinire

(urmare din p. 8)

sonoră (*Nemuritorii*, 1974, în regia lui Sergiu Nicolaescu). Am dubiile mele, însă, că tematica „haiducistă” adoptată de Phoenix în perioada etno-rock are vreo legătura cu tematica luptei de clasă, așa cum sugerează cel puțin unul dintre autori (Fl. Dumitrescu). Există alți autori, de pildă Mimo Obradov, care arată că de fapt pentru Phoenix tematica „haiducistă” și explorarea folclorului sunt mult mai vechi decât momentul „tezelor” lui Ceaușescu din iulie 1971, fiind vorba în cel mai bun caz de o simplă coincidență. Pentru Phoenix tema „haiducilor” ducea mai degrabă cu gândul spre libertate și nesupunere. Să nu uităm că în aceeași perioadă era la mare modă trupa Jethro Tull, etno-rockul nefiind invenția unor băieți din Banat, ci un curent muzical deja consacrat la nivel internațional. De fapt, dacă Phoenix ar fi fost cu adevărat vinovați de colaborarea cu regimul sau de sprijinirea ideologiei oficiale, atunci ar fi trebuit să regăsim printre cântecele lor principala temă utilizată de protocroniștii epocii: *dacismul*, ceea ce, evident, nu e cazul. Dacismul a fost inițial oferit publicului prin filme artistice de mare impact, și realizate foarte frumos, precum *Dacii* (1967) și *Columna* (1968), dar odată cu deceniul 1970 și adoptarea (oarecum neoficială) a protocronismului ca ideologie culturală oficială s-a ajuns la manifestări grandomane precum sărbătorirea a „2050 de ani de la crearea primului stat dac centralizat” (o fantezie totală, 1979), filmul *Burebista* (1980; despre regele dac nu știm mai nimic, darămite să facem un întreg film!), cărți de pseudo-istorie, romane, benzi desenate cu daci ș.a.m.d. Nimic din așa ceva nu se regăsește în universul etno-arhaic construit de trupa Phoenix în cele trei albume din perioada de glorie (*Cei ce ne-au dat nume*, *Mugur de fluier* și *Cantafabule*).

În concluzie, cartea lasă deschise numeroase întrebări dar apariția ei este binevenită deoarece, într-un fel, face dreptate fenomenului muzical care a fost Phoenix, scoțându-l de sub eticheta de „subcultură” și – prin deschiderea unui discurs academic asupra lui – recunoscând implicit că avem de-a face, prin muzica legendarei trupe timișorene, de un adevărat act cultural, transgenerațional, formator. Nu degeaba Phoenix – cântând în diverse formule, sub direcția lui Nicu Covaci – a continuat să umple stadioanele și după 1990, încântând generații de tineri care nici nu erau născuți atunci când membrii trupei au fugit în Germania ascunși în boxe.

Corect/Incorect

(urmare din p. 23)

canalul se întredeschidea, lăsând aerul să treacă și ieșind niște sunete ca un ciripit de păsărele. Singura consoană pe care a putut să o prelungească a fost [r]: „Am mâncat un castravete acrrrru!”, adică foarte acru. „Ce superlativ absolut interesant”, și-a zis Săndel. Parcă și consoana [l] a putut să o prelungească cât de cât.

După acest exercițiu epuizant, Săndel și-a dat seama că ceea ce a învățat era corect, și anume: doar vocalele se pot pronunța fără ajutor și se pot prelungi cât te țin plămânii. Consoanele nu se pot pronunța fără ajutorul unei vocale și nu se pot prelungi, cu excepția consoanei [r], unii zic și a consoanei [l].

Prin urmare, ne sfătuiește Săndel, dacă vrem să ne exprimăm entuziasmul în scris, nu prelungim consoanele, ci vocalele și nici măcar orice vocale. Nu vom scrie nici „La mmmulți annni!”, pentru a nu crede destinatarul că ați devenit călugări tibetani, nici „La mulțiiii aniii!”, pentru că s-ar putea crede că mesajul este trimis de un japonez de curând venit în România, ci „La muuulți aaani!”. Și totuși, prea mult entuziasm strică, deci scrieți simplu: „La mulți ani!”

CĂRȚILE DE LA PAPETĂRIE?

După obositorul exercițiu în care s-a chinuit să vadă dacă se pot prelungi consoanele și, totodată, fericit că a verificat practic ceea ce învățase în școala generală, Săndel a simțit nevoia să se relaxeze, urmărind o emisiune despre cuvinte la TV. Dar nu i-a fost dat să aibă parte de liniște, ci, dimpotrivă, din nou s-a agitat când moderatorul i-a spus unui concurent așa: „Știi ce este papetăria? E acolo unde cumperi de toate, adică librăria!” Săndel a sărit din fotoliul în care se așezase confortabil și a strigat: „Nu e adevărat!” După primul moment de revoltă, Săndel și-a adus aminte că, într-adevăr, în cartier se afla o dugheană pe care scria „Librărie”, dar când a intrat nu a găst nicio carte. Nu a dat atunci importanță, dar acum a început să aibă îndoieli: „Oare librărie și papetărie să însemne același lucru?” Săndel caută, ca de obicei, în DEX: „LIBRĂRIE = magazin în care se vând cărți”. „PAPETĂRIE = magazin sau raion într-o librărie în care se vând caiete, hârtie, creioane, penițe etc.” Prin urmare, dacă magazinul se numește „Papetărie”, nu vom găsi cărți. Dacă magazinul se numește „Librărie”, vom găsi cărți și am putea găsi și obiecte de papetărie. Poate că Săndel va reuși să îndrepte lucrurile la el în cartier, dar cum ar putea să repare cele auzite la TV?

Haiku

Françoise Maurice locuiește în Franța. Cu diploma de infirmieră în mână, a plecat din sud-vestul țării pentru a se stabili în Provence. Descoperă haiku-ul în 2012 și îl abordează apoi cu modestie, descoperind un mod de a se concentra asupra clipei inefabile, care i-a devenit esențial. Una dintre primele sale lecturi, *Fourmi sans ombre* de Maurice Coyau, a rămas un punct de reper major. Haiku-ul face de acum parte din viața ei de zi cu zi.

Este prezentă în mai multe volume colective publicate la editura Pippa: *Au pied de mon arbre* (2023), *Nocturnes, Haïkus de nuit* (2022), *Silence, Un ange passe* (2023), și la editura *Luna Rossa*: Paris (2022). A participat la coordonarea a două colecții *Pippa, Je pense à toi* (2021) și *Délices des mots, délice du palais* (2024). Prezentă și în câteva antologii anglo-saxone, a obținut premiul II la cea de-a 23-a competiție internațională a ziarului japonez Mainichi (martie 2020), premiul I la concursul *Jocelyne Villeneuve* (mai 2021) și mențiune la Concursul internațional al Revistei HAIKU (2024). A fost selectată în antologia dedicată scriitoarei Katherine Mansfield în 2023. În ultimii trei ani, a fost nominalizată printre cei mai creativi 100 de poeți europeni în limba engleză. A publicat *Bruissements d'ailes* (*Via Domitia*, 2022) și *Wandering Roots* (Pippa 2023).

primăvară deplină
bambușii stau de vorbă
cu vântul

exod
primele flori de pin
gonite de vânt

ascultând noaptea
prin fereastra deschisă
secera lunii

curcubeu
chicotele copiilor
în jurul mesei

cântecul mistralului*
în spatele pinilor
luna

înfășurându-și cu brațele
pântecul rotund
luna plină de vară

răsărit în nuanțe oranj
ceva mai mult fard
pe obrajii ei

cosit întârziat
păpădiile stăvilesc
trotuarele

flori de migdal
aș vrea doar
să opresc vântul

amenințare nucleară
ciripește un sticlete
ciripește un sticlete

* vânt rece puternic care suflă în Provence

Andrei Gradinaru s-a născut la 10 iulie 1974, este piteștean de origine, iar de la terminarea facultății locuiește în București. Este economist de profesie, iar pasiunea sa pentru haiku s-a dezvoltat începând din anul 2022, de când a devenit membru al grupului Autori de Haiku din România. A participat frecvent la proiectele și concursurile de poezie de orientare niponă din mediul online, câștigând mai multe premii, iar o parte din poemele sale au fost incluse în volume colective, antologii și publicații.

cireșele-n pârg -
chiar și drumul de țară
cu semafoare

roata olarului -
florile altițelor
din nou la horă

norii în desant -
coroanele își ascund
giuvaierele

petale în vânt -
discret voalul de nuntă
în părul-fetei

ulei pe pânză -
fără un dram de talent
bucătăreasa

ploaie din senin -
cu avânt către școală
și repetenții

toamnă la conac -
galbenii boierilor
risipiți în vânt

iarba de-un metru -
paingul tot încearcă
s-apuce coasa

rapiță pe drum -
intrând în depășire
până și melcul

luna în gară -
medalia de aur
la paralele

Rubrică realizată de FLORIN GOLBAN
Traduceri de MONA IORDAN

litere

Vlad Alui Gheorghe

Polifonic

Marile realizări

Anul acesta am ajuns la Athens Music Week, un eveniment similar cu Mastering the Music Business ce se întâmplă şi la noi în Bucureşti, unde mai mulţi profesionişti din industrie se întâlnesc cu scopul de a crea o reţea, aducând laolaltă nume importante care au ocazia să vadă, printre altele, talente emergente în cadrul unor concerte. Au fost multe trupe la acest eveniment, dar una mi-a atras atenţia în mod special - Youth Valley.

A fost un concert de douăzeci de minute extrem de magnetic, unde cu fiecare piesă am tot simţit cum legătura dintre public (nu foarte numeros, dar asta probabil pentru că seara abia începea) şi trupă fiind foarte puternică, cu reacţii efervescente din parte ambelor părţi. Trupa, care cânta un indie-alternativ cu influenţe post-punk, şi având un solist vocal care amintea extrem de bine de Morrisey, a fost impecabilă, şi asta datorită unui singur element extrem de important, şi acela a fost entuziasmul grupului. Desigur, contextul contează foarte mult în astfel de situaţii, dar în acel moment entuziasmul i-a scos pe Youth Valley în faţă şi a reuşit să-i facă şi pe cei mai reticenţi spectatori din sală să aplaude cu patos.

După concertul lor, am stat o vreme la o masă şi m-am gândit cam pe unde ne situăm noi în contextul acesta, ce trupe avem noi de export, cine de la noi ar putea reuşi în douăzeci de minute să te facă să te îndrăgosteşti de formaţie, să-ţi ofere o experienţă completă, să te dărâme şi să te reconstruiască în 4 – 5 piese, cine are un nivel de entuziasm care să te facă să-ţi ia inima razna cu totul. Nu a fost greu să găsesc două formaţii, şi cred că avem în underground mult mai multe, dar probabil şi luat de valul ultimelor lor concerte, le voi alege doar pe acestea două, cu amendamentul că lista aceasta poate şi va fi într-un text viitor, mult mai mare.

Prima trupă pe care aş fi văzut-o pe aceeaşi scenă, reuşind să ajungă la un nivel similar de explozie şi entuziasm este Baby Elvis. Originari din Oradea, Baby Elvis sunt o trupă aflată la intersecţia genurilor indie, garage punk, noise pop, şi care live reuşeşte să adune toţi norii de pe-o rază de câţiva kilometri şi să-i facă să danseze la auzul fuzz-ului din chitare şi a vocii lui Alex Stângu. Au lansat un album, un EP, şi mai multe single-uri, şi de la început s-au poziţionat ca fiind una din trupele româneşti destul de discrete, dar pe care aştepţi să o vezi cu nerăbdare. Nu au urmat un traseu tipic de lansări peste lansări, nu şi-au făcut un program din a fi în permanenţă în turnee şi nici nu au forţat muzica până într-acolo unde ceea ce cântă să fie extrem de diluat şi făcut doar ca să fie. Au fost tot timpul extrem de cinstiţi cu ceea ce fac, şi fiecare concert s-a simţit ca o furtună în care parcă doreai să fii luat pe sus şi purtat o vreme prin toată nebunia. La început mi-au părut că adună în muzica lor energia The Libertines, pentru că într-un fel sau altul se simţeau vagi influenţe Doherty-Barat, cel puţin pe albumul White Elephant, dar cum şi fuzz-urile s-au înmulţit în pedaliere, şi influenţele pare că s-au mai diversificat. În momentul în care scriu acest text, Baby Elvis a câştigat la votul publicului şi va merge să cânte la InMusic în Zagreb, deci am simţit bine nominalizându-i aici.

Şi nici cea de-a doua trupă nu mi-a fost greu să o găsesc în panoplia alternativului românesc – Dimitri's Bats. Din postura de fan am avut ocazia să-i văd pe scene în repetate rânduri – au fost concerte în cluburi mai mari, în pub-uri nu neapărat destinate muzicii live, la festivaluri în care s-a întâmplat să cânte pe lumină, sau în concerte foarte mari, şi de fiecare dată, nu conta contextul, Dimitri's Bats au avut cu ei acelaşi element extrem de important – entuziasmul. Nu a contat niciodată contextul, şi părea că de fiecare dată cântau ca şi cum ar fi pentru publicul de la Rock n Roll Hall of Fame. Concertele lor sunt electrizante, şi la fel ca şi în cazul formaţiei Baby Elvis, ei cântă doar în engleză, şi fac în aşa fel încât concertele să se simtă la fel pentru tot publicul. Dimitri's Bats au o formulă axată pe o ordine milimetrică a pieselor, şi ajung să creeze o poveste închegată într-un setlist de patru sau douăzeci de piese, cum puţine formaţii mai reuşesc în zilele noastre. Ca nişte chimişti foarte buni, ei deţin o reţetă care reuşeşte să te arunce în faţa scenei şi să te ţină acolo o vreme îndelungată, chiar şi după concert, aşteptând încă un set, sau măcar un bis. Se vede bucuria de fiecare dată când cântă, se vede că te vor acolo pe tine ca om în public, şi nu vor încerca să te convingă decât prin muzică, şi asta e un skill pe care îl au cu ei tot timpul.

Şi acestea ar fi doar două dintre formaţii, şi m-aş mai fi gândit la mai multe, dar începea următorul concert, şi poate că argumente erau şi mai multe şi mai bune, dar degeaba le scriu eu aici dacă nu îi lăsăm pe ei să ne convingă prin ce cântă, oricând sunt de prins live, sau dacă nu, măcar prin ce au pe internet, că au lansat multe materiale foarte bune.

Adrian Vasiliu

Muzică şi muzichie

Înapoi în anii '80

„Ce-ar fi să ne întoarcem cu toţii în anii '80?" Îndemnul, pentru unii care acum 40 de ani aveau toată viaţa în faţă, a părut, pentru moment, când a fost lansat de pe scenă, teribil de seducător. Bine, nu neapărat pentru cei care, în vremurile cu pricina, mâncau pe cartelă, citeau în frig la lumina lumânării şi ascultau muzica adevărată doar de la posturi de radio interzise. Dar ideea în sine nu e deloc rea, mai ales când vine de la o artistă care are 64 de ani şi e mândră de asta şi se adresează unui public de vârste asemănătoare. Pentru că unul dintre motivele pentru care noi, cei trecuţi binişor de vârsta adolescenţei, mergem la concerte cu artişti de pe vremea copilăriei şi tinereţii noastre, este dorinţa de a retrăi acele momente, în speranţa că aşa vom putea, cel puţin pentru câteva momente, să oprim timpul în loc. Bine, mai este şi un motiv serios, şi anume calitatea net superioară a muzicii de atunci, chiar şi cântată cu voci afectate de trecerea deceniilor, în raport cu multe dintre compoziţiile actuale. Iar calitatea respectivă nu este doar atributul muzicii monştrilor sacri ai istoriei, pe care-i vedem prin Rock and Roll Hall of Fame sau punându-şi amprenta palmei pe Hollywood Boulevard, pentru că, pe fondul scăderii constante a calităţii muzicii, artişti care erau consideraţi extrem de comerciali cu decenii în urmă sunt acum capabili să susţină recitaluri foarte bune, cu instrumentişti de valoare şi cu piesele de pe vremuri reorchestrate şi perfecţionate. Este şi cazul lui Kim Wilde, diva ale căror postere erau omniprezente în camerele adolescenţilor vremii, care s-a reinventat după ce lăsase muzica pe planul doi şi se concentrase pe grădinărit (a scos şi o carte pe tema asta, de altfel). Aşa că a reluat turneele, ceea ce mi-a dat şi mie oportunitatea de a o vedea, chiar dacă mai mult din curiozitate decât din pasiune, dată fiind orientarea mea muzicală nu extrem de disco. Dar am fost bucuros că am făcut-o, pentru că am dat de un artist complet, relaxat şi care şi-a păstrat vocea aproape neschimbată. Iar prestaţia de pe scenă nu prea mai are multe în comun cu ceea ce vedeam în clipurile ei de prin anii de după Revoluţie, când totul era perfect şi strălucitor, cu excepţia muzicii care avea doar menirea de a umple ringurile de dans. Acum aceleaşi piese sună aproape rock, unele, pentru că au devenit clasice. Şi pentru că artista nu mai are presiunea comercială de pe vremuri. Deci e liberă să cânte cum şi cu cine are chef, cu prieteni şi membri ai familiei (fratele şi nepoata, printre alţii). Şi asta se simte mai ales în public, care ajunge s-o perceapă mai aproape, şi asta nu numai pentru că acum cântă în săli mai mici.

Nota redacţiei:
O revistă are, în mod logic, un program estetic propriu. În schimb, tendinţa scriitorilor actuali – incitaţi de tehnica ultramodernă – este să trimită acelaşi text la cât mai multe publicaţii, ceea ce nivelează peisajul revuistic până la omogenizarea totală. Din acest motiv, vă rugăm să trimiteţi materiale originale, care nu au apărut iniţial în volume, reviste etc. Revista **Argeş** primeşte doar texte în format electronic, cu diacritice, corectate (format *rtf, Times New Roman, 12 pct., la un rând, cu notele de subsol la finalul textului, nu în josul paginii).

Fiecare autor care semnează în revista **ARGEŞ** răspunde moral şi juridic de conţinutul afirmaţiilor sale. Materialele aduse în redacţie nu se înapoiază.

Număr ilustrat cu desene de ANASTASIA GALAN

Consilier artistic: IOAN MARCHIŞ
Corectură: JEAN DUMITRAŞCU

Revista **ARGEŞ** poate fi procurată şi prin comandă directă la sediu, cu plata ramburs, cheltuielile de expediţie fiind suportate de către expeditor.

IMPORTANT!
Vă puteţi abona pentru anul 2024, costul abonamentului fiind de 50 lei/an. Plata se face prin mandat poştal pe numele CRISTINA LINTESCU, Centrul Cultural Piteşti, Casa Cărţii, Piteşti, O.P. 1, cod 110013. Tel./fax: 0248/219976.

ARGEŞ
- **Revistă lunară de cultură**
- Apare sub egida **Consiliului Local**, a **Primăriei Piteşti** şi a **Uniunii Scriitorilor din România**
- Editată de **Centrul Cultural Piteşti**
- Membră **ARIEL**

Senior editor: **CALINIC, Arhiepiscop al Argeşului şi Muscelului**
Redactor-şef: **LEONID DRAGOMIR** (leoniddragomir@yahoo.com)
Secretar de redacţie: **SIMONA FUSARU** (fusaru@gmail.com, https://fusaru.blogspot.com/)
Consilier editorial: **NICOLAE OPREA**
Redactori: **MIRCEA BÂRSILĂ, JEAN DUMITRAŞCU** (jeandumitrascu@yahoo.com)

Redacţia: Piteşti, Casa Cărţii, Centrul Cultural Piteşti
tel./fax: 0248/219976
e-mail: revista.arges@gmail.com
https://www.facebook.com/Revista-Arges
http: www.centrul-cultural-pitesti.ro
Revista poate fi citită, în format electronic, la adresa: https://centrul-cultural-pitesti.ro/revista-arges-prezentare/
ISSN: 1221-2350
Tiparul executat la VENUS PRINTING SOLUTIONS Iaşi

muzică

Valentin Protopopescu

Metafizica arenei

Demoni, îngeri şi ipocriţi

Cînd canadianul Ben Johnson devenea în 1988 campion olimpic la sută, coborîndu-şi propriul record mondial de la 9,83 la 9,79 şi dominîndu-l a n-a oară pe celebrissimul Carl Lewis, în ţara natală un bulevard a primit numele său, el fiind decorat cu cele mai înalte distincţii canadiene. Era un erou, un model, un înger. Devenise o paradigmă inspiraţională pentru copiii de culoare sărmani de pe întreg mapamondul. La scurt timp, în urma controlului antidoping, Ben era depistat pozitiv, căci folosise stanozolol, un steroid anabolizant. Americanul putea dormi liniştit, cu al doilea aur olimpic la gît. Aura îi rămăsese intactă. El era acum îngerul, iar Johnson devenise demonul. Iar sistemul, adică personajul-colectiv ipocrit care este întotdeauna în situaţia de *win-win*? Se mai îmbogăţise cu cîteva miliarde de dolari din vînzările de echipament şi ratingurile tv. Că erau firme americane, germane sau italiene, conta prea puţin. Că recordul era al lui Ben sau al lui Lewis nu conta deloc. Dar importantă era *povestea*. Naraţiunea legendară sau infamantă pe care gazetarii înregimentaţi (superb pleonasm!) o produceau, fireşte, pe sunători mulţi...

Multă vreme înger, erou civilizator şi model inspiraţional a fost ciclistul american Lance Armstrong. Acesta a cîştigat de şapte ori la rînd Tour de France, între 1999 şi 2005. Plus alte incredibile performanţe, inclusiv în plan uman. Printre acestea, lupta împotriva unei forme de cancer. Dar în 2012 o instanţă judecătorească americană i-a retras toate titlurile, pentru că se dopase în formă continuată cu corticoizi, evitînd frecvent să fie prins datorită diluării sangvine prin injectarea de ser fiziologic, plus alte subterfugii de protocol. Era o legendă, era cel mai mare din istorie, concesiile i se cuveneau prin obligaţie şi respect, deşi deloc prin protocol. Cînd mitul i-a fost deconstruit, cînd a recunoscut întreaga afacere, pînă şi faptul că şi-a convins/obligat colegii de echipă să se dopeze şi ei pentru a-l ajuta mai mult în evadările din pluton sau la finiş, aura de înger i se topise ca prin farmec. Era un pîrlit de demon, bun să fie scuipat în faţă de orice gazetar care îşi tocise tastatura ridicîndu-i ditirambi pe cînd domnea asupra lumii sportului. Sistemul (citeşte industria, sponsorii, băncile, televiziunile, gazetele, publicaţiile de orice fel, întreg netul etc.) l-a pus la stîlpul infamiei, găsind în persoana lui Lance ţapul ispăşitor perfect.

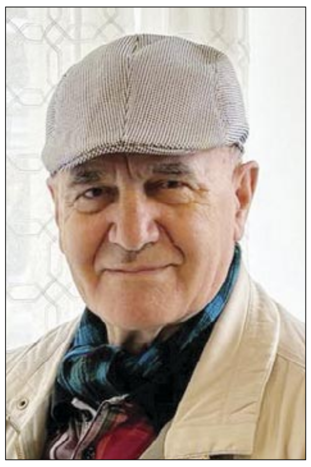

Enumerarea ar putea continua. Procesul alchimic de transformare a pozitivului în negativ nu este o invenţie a modernităţii, dar supertehnologia a adăugat un alt ritm şi o altă amploare acestei mizerabile activităţi a cărei unică marcă recognoscibilă este *ipocrizia*.

Şi în România, în presă mioritică, astăzi bine-mersi defunctă, avem cîteva figuri de prim rang în denunţarea arogantă, insolentă şi vitriolantă a dopajului la care au recurs unii mari campioni. Aceiaşi jurnalişti care nu mai aveau superlative pentru a celebra faptele de glorie sportivă acum nu mai găsesc resurse de acizi pentru a răzui şi ultima umbră de pe soclul statuilor sfărîmate. La a căror înălţare au contribuit şi ei, cu o frenetică rîvnă. Alţii, tot de pe aici, joacă rolul *poliţistului rău*. Ei bănuiesc de dopaj orice performanţă, negînd radical esenţa confruntării atletice postbelice. Dopingul e la putere, toţi sînt vinovaţi, de la Federer la Nadal, de la Halep la Sharapova. Dar şi unii şi alţii sînt la fel de ipocriţi, suferind de aceeaşi mizerabilă fractură de logică. Banii lor vin din rating. Ratingul e făcut de performanţe şi de show. Şi orice spectacol, orice record este înfăptuit de un super-erou. Fraţilor, chiar mai credeţi în Zîna Măseluţă? Sau în Moş Crăciun? Spirite critice, lucidităţi infernale, dar atît de boematic-visătoare, atît de credule şi inocente? *Hm, ceva miroase urît!* Cum pot asemenea gardieni ai verginalităţii sportive să creadă că Djokovici, care stătea pe teren în semifinala de la Melbourne din 2012 în faţa lui Andy Murray 4 ore şi 50 de minute (6-3 3-6 6-7 6-1 7-5), iar finala contra lui Rafa Nadal o disputa în 5 ore şi 53 de minute (5-7 6-4 6-2 6-7 7-5), a reuşit această performanţă prin calităţi naturale pur atletice, fie ele şi extraordinare? Dar să fie clar: nu pe Nole îl condamn, ci ipocrizia sistemului, fără de care supercampionul sîrb nu ar fi existat.

Să recapitulăm: presarii păzitori ai purismului îi acuză pe super-eroi de trişaj, dar trişajul face spectacolul iar acesta vinde în draci, aducînd miliarde *sistemului*. Care, la rîndul lui, după ce-i spurcă dumnezeieşte pe trişorii care l-au îmbogăţit, inventează imediat alţii. Gata să fie lăudaţi sau înjuraţi de Radamanţii de serviciu. *Că aşa e în tenis...*

Alexandru Jurcan

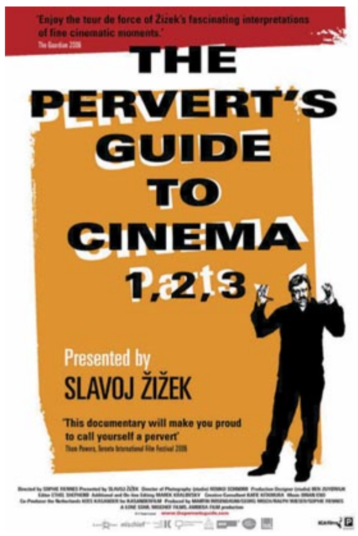

Ghidul perverşilor din cinema

Numai un filozof psihanalist ca Slavoj Zizek putea comenta episoadele acestui documentar/ ghid (*Ghidul perverşilor din cinema)* trecând cu uşurinţă de la un film la altul, cu asumare enciclopedică şi acribie cinefilă de invidiat. Pur şi simplu ne determină să vedem altfel anumite secvenţe din filme, să nu trecem mai departe cu superficialitate, să ne focusăm atenţia ca să descoperim sensuri nebănuite, tulburătoare, răsfoindu-l adesea pe Freud în volute... perverse. În *Păsările* lui Hitchcock nu cumva avem de-a face cu o energie incestuoasă care se opune relaţiei sexuale a fiului? Dar în *Psycho* am interpretat, oare, sensurile etajării imobilului? Poate că parterul înseamnă eul freudian, iar pivniţa ascunde chestii ilicite. Etajul se referă la supraeu. Referitor la *Exorcistul* lui W.Friedkin şi la *Dictatorul* lui Chaplin, ni se vorbeşte despre dimensiunea traumatică a vocii. Poţi îmblânzi un anumit tip de voce? Te poţi debarasa de ea? O poţi transforma în ceva pozitiv?

Normal că vedem şi revedem anumite secvenţe din filmele propuse. Şi ce face psihanalistul povestitor? Nu veţi crede... Se insinuează în spaţiile secvenţelor respective. Intră în trupul filmelor ca un comentator irepresibil. În *Conversaţia* (Coppola) pătrunde şi el în baie şi stă pe vasul de WC, de unde va ţâşni surpriza, sângele, totul. Ce e lumea subterană? Excrementele, sângele... Nu le vrem revenind la suprafaţă. Când spălăm toaleta – ne spune - „excrementele dispar din realitatea noastră într-o altă lume, care este haotică şi primordială... şi e extrem de înspăimântător când spălarea nu funcţionează şi excrementele sunt împinse, reapar brusc în această altă lume". Să revedem *Psycho*: zece minute durează ştersul petelor de pe faianţă – din acelaşi motiv. La *Catifeaua albastră* (Lynch), Slavoj comentează de pe sofaua terifiantă... din film. Despre fantasme şi fetişuri. Zice că dorinţa e o rană a realităţii şi că arta cinema-ului constă în a suscita dorinţa, jucându-se cu ea. De ce în timpul actului sexual te simţi deodată stupid, ieşind din acel moment pentru o clipă? Pentru că dispare suportul fantasmatic, ni se sugerează. Poţi arunca apa murdară a fantasmelor? Exemplul edificator: *Bleu* de Kieslowski, unde coordonatele realităţii se dezintegrează. Facem sex adesea ca să scăpăm de real. Dar *Pianista* lui Haneke? Explozii de dorinţe sălbatice. În *Solaris* (Tarkovski) dorinţele eroului se materializează, dar el vrea să se debaraseze de femeia clonată. Înţelegem că atunci când bărbatul se purifică de fantasmele sale, femeia încetează să mai existe.

Vorbim aici de filmul documentar *The Pervert's guide to cinema*, realizat de Sophie Fiennes în 2006 (150 de minute). Muzica: Brian Eno. Povestitor/actor – slovenul Zizek. O privire asupra naturii noastre interioare. Analiza dorinţelor reprimate. Şi să nu uităm: fantezia masculină nu poate fi adusă în armonie cu fantezia feminină. Cinematograful – crede Zizek – e un mediu pervers, pentru că ne spune nu ce să dorim, ci cum să dorim. Ce se ascunde în spatele imaginilor? Şi astfel se fetişizează o realitate resetată. Un film de văzut şi revăzut. Spre luare aminte.

Telegrame din Culturalia

actualitate

■ **EU CU CINE VOTEZ?** La 82 de ani, Gabriel Liiceanu priveşte spre viitor şi acordă un interviu pentru Hotnews, învăţându-ne cu cine să votăm la locale: "Noi trebuie să ne indignăm în clipa de faţă. Nu pe capitalism, ci pe corupţie. **Mai poate mobiliza această indignare către urnele de vot?** Primul gest de făcut, dacă eşti indignat, este să votezi. Nu toţi politicienii sunt corupţi. Există şi oameni în care am încredere. De pildă, cel care se ocupa de Transporturi, Cătălin Drulă. **Ce respectaţi la el?** Faptul că s-a pus în slujba poporului. Ce admir şi la primarul Timişoarei, Dominic Fritz, ce admir şi la Clotilde Armand: faptul că au o tenacitate care îi costă – pentru că sunt ţinta propagandei aparatului masiv de ziare şi de televiziuni ale adversarilor. Dar oamenii ăştia sunt puternici, n-au renunţat. Măcar ştiu sunt oameni care nu mă fură. Trebuie să te duci la vot şi să votezi astfel de cazuri". La mulţi ani! ■ **LITERE DE PESTE PRUT.** Anul acesta, Republica Moldova a fost Invitatul de Onoare special al Salonului de carte Bookfest. Un bun prilej pentru cititori să (re)întâlnească scriitori cunoscuţi, poeţi şi prozatori reprezentanţi ai mai multor generaţii, precum şi nume importante din sfera nonficţiunii de peste Prut - poetul Vasile Romanciuc, eseistul Arcadie Suceveanu, politologul Oleg Serebrian, scriitorul Emilian Galaicu-Păun, cunoscuţii scriitori şi publicişti Vitalie Ciobanu şi Alexandru Vakulovski. Mai puţin inspirat mi s-a părut sloganul manifestării: "Te cuprind, Republica Moldova!". ■ **LA UN PAS DE CATASTROFĂ.** Camera Deputaţilor a respins recent un proiect de lege care conferea Parlamentului mai multe pârghii de control asupra serviciilor de informaţii şi interzicea personalului operativ al SRI să desfăşoare activităţi în domeniul presei. Bravo! A fost evitat pericolul depopulării redacţiilor. ■ **BUNĂ TREABĂ.** Fragmente din "Jurnalul" lui Mircea Cărtărescu au apărut la Barcelona, într-o ediţie de limbă catalană. Cu sinceritate, scriitorul a consemnat evenimentul pe Facebook: "Zile foarte intense la Barcelona, am ajuns acasă teribil de obosiţi, dar cred că am şi făcut treabă bună. Am avut săli pline, am dat sute de autografe, plus interviuri din care unele au şi apărut". ■ **PORTRET AL ARTISTULUI LA FACEBOOK.** Că tot veni vorba de celebra reţea de socializare - pe pagina sa, Mircea Mihăieş foloseşte, la fotografia de profil, un portret al lui Joyce. E bine, alţii i-au ales pe Napoleon, Ceauşescu sau Iisus! ■ **COADA GIOCONDEI.** Un sondaj făcut la Luvru a arătat că 37% dintre vizitatori sunt dezamăgiţi de felul în care Gioconda este expusă publicului. Tabloul este mic şi oamenii nu se pot apropia să-l privească. "Dacă-ţi place să stai la coadă, să împingi şi să tragi, în loc să te bucuri de artă, atunci vei adora acest muzeu", scria un comentator pe internet. Mofturi! Căliţi pe vremea lui Ceaşcă, ai noştri vin la Luvru cu scăunele pliante. ■ **CU VIII E MAI GREU.** Academicianul Aurel Ioan Pop povestea odată că, într-un cimitir parizian, a vrut să vadă mormântul lui Cioran. „Est-ce que vous cherchez le Roumain?", l-a întrebat un om care uda florile. "Da, dar de unde v-aţi dat seama?" "Păi cum? Pe român îl caută toţi. Trebuie să fi fost un om de vază. Pe morţii de care am eu grijă nu-i caută nimeni". Concluzia academicianului? În ochii unora, suntem buni de ceva, fiindcă ne preţuim morţii; cu viii e mai greu! ■ **MUZICĂ ŞI INFANTERIE.** În Suedia, cea de-a doua semifinală a concursului Eurovision 2024 a avut loc cu întârziere, după ce mii de persoane s-au alăturat unui protest pro-palestinian. Reprezentanta Israelului, Eden Golan, a fost întâmpinată cu huiduieli repede înăbuşite, după ce premierul Netanyahu a anunţat că armata statului evreu doreşte să asiste la finală.

ARGUS